

MTÜ Inimeselt Inimesele KÄO Põhikooli ÕPPEKAVA

Kinnitatud 27.03.2013a.

MTÜ Inimeselt Inimesele juhatuse liikme
käskkirjaga nr 8

Kontaktisik: Jane Langemets
MTÜ Inimeselt Inimesele
juhatuse liige
tel. +372 50 40 537
fax. +372 677 38 32
jane@kaokeskus.ee

Sisukord

Käo Põhikooli õppekava I jagu ÜLDSÄTTED	lk
1. KOOLI ÕPPEKAVA REGULEERIMISALA	5
2. KOOLI ÕPPEKAVA ALUSED	5
2.1. Kooli õppekava õiguslik alus	
2.2. Põhihariduse alusväärtused ja nende kujundamise põhimõtted	
2.3. Kooli õppekava koostamise demokraatlik alus	
3. KOOLI ÕPPEKAVA ÜLESEHITUS	6
4. INDIVIDUAALSE ÕPPEKAVA ÜLESEHITUS JA RAKENDAMINE	6
4.1. IÕK koostamise ja rakendamise üldeesmärk	
4.2. IÕK kestvus	
4.3. IÕK rakendamise neli etappi	
4.4. IÕK ülesehitus	
5. KÄO PÕHIKOOLI ÕPILASTE HARIDUSVAJADUSE ÜLDPROFIIL	7
5.1. Õpilased, kellele sobib toimetulekuõpe	
5.2. Õpilased, kellele sobib hooldusõpe	
6. ÕPILASTE JA VANEMATE TEAVITAMINE, NÕUSTAMINE JA KAASAMINE	8
6.1. Õpilaste ja vanemate teavitamise, nõustamise ja kaasamise põhimõtted	
6.2. Õpilaste ja vanemate teavitamine ning nõustamine õppe- ja kasvatustegevuse tugisüsteemis	
6.3. Õpilaste ja vanemate teavitamise, nõustamise ja kaasamise korraldus	
6.4. Vanemate teavitamise, nõustamise ja kaasamise erinevad võimalused	
7. ARENGUVESTLUSE LÄBIVIIMISE PÕHIMÕTTED JA KORD	10
7.1. Arenguvestlus kui protsessisidus vanema kaasamise meetod	
7.2. Arenguvestluse korraldamine	
8. NÕUDED ÕPIKESKKONNALE	11
8.1. Kooli õpikeskkond	
8.2. Õpikeskkonna ülesanded	
8.3. Kooli sotsiaalne keskkond	
8.4. Kooli füüsiline keskkond	
9. ÕPILASTE KOOLI VASTUVÕTMISE, VÄLJAARVAMISE JA KOOLI LÕPETAMISE KORD	13
9.1. Õpilaste kooli vastuvõtmise kord	
9.2. Õpilaste kooli nimekirjast väljaarvamise ja kooli lõpetamise kord	

10. KOOLI ÕPPEKAVA UUENDAMISE JA TÄIENDAMISE KORD.....	14
10.1. Kooli õppekava uuendamise ja täiendamise alus	
10.2. Kooli õppekava muutmise kord	
 Käo Põhikooli õppekava II jagu ÜLDOSA	
1. ÕPPE- JA KASVATUSEESMÄRGID	15
1.1. Õppe ja kasvatus üldeesmärk	
1.2. Õppe ja kasvatus põhiülesanne	
1.3. Õpilase haridusvajadusele kohandatud õppe ja kasvatus eesmärgid	
2. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE PÕHIMÕTTED	16
2.1. Humanistlikest väärtustest lähtuv õpe ja kasvatus	
2.2. Sotsiaalne sidusus ning õpilast aktiivselt kaasav õpe ja kasvatus	
2.3. Õpilase arengut toetav pedagoogiliste vahendite spetsiifiline süsteem	
2.4. Läbivad teemad ja lõimimise põhimõtted õpitervikute kujundamisel	
2.5. Kaasav õppeviis ja iga õpilase võimalikult aktiivse osaluse tagamine õppes	
2.6. Võimetekohase õppe ja kasvatus tagamine õpitegevuses	
2.7. Kooli tugisüsteem ja õpilase tugivõrgustik	
2.8. Õppe ja kasvatus kavandamise ja korraldamise põhimõtted	
2.9. Võimetekohase õppe ja kasvatus üldpädevused	
3. ÕPPE- JA KASVATUSE RÕHUASETUSED NING TAOTLETAVAD PÄDEVUSED	20
3.1. Hooldusõppe ja kasvatus rõhuasetused I arengutasemel	
3.2. Toimetulekuõppe ja kasvatus rõhuasetused I arengutasemel	
3.3. Hooldusõppes taotletavad pädevused I arenguastmel	
3.4. Toimetulekuõppes taotletavad pädevused I arengutasemel	
3.5. Hooldusõppe ja kasvatus rõhuasetused II arengutasemel	
3.6. Toimetulekuõppe ja kasvatus rõhuasetused II arengutasemel	
3.7. Hooldusõppes taotletavad pädevused II arenguastmel	
3.8. Toimetulekuõppes taotletavad pädevused II arengutasemel	
3.9. Hooldusõppe ja kasvatus rõhuasetused III arengutasemel	
3.10. Toimetulekuõppe ja kasvatus rõhuasetused III arengutasemel	
3.11. Hooldusõppes taotletavad pädevused III arenguastmel	
3.12. Toimetulekuõppes taotletavad pädevused III arengutasemel	
4. ÕPPEKORRALDUS	30
4.1. Kooli õppekorralduse alused	
4.2. IÕK järgi õppija klassist järgmisesse klassi üleviimine	
4.3. Õppe ja kasvatus süsteem kooli õppekava rakendamisel	
4.4. Õpetaja töökava koostamise põhimõtted	
4.5. Hooldusõppe korralduse erisused ja õppenädala koormusnorm	
4.6. Toimetulekuõppe korralduse erisused ja õppenädala koormusnorm	
4.7. Lisaõpe põhikooli lõpetanule	
4.8. Õppematerjali kohandamine	
5. HINDAMINE	35

- 5.1. Hindamise üldpõhimõtted
- 5.2. Kujundav ja kokkuvõtlik hindamine
- 5.3. Sõnaliste hinnangutega hindamise süsteem
- 5.4. Õppija arengu iseloomustamine

Käo Põhikooli õppekava III jagu

HOOLDUSÕPPE TEGEVUSVALDKONNAD JA TAOTLETAVAD PÄDEVUSED

- 6.1. Tegevusvaldkonnad I arengutasemel
- 6.2. Taotletavad pädevused I arengutasemel
- 6.3. Tegevusvaldkonnad II arengutasemel
- 6.4. Taotletavad pädevused II arengutasemel
- 6.5. Tegevusvaldkonnad III arengutasemel
- 6.6. Taotletavad pädevused III arengutasemel
- 6.7. Täiendavate õppeaastate valikained

37

Käo Põhikooli õppekava IV jagu

TOIMETULEKUÕPPE ÕPPETEGEVUSED JA ÕPITULEMUSED ÕPPEAINETI

- 6.1. Elu- ja toimetulekuõpe
- 6.2. Eesti keel
- 6.3. Matemaatika
- 6.4. Tööõpe
- 6.5. Kunst ja käeline tegevus
- 6.6. Muusikaõpetus
- 6.7. Kehaline kasvatus
- 6.8. Rütmika
- 6.9. Kangastelgedel kudumine
- 6.10. Käeline loovtegevus
- 6.11. Lihtsa toidu valmistamine

48

Käo Põhikooli õppekava

I jagu

ÜLDSÄTTED

1. KOOLI ÕPPEKAVA REGULEERIMISALA

Käo Põhikooli õppekava (edaspidi *kooli õppekava*) on õppetöö alusdokument haridusliku erivajadusega õpilastele põhihariduse omandamiseks vaimu- ja liitpuudega õpilastele, kes nõustamiskomisjoni soovitusel ja vanemate nõusolekul täidavad koolikohustust Käo Põhikoolis toimetuleku- või hooldusõppes.

2. KOOLI ÕPPEKAVA ALUSED

2.1. Kooli õppekava õiguslik alus

Kooli õppekava õigusliku aluse moodustavad põhihariduse omandamist ja erivajadustega õpilaste õpet sätestavad järgmised õigusaktid: Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, Põhikooli riiklik õppekava (28.01.2010) Vabariigi Valitsuse 16. detsembri 2010. a määrus nr 182 hetkel kehtiv redaktsioon (jõustunud 23.09.2011) Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava ja selle õigusakti Lisa 2 Toimetulekuõpe, Lisa 3 Hooldusõpe. Arvestatud on Erakooliseaduse sätteid põhihariduse omandamist võimaldava õppetegevuse läbiviimise kohta. Kutseseaduse § 15 säte 4 ja Lisa 1 Kvalifikatsiooniraamistik on aluseks karjääriteema kavandamisel.

2.2. Põhihariduse alusväärtused ning nende kujundamise põhimõtted

2.2.1. Kooli õppekava filosoofiliseks aluseks on EV põhiseadusest tulenevalt humanistlik inimkäsitlus ja sellega kooskõlas olev konstruktivistlik õpikäsitlus. Alusväärtustena tähtsustatakse **üldinimlikke väärtusi** (aukartus elu vastu, hoolivus, õiglus, inimväärikus, lugupidamine enda ja teiste vastu, ausus) ja **ühiskondlikke väärtusi** (sallivus, õiguspõhisus, vabadus, demokraatia, austus emakeele ja kultuuri vastu, kultuuriline mitmekesisus, keskkonna jätkusuutlikkus, solidaarsus, vastutustundlikkus, patriotism ja sooline võrdõiguslikkus), mis on kooskõlas ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni, lapse õiguste konventsiooni, Puuetega inimeste õiguste konventsiooni ning Euroopa Liidu alusdokumentides nimetatud eetiliste põhimõtetega.

2.2.2. Kool toetab võrdsel määral iga õpilase vaimset, füüsilist, kõlblist, sotsiaalset ja emotsionaalset arengut. Kool loob tingimused iga õpilase isiksuse terviklikuks ja tasakaalustatud arenguks arvestades erisuguste võimetega ja õpilase tasakaalustatud arengu ning eneseteostuse võimalustega. Koolis kujundatavad väärtushoiakud ja -hinnangud on isikliku õnneliku elu ja ühiskonna koostoimimise aluseks. Õppe ja kasvatuse rõhuasetus on õpilaste võimete- ja eakohasel sotsialiseerumisel, mis rajaneb Eesti kultuuri traditsioonide, Euroopa ühiseväärtuste ning maailma kultuuri ja teaduse põhisaavutuste omaksvõtul. Kvaliteetse põhiharidusega (õpiväljundid vastavad õpilase võimetele ja huvidele s.o hariduslikule (eri)vajadusele) noored suudavad demokraatlikus ühiskonnas integreeruda ning aitavad sellega kaasa Eesti ühiskonna

demokraatliku arengu jätkusuutlikkusele, samuti üldisele sotsiaalsele, kultuurilisele, majanduslikule ja ökoloogilisele arengule.

2.3. Kooli õppekava koostamise demokraatlik alus

Kooli õppekava koostamisel on arvestatud kooli arengukava; õpetajate ja tugivõrgusiku spetsialistide, vanemate ja õpilaste soove ning ettepanekuid; piirkonna vajadusi, samuti kooli ja piirkonna erivajadustega põhikooliealiste õpilaste tugisüsteemi koostöös kasutatavaid ressursse võimalusi.

3. KOOLI ÕPPEKAVA ÜLESEHITUS

Kooli õppekava koosneb neljast osast: I jagu Üldsätted; II jagu Kooli õppekava üldosa; III jagu Hooldusõppe tegevusvaldkonnad ja taotletavad pädevused, ; IV jagu Toimetulekuõppe õppetegevus ja õpitulemused õppeaineti. I ja II jagu on koostatud sotsiaalse sidususe ja kaasava õppe printsiipi arvestavalt intellektipuudega noortele kohandatud õppe ühisosana, milles vajadusel on eraldi alapunktes toodud välja toimetulekuõppe ja hooldusõppe erisused. III ja IV jagu on vormistatud nn paralleelsete tekstidena III jagu hooldusõppe sisu ja väljundite kohta Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava Lisa 3 alusel ja IV jagu toimetulekuõppe sisu ja väljundite kohta Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava Lisa 2 alusel (mitte järjestikku käsitlemiseks, vaid erinevate alternatiivsete võimalustena rakendamiseks vastavalt õpilase haridusvajadusele). III ja IV jao alateemade numeratsioon vastab Põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava vastavate lisade numeratsioonile.

4. INDIVIDUAALSE ÕPPEKAVA ÜLESEHITUS JA RAKENDAMINE

4.1. Individuaalse õppekava koostamise ja rakendamise üldeesmärk

Haridusliku erivajadusega õpilase individuaalsetele võimetele kohandatud õppe üldeesmärk on ühiskonnas tunnustatud normide võimetekohane omandamine ja eakohase kaasamise parim võimalik tagamine ühiskonna elus osalemiseks (edaspidi *õpilase individuaalne haridusvajadus*). Iga õpilase arengu toetamine tema võimetest lähtuvalt põhineb kõikide õpilaste arengupotentsiaali võimalikult terviklikul ja objektiivsel hindamisel ning puude struktuurist ja õpilase võimetest tuleneva individuaalse eripära arvestamisel. Iga õpilase individuaalset haridusvajadust arvestades koostavad õpetajad koostöös õpilase ja vanemaga ning õpiabi- ja rehabilitatsioonispetsialistidega kooli õppekava alusel õpilase individuaalse õppekava (edaspidi *IÕK*). Kooli õppekava ja õpilaste IÕK-de õppe- ja kasvatustegevustes rakendamiseks koostatakse õpetaja(te) töökavad, õpiabispetsialistide ja rehabilitatsioonispetsialistide tegevuskavad.

4.2. IÕK kestvus

IÕK koostatakse igale toimetuleku- või hooldusõppes osalejale üheks õppeaastaks.

4.3. IÕK rakendamise neli etappi:

- 1) õpilase arenguvajaduste ja võimaluste esialgne ja terviklik hindamine;
- 2) eesmärkide püstitamine, vajalike kohanduste, abiteenuste või meetmete määratlemine, sisuliste kokkulepete sõlmimine tugivõrgustiku raames (sh arenguveestlus);
- 3) IÕK vormistamine, kinnitamine ja rakendamine;
- 4) hinnangu andmine IÕK tulemuslikkusele ja uute sihtide seadmine arenguveestlusel.

4.4. IÕK ülesehitus

- 1) üldised andmed õpilase kohta;
- 2) IÕK rakendamise aeg;
- 3) õpilase individuaalse haridusvajaduse pedagoogilis-psühholoogiline kirjeldus koos puudestruktuurist tulenevate põhjuslike seostega;
- 4) erisused õppesises ja õpiväljundites;
- 5) õppe toetamiseks rakendatavad tugimeetmed või õppe läbiviimise eritingimused, sh õppevara kohandamise vajadused ja iseloom;
- 6) IÕK tulemuslikkuse hindamise kord ja õpilase õpitulemuste ning arengu hindamise kord, sh hindamisviisid ja vahendid, õpilase arengule tagasiside andmise viisid ja vahendid;
- 7) IÕK koostamise ja täitmisega seotud isikud ning nende kohustused IÕK rakendamise ajal.

5. KOOLI ÕPILASTE HARIDUSVAJADUSE ÜLDPROFIIL

5.1. Õpilased, kellele sobib toimetulekuõpe

Õpilased on toimetulekuõppe soovitusel saanud isiksuse tegevusvõime ja õpiressursside mitmekülgse hindamise alusel nõustamiskomisjoni otsusega. Puude mosaiiksuse tõttu erinevad õpilaste haridus- ja õpivajadused oluliselt, kuid enamikule on sealjuures iseloomulikud järgmised tunnused.

5.1.1. Meditsiinilise määratluse kohaselt vajavad toimetulekuõpet mõõduka ja osaliselt ka raske vaimupuudega isikud (F-71 mõõdukas vaimupuue; F-72 raske vaimupuue. Rahvusvahelise haiguste klassifikatsiooni RHK-10 alusel). Viimasel juhul iseloomustab õppijat suhteliselt hea üldine tegevusvõime. Üldjuhul on iseloomulik puude "mosaiiksus": avalduvad erinevad puudetahud kuni liitpuudeni, (neuroloogilised, geneetilised või kehalised lisapuuded näit. PCI, epilepsia, autism jne). Reaalne tegevusvõime erinevates valdkondades võib isikuti olla väga erinev.

5.1.2. Sotsiaal-psühholoogilise ja pedagoogilise määratluse alusel sobib toimetulekuõppe lastele, kelle haridusvajadust iseloomustab kognitiivse arengu eelsooiline tase; järelussuutlikkus kogemuste põhjal; probleemilahendus katse-eksituse meetodil; suutlikkus vastu võtta lihtsamaid igapäevaeluga seotud otsuseid, aru saada kogemuslikult põhjendatud reeglitest ja seostest, vastutada tavaolukordades oma tegude eest. Isikutele on sageli omane enesekeskne mõtlemine, kuid nad suudavad eristada ennast ja teisi. Oskused tulenevad õpitud tegevuste järjestamisest ja spetsiifilisest kordamisstrateegiast. Mõtlemise areng toimub seoste praktilise tegevuse kaudu otsimise ja loomise teel. Raskendatud on aja ja kohataju, orienteerumine ruumis ja väliskeskkonnas. Õppimine ja omandamine toimub lähiümbrusesse kuuluvate tegevuste (sündmuste) kogemise, meenutamise või ootamise kaudu. Mälu on seotud lapsele endale eluliselt olulisega, uute oskuste ja teadmiste omandamine toimub valdavalt läbi personaalse praktilise kogemuse ja seostub konkreetse olukorra või keskkonnaga.

5.1.3. Logopeedilise määratluse ja kommunikatsioonivõimaluste hindamise alusel on õpilaste kõne tase varieeruv: mõned suudavad osaleda lihtsa sisuga vestluses, teised suudavad teatada vaid oma põhilisi vajadusi, mõnikord võib kõne olla ka situatsiooniväline (sisulise seoseta). Kõnetud võivad aga saada aru lihtsamatest instruksioonidest ja õppida kasutama alternatiivseid suhtlemisvahendeid (žestid, viiped, pildi- ja märgikeel sh piktogrammide või PCS pildikeel (edaspidi AAC). Kirjalik kõne (lugemine ja kirjutamine) mõtestatud tasandil on omane üksikutele II, III õpitasele õpilastele, enamasti piirdub lugemine eluliselt oluliste märksõnade

(signaalsõnade) äratundmisega ja kirjutamisel lühikese ära kirja ning oma nime ja allkirja kirjutamisega.

5.1.4. Praktilised oskused võivad kujuneda jõukohase harjutamise ja asjatundliku abistamise korral igapäevatoimingute ja lihtsate töödega suhteliselt iseseisva toimetulekuni.

5.2. Õpilased, kellele sobib hooldusõpe

Õpilased on hooldusõppe soovitusel saanud isiksuse tegevusvõime ja õpiressursside mitmekülgse hindamise alusel nõustamiskomisjoni otsusega. Puude mosaiiksuse tõttu erinevad laste õpivajadused oluliselt, kuid enamikule on sealjuures iseloomulikud järgmised tunnused.

5.2.1. Meditsiinilise määratluse kohaselt vajavad hooldusõpet raske või sügava vaimupuudega ja liitpuudega isikud (F-72 raske vaimupuue; F73 sügav vaimupuue Rahvusvahelise haiguste klassifikatsiooni RHK-10 alusel). Iseloomulik on puude "mosaiiksus": avalduvad erinevad puudetahud kuni liitpuudeni (neuroloogilised, geneetilised või kehalised lisapuuded näit. PCI, epilepsia, autism jne). Reaalne tegevusvõime erinevates valdkondades (füüsilis-praktiline, kognitiivne, kommunikatiivne, sotsiaalne) võib isikuti olla väga erinev.

5.2.2. Sotsiaal-psühholoogilise ja pedagoogilise määratluse alusel sobib hooldusõpe, põhikooli õpilasele, kelle haridusvajadust iseloomustab kognitiivse arengu eelsooiline tase; järeldussuutlikkus lihtsa ja vahetu kogemuse põhjal; probleemilahendus katse-eksituse meetodil; võib kujuneda suutlikkus vastu võtta lihtsamaid igapäevaeluga seotud otsuseid, aru saada kogemuslikult põhjendatud reeglitest, käituda igapäevaelu tavaolukordades asjakohaselt. Õppijatele on omane enesekeske tunnetus, kuid nad suudavad eristada ennast ja teisi. Oskused kujunevad lihtsate igapäevaste tegevuste järjestamise ja spetsiifiliselt üles ehitatud kordamisstrateegia tulemusel. Mõtlemise areng toimub praktilise tegevuse kaudu seoste otsimise ja loomise alusel. Sobiv on koostegemine, matkimine, toimimine eeskujuga järgi. Raskendatud on aja ja kohataju, orienteerumine toimub lähiümbrusesse kuuluvate tegevuste (sündmuste) kogemise, meenutamise või ootamise kaudu. Mälu on seotud vahetult lapse jaoks eluliselt olulisega, uute oskuste ja teadmiste omandamine toimub valdavalt läbi praktilise kogemuse ja seostub konkreetse olukorra, abistaja või keskkonnaga.

5.2.3. Logopeedilise määratluse ja kommunikatsioonivõimaluste hindamise alusel on õpilaste kõne tase varieeruv: kõneandekad suudavad lühivormis osaleda lihtsa sisuga vestluses, enamasti suudetakse väljendada ainult oma eluliselt olulisi vajadusi, õpilase kõne võib olla ka situatsiooniväline (sisulise seoseta). Kõnetud isikud võivad aga saada aru lihtsamatest instruktsioonidest ja õppida kasutama alternatiivseid suhtlemisvahendeid (žestid, viiped, pildi- ja märgikeel s.o AAC). Kirjalik kõne (lugemine ja kirjutamine) mõtestatud tasandil on omane ainult üksikutele õpilastele, enamasti piirdub lugemine eluliselt oluliste märksõnade äratundmisega või võimetekohaselt visualiseeritud pildikirja lugemisega.

5.2.4. Praktilised oskused kujunevad pideva jõukohase harjutamise ja lapse suhtlemisvõimele ning tunnetuslikule eripärale kohandatud abistamise korral toimetulekuni lihtsate enesehooldustegevuste ja igapäevatoimingutega.

6. ÕPILASTE JA VANEMATE TEAVITAMINE, NÕUSTAMINE JA KAASAMINE

6.1. Õpilaste ja vanemate teavitamise, nõustamise ja kaasamise põhimõtted

Õpilaste ja vanemate teavitamise, nõustamise põhimõtted lähtuvad üldistest demokraatlikest põhimõtetest: juurdepääs oma lapse arengut puudutavale

informatsioonile, valikute tegemise ja otsustamise õigus, jagatud vastutus õpilase arengu toetamisel. Vanemate nõustamine ja kaasamine on tagatud õppeprotsessi sidusalt:

- kooli kodulehel www.kaokool.ee juurdepääs õppe- ja kasvatustegevuse alusdokumendile- kooli õppekavale ja kooli tegevust reguleerivatele kordadele: kooli vastuvõtu tingimused ja kord, kooli põhikiri, kooli arengukava, kooli kodukord, kooli päevakava. Samas on kättesaadav ka riiklikku järelvalvet teostavate asutuste kontaktandmed;
- juurdepääs õpilase arengut puudutavale infole ja selle alusel võimalused vabaks valikuks ning otsustamiseks õpilase terviklikku arengut toetava õppe- ja kasvatusteprotsessi kujundamisel;
- oma võimete ja võimalustele vastav osalus jagatud vastutuse kandmisel.

Arenguprotsessis sidusalt osalemise kaudu tagatakse vanemate parim võimalik kaasatus ja teadlikkus ning õpilase individuaalselt parim võimalik õpitulemus.

6.2. Vanemate teavitamine ja nõustamine õppe- ja kasvatustegevuse tugisüsteemis

Sotsiaalse sidususe põhimõttest lähtuvalt moodustab kool koostöökokkuleppe alusel päevakeskusega (Päevakeskus Kāo, sotsiaalhoolekande- ja rehabilitatsiooniteenuseid osutav asutus) tervikliku tugisüsteemi, mis tagab õpilaste ja vanemate teavitamiseks, nõustamiseks ja kaasamiseks asjatundliku ja tulemusliku põhikooliõppe-, õpiabi-, rehabilitatsiooni-, sotsiaaltöõspetsialistide tugivõrgustiku. Õpilase vanem (seaduslik esindaja) on tugivõrgustikus osalev partner ja oma lapse tugigrupi liige. Õpilase igakülgse tegevusvõime hindamisel ja arengu toetamisel osalevad partnerid s.o iga õpilase tugigrupi liikmed (kool-keskus-kodu esindajad, kes on õpilase individuaalse arengu toetajatena esmaolulised: klassijuhataja, vanem, tugivõrgustiku liikmed) vahetavad vastastikku pidevalt olulist infot õppe- ja kasvatustegevuse käigus. Eesmärgiks on tervikliku arengukeskkonna kujundamine ja võimalikult ühtlustatud põhimõtete ning asjakohaste meetodite kasutamine õpilase (lapse, kliendi) arengu toetamisel.

6.3. Õpilaste ja vanemate teavitamise, nõustamise ja kaasamise korraldus

6.3.1. Õpilaste ja vanemate esmane teavitamine ja nõustamine toimub õpilase kooli vastuvõtmisel ja vanema ning kooli pidaja vahelise koostöölepingu sõlmimisel. Olulisel kohal on seejuures kooli õppekava tutvustamine ja selgitamine, kuidas koolis on tagatud nõustamiskomisjoni otsusega soovitud toimetuleku- või hooldusõpe vastavalt õpilase individuaalsele haridusvajadusele. Antakse infot arenguveestluste korra ja IÕK-de koostamise ning rakendamise kohta. Vanemat nõustatakse osalemiseks õpilase tegevusvõime igakülgsele hindamisel esimese õpikuu vältel; osalemiseks sellele järgneval arenguveestlusel, kus sõlmitakse õpilase individuaalse arengu toetamiseks ja IÕK koostamiseks olulisi kokkuleppeid.

6.3.2. Õpilaste ja vanemate teavitamine, nõustamine õppe- ja kasvatusteprotsessis:

- igale õpilasele ja vanemale on kooli kodukorra alusel avatud võimalused info saamiseks õppe sisu ja õppekava rakendamise ning õppe korraldamise kohta;
- õpilase igapäevane enesehindamine ja toetatud osalemine kujundaval hindamisel, vanema teavitamine ja vajadusel nõustamine igapäevase õppe-ja kasvatustegevuse raames;
- päeviku „kool-keskus-kodu” (infokandja) igapäevane kasutamine õpilase toetamiseks info edastamisel ja kõikide tugigrupi ja -võrgustiku liikmete teavitamiseks õppe- ja kasvatustegevuste terviklikkuse tagamisel;

- teavitamine ja nõustamine klassijuhataja poolt või eelneva kokkuleppe alusel tugigrupi või tugivõrgustiku erinevate spetsialistide poolt, et tagada tingimused vanema informeeritud vabaks otsustamiseks või valikuks arenguestlustel kokkulepete sõlmimisel ja IÕK koostamisel osalemiseks;
- teavitamine ja nõustamine informeeritud vabaks otsustamiseks IÕK tulemuslikkuse vahekokkuvõtete tegemisel (õppeaasta keskel, vajadusel arenguestluste vormis) ja IÕK tulemuslikkuse kokkuvõtval hindamisel õppeaasta lõpul toimival arenguestlustel;
- põhikooli vanemas astmes on õppe- ja kasvatusprotsessis kaasaraäkamiseks aktuaalne õpilase ja vanema teavitamine ja nõustamine tegevusterapeutide ja karjäärikoordinaatori osalusel, et toetada õpilase ja vanema osalemist noore karjäärijuhtimisel ning täiskasvanu ja tööellu või kutseõppesse üleminekul.

6.4. Vanemate teavitamise, nõustamise ja kaasamise erinevad võimalused

6.4.1. Lastevanemate esindajad osalevad kooli nõukogu töös.

6.4.2. Kooli lastevanemate koosolek toimub vähemalt üks kord õppeaastas, klassijuhatajate poolt kokkukutsutud koosolekud toimuvad vastavalt vajadusele, kuid mitte harvem kui üks kord õppeaastas.

6.4.3. Klassijuhataja algatusel võib vastavalt õpilase individuaalsele arenguvajadusele täiendava meetmena ette valmistada ja läbi viia IÕK tulemuslikkuse vahehindamiseks ja IÕK muutmiseks nn erakorralisi nõupidamisi-arenguestlusti.

6.4.4. Lapsevanematel on võimalus saada tugivõrgustiku erinevatelt spetsialistidelt konsultatsioone oma lapsele sobiva kõnearendustegevuse kohta või alternatiivkommunikatsiooni meetodite rakendamiseks või lapse psühhomotoorse tegevuse kaudu arengu toetamiseks või lapse arengu seisukohalt mõne muu eripedagoogika ja/või rehabilitatsiooni valdkonda kuuluva meetodi või tööviisi tundma õppimiseks ja kodustes tingimustes koolis õpitu jätkuvaks harjutamiseks.

6.4.5. Lapsevanemal on võimalik kasutada kooli/keskuse raamatukogu.

6.4.6. Lapsevanematel on võimalus koolieluga kontaktis olemiseks osaleda erinevatel kooliüritustel: aktused, peod, õpilaskohvik jmt.

7. ARENGUESTLUSE LÄBIVIIMISE PÕHIMÕTTED JA KORD

7.1. Arenguestlus kui protsessisidus vanema kaasamise meetod

Vanem (õpilase seaduslik esindaja) on erivajadusega õpilase **tugivõrgustikus osalev partner** ja **oma lapse tugigrupi liige**. Õpilase tugigrupi kuuluvad veel klassijuhataja ja õpilase õppe-kasvatustöö kohandamisel ning õpilase arengu toetamisel kõige olulisem(ad) võtmeisik(ud) õpilasega töötavate tugivõrgustiku liikmete hulgast – õpeaja(d) või tugispetsialist(id), päevakeskuse kasvataja(d). Õpilase tugigrupi liikmed osalevad oma pädevuse ja võimaluste piires õpilase igakülgse tegevusvõime hindamisel; õppe kohandamiseks ja IÕK koostamiseks oluliste valikute tegemisel ja kokkulepete sõlmimisel; IÕK rakendamise jälgimisel ja tulemuslikkuse hindamisel täites samal ajal ka endale võetud õpilase arengut toetavaid kohustusi.

Õppe ja kasvatuskohandamise protsessi terviklikkuse ja õpilase tugigrupi tegevuse kooskõlastatuse saavutamiseks on olulised arenguestlused, millele eelneb kõikide osapoolte, sh õpilase enda, ettevalmistav periood. Selle aja jooksul teeb iga arenguestluste osapool - vanem, õpilane (vajadusele vastava abiga), klassijuhataja, tugigrupi liige (erandjuhul liikmed) - kokkuvõtteid õpilase igakülgse arengu ja tegevusvõime hindamise tulemustest ja kavandavad oma ettepanekuid õppe-kasvatustegevuste jätkuvaks kohandamiseks.

7.2. Arenguestluse korraldamine

7.2.1. Igal õppeaastal toimub vähemalt kaks arenguestlust õpilase individuaalse arengu toetamiseks, kus esimene arenguestlus toimub õppeaasta alguses IÕK-s vajalike kohanduste ja õpiabitegevuste kavandamiseks ning rehabilitatsiooniteenuste ja õppekasvatustegevuse koordineerimiseks. Teine arenguestlus toimub õppeaasta lõpul hinnangu andmiseks IÕK-le ja õpilase saavutatud õpitulemustele. Kool võib õppeaasta jooksul õpilase arengu vahekokkuvõtete alusel tugimeetmena kasutada täiendavaid arenguestlusi vanematega, mille alusel võib õpilase IÕK-sse sisse viia muudatusi ja täpsustusi ning õppega ühitada rehabilitatsiooniteenuseid.

7.2.2. Arenguestluste korraldamist juhib klassijuhataja, kes teavitab osapooli arenguestluse ajast, eesmärkidest ja lepib kokku vestlusele eelneva õpilase igakülgse tegevusvõime ja arengu hindamise ühtse aluse (vaatluskaart, vajadusel küsitlustest vm). Arenguestlusest teavitatakse vähemalt 30 päeva enne arenguestluse toimumist (ettevalmistava perioodi pikkus on 30 päeva). Klassijuhataja kogub õppija tegevusvõime ja arengu kohta tervikliku infopaketi õpilase tugivõrgustiku liikmetelt (õpilasega töötavad õpetajad, õpiabispetsialistid, rehabilitatsioonispetsialistid, keskuse kasvatajad). Info allikad on õppija arengu pedagoogiline vaatluskava, õpilase IÕK vaatlusmärkmete ja õpetajate töökava vaatlusmärkmete ning õpilase tugivõrgustiku liikmete koosolekute info.

7.2.3. Arenguestlust juhatab klassijuhataja, kes annab reeglina esmalt sõna vanemale ja õpilasele oma eesmärkide, hinnangute ja vajaduste selgitamiseks, seejärel arenguestlusele kutsutud õpilase tugigrupi liikme(te)le. Kokkuvõtte koolipoolsest hinnangust õpilase igakülgsele tegevusvõimele ja arengule ning vajadustele teeb klassijuhataja. Järgneb arutelu ja kokkulepete sõlmimine IÕK koostamiseks, muutmiseks või tulemushinnangu andmiseks.

7.2.4. Arenguestlus protokollitakse ning allkirjastatakse klassijuhataja ja vanema poolt.

8. NÕUDED ÕPIKESKKONNALE

8.1 Kooli õpikeskkond

Õppekeskkond on õpilasi ümbritsev füüsiline ja sotsiaalne (sh vaimne) keskkond, milles õpilased arenevad ja õpivad. Kooli ja Päevakeskus Kāo koostöökokkuleppe alusel loodud õppeasutuse ja sotsiaalhoolekandeametuse ühine tugisüsteem tagab koolile nõuetekohase õpikeskkonna.

8.2. Õpikeskkonna ülesanded

8.2.1 Õppekeskkond toetab õpilase arenemist võimalikult iseseisvaks ja aktiivseks õppijaks, kannab põhihariduse alusväärtusi ja oma kooli vaimsust ning säilitab ja arendab edasi paikkonna ja koolipere traditsioone.

8.2.2. Õpikeskkond tagab õpilaste võimetekohase arengu ja turvalisuse. Kool korraldab õppe õpikeskkonnas, mis kaitseb ning edendab õpilaste vaimset ja füüsilist tervist. Õpekoormus vastab õpilase jõuvarudele.

8.3. Kooli sotsiaalne keskkond

8.3.1. Kooli tugisüsteem (kool koos keskusega) tagab õpilastele tervikliku ja nõuetele vastava sotsiaalse keskkonna, mille moodustavad professionaalsed töötajad. Kooli sotsiaalse keskkonna (edaspidi *koolipere*) aktiivsed partnerid on õpetajad ja õpiabispetsialistid, kooli juhtkond; õpilased ja vanemad; päevakeskuse juhtkond, õppija toimetulekut toetavad sotsiaalhoolekande töötajad (kasvatajad) ja rehabilitatsioonispetsialistid.

8.3.2. Õpikeskkonna vaimsed väärtused luuakse koolipere liikmete vastastikusel lugupidamisel ja üksteise seisukohtade arvestamise ning kokkuleppeid austavate suhete kaudu. Kõiki koolipere liikmeid, sh kõiki õpilasi koheldakse eelarvamusteta, õiglaselt ja võrdõiguslikult, austades nende eneseväärikust ning isikupära.

8.3.3. Õppe- ja kasvatusprotsessis jagatakse kokkulepete alusel asjakohaselt ja selgelt igaühe otsustusõigus ja vastutus. Iga õpilase võimeid märgatakse, tunnustatakse kõigi õpilaste pingutusi ja õpiedu; hoidutakse õpilaste sildistamisest ja nende eneseusu vähendamisest. Koolis välditakse õpilastevahelist vägivalda ja kiusamist, ollakse avatud vabale arvamusevahetusele, sealhulgas kriitikale.

8.3.4. Õpilastele luuakse võimalusi näidata initsiatiivi, osaleda kujundavas hindamises, osaleda ennast ja oma tegevust puudutavate otsuste tegemisel ning tegutseda nii üksi kui ka koos kaaslastega.

8.3.5. Sotsiaalsete oskuste, sh tunde- ja suhteoskuste arenemist toetatakse õhkkonnas, mida iseloomustab abivalmidus ning üksteise toetamine õpi- ja eluraskuste puhul. Luuakse õhkkond, mis rajaneb inimeste usalduslikel suhetel, sõbralikkusel, heatahtlikkusel, abivalmidusel. Koolielu korraldatakse inimõigusi ja demokraatiat austava ühiskonna mudelina, mida iseloomustavad kooliperes jagatud ja püsivad alusväärtused ning heade ideede ja positiivsete uuenduste toetamine.

8.3.6. Koolielu korraldatakse lähtudes rahvusliku, rassilise ja soolise võrdõiguslikkuse põhimõtetest.

8.4. Kooli füüsiline keskkond

8.4.1. Kool tagab koostöökokkuleppe alusel kooli tugisüsteemi partneriga koostöös (raske ja sügava vaimupuudega ning liitpuudega laste päevahoiuks ja rehabilitatsiooniks kohandatud sotsiaalhoolekande asutusega Päevakeskus Käo) õpilaste poolt kasutatavate rajatiste, õueala, ruumide, sisustuse ning kujunduse vastavuse õpilaste arenguvajadustele ja hariduslikele erivajadustele. Sissepääs majja ja kõikidesse õppes osalemiseks olulistesse ruumidesse on tagatud kaldteede ja invaliftiga, uste laius võimaldab ratastoolis vaba läbipääsu. Olme-, hooldus- ja hügieeniruumid on kohandatud ja varustatud vastavalt vaimu- ja liitpuudega õpilaste vajadustele. Ruumide sisustus ja kujundus on õppe seisukohast otstarbekas. Kooli poolt kasutatavate päevakeskuse rajatiste, ruumide, sisustuse ning kujunduse vastavust vaimupuudega ja liitpuudega laste vajadustele hinnatakse väliseksperptide poolt sotsiaalsüsteemi asutustele kehtestatud korras.

8.4.2. Kogu füüsiline õpikeskkond on õpilastele arusaadavalt struktureeritud ja varustatud visuaalsete viitade ning infomärkidega või tegevusjuhenditega: fotod, pildid, kaasaegne rahvusvaheliselt kasutatav PCS piltsümbolite süsteem (Picture Communication Symbols) abil, mis võimaldavad piktogrammide abil oluliselt paindlikumat, samas kergesti mõistetavat kommunikatsiooni. Ruumid, sisseseade ja õppevara on esteetilise väljanägemisega.

8.4.3. Õppes on võimalus kasutada internetiühendusega arvuteid ja esitlustehnikat selleks spetsiaalselt kohandatud avaras kommunikatsiooniruumis („Nutituba”) ja saalis. Õpperuumides on õpilastel võimalus kasutada erinevaid kohandatud õppematerjale, üldarendavaid materjale ja mängu, suhtlemiseks erinevaid AAC vahendeid. Raamatukogu ja õppemetoodiliste vahendite ruumi kasutavad õpilased õpetaja juhendamisel, õppevahendite ja kommunikaatorite laenutamist korraldab selleks kokkulepitud korras õpetaja. Õppes ja kasvatuses kasutatakse eakohast ning individuaalsetele vajadustele kohandatud õppevara, keeruliste õppetekstide asemel luuakse koolis jätkuvalt PCS pildikeelseid tõlketekste. Kasutusel on nüüdisaegsed info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevad õppematerjalid ja vahendid (sh tahvelarvutid). Õpilaste vajadustele vastavalt on sisse seatud õppes ja tunnivälises tegevuses kasutatavad keskkonnad tervislike eluviiside edendamiseks, kehalise

kasvatuse ja füsioteraapia, tegevusteraapia, tunnetustegevuse üldiseks arendamiseks ja emotsionaalse tasakaalu hoidmiseks, muusikateraapia läbiviimiseks, kunsti ja käsitöö harrastuseks. Õpilastel on võimalus kasutada soolakambrit hingamisteede haiguste ennetamise või leevendamise eesmärgil.

8.4.4. Koolis tagatakse koostöös päevakeskusega (koostöökokkuleppe alusel) koolipäeva vältel õpilaste, õpetajate ja teiste töötajate vaimne ja füüsiline turvalisus ning tervisekaitse. Kooli kodukord sätestab kooli pidajaga kokkuleppel õpilaste ja töötajate vaimset ja füüsilist turvalisust ohustavate olukordade ennetamise, neile reageerimise, juhtumitest teavitamise, juhtumite lahendamise ning meetmete rakendamise. Tingimused korra täitmiseks loob kooli pidaja ja kodukorras sätestatu täitmise korraldab direktor.

8.4.5. Kogu koolipäeva vältel toimub õpilaste üle nende toimetulekut toetav ja turvav järelvalve. Ruumide ja territooriumi kasutamine on korraldatud turvalisuse riske maandavalt: kooli õueala piirab aed ja selle väravad on õpilaste ekslema minemise riski vältimiseks ja ette teatamata saabunud võõrastele suletud. Sisenemiseks on vaja endast teatada telefoni teel. Kooli uks on etteteatamata saabunud võõrastele suletud, sisse saab kellanupuga helistamise ja majas oleva töötaja poolt ukse avamise korral. Töötajad kasutavad ukse avamiseks koodi. Õpilased saavad kooli invabussidega või vanema transpordiga. Õpilasi võtavad vastu kooli/päevakeskuse töötajad. Invabussil ja territooriumil peatunud sõidukil lülitatakse välja mootor, autovõtmed eemaldatakse ja ukseid lukustatakse. Õueala on kaitstud piirdeaiaga, autode parkimisala on väljaspool õppe- ja kasvatustegevusteks kasutatavat õueala.

8.4.6. Terviseprobleemidega paremaks võimalikuks toimetulekuks ja turvalisuse tagamiseks täpsustab iga klassijuhataja lapsevanemaga õppeaasta alguses iga õpilase tervislikust seisundist tulenevaid erivajadusi ja täpsustab ning edastab asjakohast infot seoses ravimitega iga õpilase tugivõrgustiku liikmetele. Kooli tervishoiuteenust osutab õde sotsiaalministri kehtestatud korras. Koolipidaja teeb koolitervishoiuteenuse osutajaga koostööd tagades koolis õpilaste ja töötajate tervisekaitse.

8.4.7. Eluohtrlike tervise seisundite ja olukordade tekkimisel kutsub õpetaja/kasvataja appi kõrvalruumidest kolleege ja vajadusel helistab häirekeskusesse. Õpilase tervise- ja turvalisust ohustavatest käitumisprobleemidest ning ohtlikest olukordadest teavitab õpetaja kooli- ja päevakeskuse juhtkonda ning lapsevanemat. Täpsed reeglid sätestatakse hädaolukordade lahendamiseks eraldi Hädaolukorra lahendamise plaanis.

8.4.8. Õpet võib korraldada ka väljaspool kooli ruume, sh õuealal, looduses, muuseumides, keskkonnahariduskeskustes, ettevõtetes ja asutustes ning virtuaalses õppekeskkonnas. Õppe korraldamisel väljaspool kooli ruume kehtivad Õppekorralduseeskirjas kehtestatud turvalisuse tagamise põhimõtted.

9. ÕPILASTE KOOLI VASTUVÕTMISE, VÄLJAARVAMISE JA KOOLI LÕPETAMISE KORD

9.1 Õpilaste kooli vastuvõtmise kord

9.1.1. Kooli võetakse vastu õpilasi, kelle haridusliku erivajaduse põhjuseks on vaimupuue keskmises, raskes või sügavas astmes või liitpuue ja õpilane on saanud nõustamiskomisjoni otsusega soovitusel koolikohustuse täitmiseks Lihtsustatud õppekava alusel toimetuleku või hooldusõppes.

9.1.2. Nõustamiskomisjoni otsuse alusel võetakse kooli vastu rahvastikuregistri järgi Tallinnas elavaid ja vabade õpilaskohtade olemasolul ka teiste omavalitsuste piirkondades elavaid koolikohustuslikke õpilasi. Eelistatud korras võetakse vastu Päevakeskus Käo kliente, kuna õpingud koolis ja sotsiaalhoolekande asutuse poolne toetus õppes osalemisega toimetulekuks vajalike tingimuste ja teenustega moodustavad puuetega õpilaste arengu toetamisel ühe tervikliku keskkonna.

9.1.3. Õpilase kooli vastuvõtmisel informeeritakse vanemat üksikasjaliselt kooli õppekorraldusest, kodukorrast, õppe eesmärkidest ja sisust, õppe kohandamise võimalustest iga õpilase vajadustele vastavaks, kooli ja vanema koostöö põhimõtetest ja vanemate osalusest oma lapse arengu toetamisel. Vanema (õpilase seaduslik esindaja) ja kooli pidaja vahel sõlmitakse Koostööleping õppe- ja kasvatustegevuse korraldamiseks.

9.1.4. Õpilase kooli vastuvõtmise otsustab ja kinnitab kooli direktor käskkirjaga.

9.2. Õpilase kooli nimekirjast väljaarvamise ja kooli lõpetamise kord

9.2.1. Õpilane kustutatakse kooli nimekirjast direktori käskkirja alusel õigusaktides sätestatud korras: kooli lõpetamisel; õpilase seadusliku esindaja kirjaliku avalduse esitamisel; nõustamiskomisjoni või eriarsti otsuse alusel, kui peale täiendavaid uuringuid on tuvastatud, et õpilasel ei esine hariduslikku erivajadust, mis on aluseks toimetuleku või hooldusõppes osalemiseks.

9.2.2. Põhikooli lõpetamine toimub õppenõukogu otsuse alusel. Toimetuleku- või hooldusõppe individuaalse õppekava alusel läbinud õpilased saavad põhikooli lõputunnistuse koos hinnetelehega ja individuaalse üleminekuplaani (edaspidi *IÜP*).

10. KOOLI ÕPPEKAVA UUENDAMISE JA TÄIENDAMISE KORD

10.1. Kooli õppekava uuendamise ja täiendamise alus

Kooli õppekava uuendamise või täiendamise vajadus võib olla tingitud põhihariduse omandamist sätestava õigusruumi arengust, s.o kooli õppekava õigusliku aluse uuenemisest ja muutustest. Käesoleva kooli õppekava õiguslikuks aluseks on Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (vastu võetud 9.06.2010, hetkel kehtiv redaktsioon on vastu võetud 1.08.2012) ja selle alusel koostatud Põhikooli riiklik õppekava (28.01.2010), Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava (viimane jõustunud redaktsioon 23.09.2011), Erakooliseadus (vastuvõetud 3.06.1998, viimane jõustunud redaktsioon 01.01.2013). Kooli õppekava on vastavuses Põhikooli lihtsustatud riiklikus õppekavas Lisa 2 Toimetulekuõpe ja Lisa 3 Hooldusõpe kehtestatud haridustaseme nõuetega. Muutused nimetatud õigusaktides tingivad ka kooli õppekava arendusvajaduse, samuti muutused õpilaskonna vajadustes, vanemate seisukohtades, tugisüsteemi muutustes, tugisüsteemi ressursides, õppenõukogu ja kooli nõukogu seisukohtades.

10.2. Kooli õppekava muutmise kord

10.2.1. Kooli õppekava uuendamist, täiendamist koordineerib ning korraldab demokraatlikel alustel kooli direktor.

10.2.2. Käo Põhikooli (erakool) õppekava muudab kooli nõukogu töörühm. Kooli uuendatud õppekava või õppekava muudatuste projekt esitatakse arvamuse avaldamiseks õppenõukogule ja kooli nõukogule. Kooli nõukogu annab uuendatud õppekavale või muudatustele hinnangu, teeb täiendusi ja parandusi, esitab heaks kiidetud õppekava kinnitamiseks kooli pidajale. Kooli õppekava kinnitab erakooli pidaja MTÜ Inimeselt Inimesele käskkirjaga.

10.2.3. Kooli uuendatud õppekava või õppekava muudatused esitatakse kinnitamise järel 10 päeva jooksul Haridus- ja Teadusministeeriumile registreerimiseks.

Käo Põhikooli õppekava II jagu

ÜLDOSA

1. ÕPPE- JA KASVATUSEESMÄRGID

1.1. Õppe ja kasvatus üldeesmärk on igakülgselt toetada õpilase isiksuse terviklikku arengut, toetada intellektipuudega õpilase kujunemist Eesti kodanikuks, kes vastavalt oma eale ja võimetele osaleb ühiskonnaelus, tuleb võimalikult iseseisvalt toime eakohases igapäevaelus ja osaleb jõukohastes töötegevustes. Õpilase isiksuse terviklik areng hõlmab tunde- ning tahtevalda, enesetunnetust ja psühhomotoorika arengut, kognitiivsete, kommunikatiivsete ning sotsiaalsete oskuste arengut. Pädevuspõhine (väljundipõhine) õpikäsitus rõhutab õppe- ja kasvatus kaudu muutuste saavutamist õpilase ja rühma käitumisvalmiduses ja suutlikkuses, s.o selliste teadmiste, oskuste, vilumuste, väärtushoiakute ja –hinnangute praktilist omandamist, mis on vajalikud igapäevaseks toimetulemiseks, erinevates inimrühmades, kogukondades ning kogu ühiskonnas aktsepteeritavate käitumisharjumuste kujunemist.

1.2. Õppe ja kasvatus põhiülesanne on iga õpilase arengu toetamiseks ja kvaliteetse põhihariduse omandamiseks tingimuste loomisel mobiliseerida kõik võimalused iga õpilase arengut toetava keskkonna kujundamiseks: õppe sisu ja meetodika; kvalifitseeritud ja professionaalne õpetajaskond; tagada õpiabiteenused, rehabilitatsioonivõimalused, tugivõrgustiku tegevused; kujundada õpilastele õppimiseks mitmekülgeid kogemusi võimaldav füüsiline, vaimne ja sotsiaalne keskkond; tagada iga õpilase aktiivne osalus õppeprotsessis – et saavutada iga õpilase isiksuse arengus parim võimalik ja sotsiaalselt tunnustatav tulemus.

1.3. Õpilase haridusvajadusele kohandatud õppe ja kasvatus eesmärgid

Õpilase võimetele kohandatud õppe ja kasvatuslega taotletakse, et kooli lõpetaja:

- 1) tajub iseennast ja ümbritsevat keskkonda; tunnetab oma keha, märkab ja oskab märku anda oma vajadustest ja soovidest, on võimalikult iseseisev oma igapäevatoimingutes ja eneseteenindamisel, õppes ja praktilistes tegevustes;
- 2) teadvustab ennast, areneb MINA-pilt, teadvustab kaasinimesi (MINA-MEIE-TEISED), orienteerub võimetekohaselt inimeste erisustes ja suhtub heatahtlikult abivajajasse, võimalusel osutab abi kaaslasele, teadvustab kuuluvussuhteid OMA-VÕÕRAS-ÜHINE;
- 3) kasutab endale sobivat kommunikatsiooniviisi, oskab ennast võimetekohaselt ja teistele arusaadavalt väljendada, suhtub positiivselt iseendasse ja teistesse, suhtleb meelsasti;
- 4) peab lugu kodust ja perekonnast, oma rahvast ja kodumaast;
- 5) järgib üldinimlikke kõlblusnorme ja elementaarseid õigusnorme;
- 6) teeb võimetekohaselt koostööd juhendajaga, osaleb paaris- või rühmatöös, suhtub kaaslasesse sõbralikult, hoidub vägivallast;
- 7) mõistab töö vajalikkust, valdab igapäevaste tööde osaoskusi, eristab töö- ja puhkeaega, püüab tööaja jooksul alluda töödistsipliinile;
- 8) orienteerub eakohastes elulistes toimingutes; osaleb lihtsates töötegevustes; käitub olukorrale vastavalt, hoidub ohtlikust käitumisest;

- 9) tunneb tervete eluviiside põhitõdesid ja täidab neid, vajadusel meeldetuletamisel;
- 10) hoidub kahjustamast ümbritsevat keskkonda ja loodust;
- 11) tuleb toime praktiliste ja võimetekohaste lugemis-, kirjutamis- ja arvutamisesülesannetega;
- 12) on valmis jätkuõppeks;

2. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE PÕHIMÕTTED

2.1. Humanistlikest väärtustest lähtuv õpe ja kasvatus

Humanistlikest väärtustest lähtuvalt on igal õpilasel õigus võrdväärsele kohtlemisele ühiskonnas, sh koolis. Koolipere, partnerasutuse spetsialistid ja teised õpilase tugivõrgustiku liikmed väärtustavad sotsiaalse sidususe põhimõtet ja iga õpilase aktiivset kaasamist õpitegevustesse. Kaasav ja võrdväärne kohtlemine koolieas tähendab võimalust võimetekohaseks õppeks ja arenguks. Õpilase individuaalset haridusvajadust arvestades lähtub kool isiksuse igakülgse ja tervikliku arengu toetamise ja õppe ning kasvatus ühtsuse põhimõttest, õpingute erinevate valdkondade lõimimise ja kogemusõppe põhimõtetest.

2.1.1. Õppe ja kasvatus ühtsuse printsiip väljendub **õppekorralduses üldõpetusliku õppeviisi e tervikõppe** (edaspidi *tervikõpe*) rakendamises. Hooldusõppes lõimitakse tegevusvaldkondi nn õpitervikuteks, et saavutada erinevate eluliste (terviklike) kogemuste saamise võimalusi. **Õppimise psühholoogiliseks aluseks on kogemus**, mille õpilane omandab vastastikusel praktises toimes loomuliku (tervikliku) füüsilise, vaimse ja sotsiaalse keskkonnaga. Elulisi kogemusi omandades muutub õpilase käitumine sarnastes olukordades tõhusamaks ja asjakohasemaks. Seega on õpilaste arengut toetava õpikeskkonna avatumaks muutmisel olulisel kohal ka kodu, päevakeskus ja avalik sotsiaalne ruum: muuseumid, näitused, kauplused, turg, erinevad tööpaigad ettevõtetes ja asutustes jmt. Õpe võib toimuda ka kooli õuealal, looduses või virtuaalses õppekeskkonnas.

Hooldusõppes lõimitud tegevusvaldkondade kogemusõpet viiakse läbi õpitervikute kaupa. Toimetulekuõppes lõimitakse samal eesmärgil ja viisil õpitervikuteks õppeaineid. Üheks lõimimise keskmeks on toimetulekuõppes ka läbivad teemad.

2.1.2. Õppimise korraldamisel ja õppesisu kohandamisel lähtutakse iga õpilase reaalsest tegevusvõimest erinevates isiksuse arengu valdkondades s.o saavutatud terviklikust arengupildist ja arengupotentsiaalset toimida järjest iseseisvamalt ja järjest keerukamal tasemel. Õpe on õpilaste arengut arvestades ülesehitatud kontsentriselt I-III arengutasemeni. Õppimist mõistetakse kui õpikeskkonna ja õppetegevuse organiseerimist viisil, mis seab õpilase tema võimetele vastavate, kuid pingutust nõudvate ülesannete ette, mille lahendamisel on võimalik piisava harjutamise kaudu omandada kavandatud õpitulemused. Kõigile võrdväärne võimalus aktiivseks osalemiseks õpitegevustes ja võimetekohase kvaliteetse põhihariduse omandamiseks luuakse kooli õppekava ja IÕK alusel.

2.2. Sotsiaalne sidusus ning õpilast aktiivselt kaasav õpe ja kasvatus

2.2.1. Kooli õppekava rakendamisel tervikõppes, samuti igapäevastes koolisuhetes peetakse oluliseks õpilaste eakohast kaasatust ja samu humanistlikke seisukohti, mida esitab Põhikooli riiklik õppekava ja Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava. Sidusalt käsitletakse samu humanistlikke väärtusi ja norme ka erineva õpivõimega (intellektipuudega) õpilaste arengu toetamisel toimetuleku ja hooldusõppes.

2.2.2. Õpilase sotsiaalse kaasatuse ja sotsiaalsete oskuste arendamisel on oluline õpilase eneseteadlikkuse arengu ja enesekohaste oskuste toetamine. Õpisihiks seatakse õpilasel oma võimete ja isikupära tunnetamine, piirangute ja võimaluste teadvustamine, sallivuse arendamine erinevates suhetes, eripäraga kaaslaste mõistmine ja oskus neid vajaduse korral abistada; oskus hoiduda endale ja teistele ohtlikust käitumisest.

2.3. Õpilaste arengut toetav pedagoogiliste vahendite spetsiifiline süsteem

2.3.1. Õppekava rakendamisel kasutatakse õpilase toimetulekut ja õppimist toetavat eripedagoogiliste vahendite spetsiifilist süsteemi: eripedagoogilisi õpimeetodeid; kohandatud kommunikatsioonivõtteid ja meetodeid; õpilase individuaalsetele võimetele vastavaid õppeülesandeid, mis nõuavad pingutust, kuid abi korral on jõukohased. Õpe toimub valdavalt praktilise tegevuse kaudu lõimitud õpitervikutena, õpingute kesk- ja vanemas astmes rakendatakse võimetele kohandatud kogemusõppe põhimõtteid. Õpilase puudest tingitud takistuste vähendamiseks ja ühises tegevuses osalemisega toimetuleku toetamiseks on ka õppetundides rakendatud sotsiaalhoolekande tugisikud (kasvatajad). Õppe ja kasvatus terviksüsteemi on lülitatud rehabilitatsiooni tegevused (vastavalt isiku rehabilitatsiooniplaanile ja IÕK-le), lisaks rakendatakse õpiabi teenuseid ja õpilaste ning vanemate nõustamist, hästi läbimõeldud ja sihipäraselt toimivat kool-keskus-kodu infovahetust. Võimalikult ühtlustatud arusaamade kohaselt toetavad õpitu harjutamist ja kinnistumist õppetöövälisel ajal sotsiaalhoolekande asutuse (Päevakeskus Käo) kasvatajad ja lapsevanemad.

2.3.2. Õppetöö kavandamine ja läbiviimine toimub nii klasside kaupa, kui ka võimete ja puudestruktuuri arvestavalt väiksemates alarühmades või individuaalselt. Isiksuse erinevaid arenguvaldkondi ja vastavate oskuste spetsiifikat ning õpilaste oskuste arengutaset arvestavalt viiakse õpitegevusi läbi ka paindlikult ja dünaamiliselt komplekteeritud oskusrühmades. Erilist tähelepanu pööratakse sotsiaalsete oskuste arendamisele erinevates oskusrühmades, sest selles vajab õpilane praktilist kogemust erineva suuruse ja iseloomuga rühmadest, sh ülekoolilised ühisõppe tunnid, üritused ning õppekäigud ja kohtumised erinevates asutustes.

2.3.3. Esiplaanil on õpilaste psüühiliste protsesside arendamine, et luua alus võimetele vastavate teadmiste ja oskuste omandamiseks: võimalikult adekvaatse enesetunnetuse kujunemiseks; oma ja teiste õpi- või töötegevuse, käitumise ja selle tulemuse (lihtsaks) hindamiseks; oma igapäevaelus oluliste valikute ja otsustuste tegemiseks; info leidmiseks ja mõistmiseks; oma (lihtsate) õpi- või töötegevuse kavandamiseks jõukohaste vahenditega. Kooli õppekava läbinud õpilane omandab oskused võimalikult iseseisvaks toimetulekuks täiskasvanueas.

2.3.4. Sallivus teistsuguse suhtes tähendab iga lapse erivajaduste mõistmist ning sellega arvestamist. Sallivuse, tunde- ja suhteoskuste tulemuslikuks edendamiseks rakendatakse praktiliste ülesannete täitmisel rühmatöö meetodit, kus vastutust tegevuse tulemuse eest kannab rühm ühiselt, kuid igal õpilasel on tegevuses osalemisel oma erinev roll ning võimetekohane panus. Õppe sisu ja ülesanded valitakse õpilase arengupotentsiaali arvestavalt, need nõuavad pingutust, kuid abi korral on jõukohased. Tervikõppe protsessis rakendatakse pedagoogiliste vahendite spetsiifilist süsteemi ja õpiabi tugimeetmeid ning rehabilitatsiooni tugiteenuseid. Ühtses terviklikus õppes ja kasvatuses edeneb parimal võimalikul määral õpilase psüühika, isikuomadused, kognitiivsed oskused ja tunnetustegevus (taju, tähelepanu, mälu, mõtlemine), kommunikatsiooni oskused ja kõne, sotsiaalsed oskused, tunde- ja tahtevald, füüsilised võimed ning oskused. Tervikõppe arengueesmärgid konkretiseeritakse kooliõppekavas arengu- ja tegevusvaldkondade kaupa,

individuaalseid eesmärke kajastavad IÕK-d, mille koostamisel arvestatakse ka isiklike rehabilitatsiooniplaane.

2.4. Läbivad teemad ja lõimimise põhimõtted õpitervikute kujundamisel

2.4.1. Tervikõpe toimub valdavalt õpilase eakohase ja elulise praktilise tegevuse s.o õpitervikute kaudu, milles lõimub erinevate ainete või tegevusvaldkondade sisu.

2.4.1. Hooldusõppe puhul toimub riiklikus ja kooliõppekavas kirjeldatud tegevusvaldkondade lõimimine eakohaste praktiliste ja eluliste õppeülesannete kaupa õpitervikuteks. Oluliseks aluseks on õpilase potentsiaalse psühhomotoorse arengu ulatus. Praktilise tegevuse kaudu arendatakse lapse mootorikat, eneseteenindamise oskusi, liikumiskogemusega (liikumis-, liigutus-, puudutustaju) toetatakse tunnetustegevuse arengut ja suhtlemisostkust, kujundatakse hoiakuid. Piiratud liikumisvõimega õpilase praktilised ülesanded sooritatakse vajaliku abiga, valdavalt koostegevuses.

2.4.2. Toimetulekuõppe puhul valitakse õppeülesanded samuti õpilase potentsiaalset arenguvalda arvestades: need nõuavad pingutust, kuid abi korral on jõukohased. Arendamist vajavad toimetulekuõppel oleva õpilase psüühika, isiksuseomadused ning tegevusvaldkonnad: tunnetustegevus (tähelepanu, taju, mälu, mõtlemine); suhtlemisvahendid ja suhtlemine; tunde- ja tahtevald; psühhomotoorika; hinnangud ja hoiakud jne. Õpetamise tulemusel kujunevad ajus kompensatsioonimehhanismid – muutub ja täiustub kahjustatud (alaarenenud) funktsionaalsüsteemide talitlus, hakkavad arenema mõned puuduvad süsteemid. Eesmärk on kujundada õpilase psühhomotoorsed ja sotsiaalsed funktsioonid võimalikult iseseisvaks toimetulekuks.

2.4.3. Toimetulekuõppes on õpitervikute lõimimisel oluliseks keskmeks ja kogu õpet siduvaks liiniks nn läbivad teemad (mis on valitud ja kohandatud põhikooli riikliku õppekava alusel):

- õppimine ja karjääriplaneerimine – taotletakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes oma võimete piires aktiivselt osaleb endaga seotud tegevuste (õppimine ja töötegevused) üle otsustamisel, valikute tegemisel, kavandamisel, tegevuste läbiviimisel ja hindamisel; tunneb rõõmu õppimisest ja tööst;
- keskkond ja säästlikkus – taotletakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, hoolivaks ja säästvaks inimeseks, kes hoiab ja kaitseb keskkonda;
- algatusvõime ja ettevõtlikkus – taotletakse, et õpilane kujuneb eakohaselt asjalikuks ja mõistlikult ettevõtlikuks, kes tunneb ennast ühiskonna liikmena ja oskab ühiskonnaelus osalemiseks vajadusel abi leida;
- kultuur – taotletakse, et õpilane austab oma kodumaad, rahvast ja kombeid, väärtustab teisi rahvaid, keeli ja kombeid, on salliv ja koostööaldis;
- tervis ja ohutus – taotletakse õpilase kujunemist tervislike eluviise järgivaks inimeseks, kes käitub turvaliselt ja püüab hoiduda ohtudest, oskab ohu olukorras võimalikult asjakohaselt käituda ja abi otsida;
- inimlikud ja ühiskondlikud väärtused – taotletakse õpilase kujunemist kõlbliseks inimeseks, kes väärtustab ausust, õiglust, õiguspõhisust, hoolivust, sallivust, peab lugu endast ja teistest.

2.5. Kaasav õppeviis ja iga õpilase võimalikult aktiivse osaluse tagamine õppes

2.5.1. Kooli kaasava õppeviisi juhtmõte on kõikide oma võimetelt erinevate õpilaste võimalikult aktiivne osalus õpitegevustes, mille väljundiks on iseseisev eneseteenindamine ja võimalikult iseseisev toimetulek igapäevaelus. Arendatakse orienteerumisostkust lähimas ümbruses, mootorikat, psühhomotoorseid, sh sensomotoorseid oskusi ning elementaarset suhtlemist AAC abil, võimaluse korral ka kõnet.

2.5.2. Toimetulekuõppes on õpilaste õpitegevustesse aktiivse kaasamise sihiks eakohases elus võimalikult iseseisva toimetuleku oskuste kujundamine. Õppimine toimub võimalikult elulises keskkonnas. Korduvates situatsioonides täidetakse praktilisi ülesandeid koostegevuses, matkides, eeskuju järgi, näidise järgi või lihtsa sõnalise juhendi alusel. Lõimitud tervikõppes on siin olulisel kohal õppeained: elu- ja toimetulekuõpe ning tööõpe (kunst ja käeline tegevus). Nende ainetega lõimitult toimub mootorika arendamine rütmika ja kehalise kasvatus kaudu.

2.5.3. Hooldus- ja toimetulekuõppes harjutatakse ja kinnistatakse õpitut eakohaste praktiliste tegevuste raames päevakeskuse kasvatajate juhendamisel väljaspool õppetundide aega, samuti kodustes tingimustes koos lapsevanematega. Õpilase võimalikult teadliku enesejuhtimise ja aktiivse osaluse kujundamiseks lähtuvad kõik osapooled (kool-keskus-kodu) ühtlustatud reeglitest ja suunavad õpilast hinnanguid andma oma tegevusele ning selle tulemustele. Siinjuures rõhutatakse positiivset ja taotletakse võimalikult adekvaatset hinnangu andmist. Õpilast suunatakse leidma oma tegevuse või selle tulemuse nõrkade kohtade parandamise võimalusi.

2.6. Võimetekohase õppe ja kasvatus tagamine õpitegevustes

2.6.1. Võimetekohase õppe tagab õpiülesannete raskusaste iga õpilase potentsiaalse arenguvalla piirides ja abi võimalikult täpne reguleerimine. Võimetekohane õpe tähendab pingutamise vajadust ja toimetulekut suhteliselt vähese, kuid asjakohaselt osutatud abiga.

2.6.2. Õpioskuste kujunemist soodustab kõigi tugivõrgustiku liikmete tihe koostöö ja infovahetus. Võimetekohasuse järgimisel lähtuvad kõik osapooled (kool-keskus-kodu) kokkulepitud õpitegevuste harjutamisel ja kinnistamisel abi osutamise ühtlustatud reeglitest.

2.6.3. Rutiinil on positiivne mõju harjutamisele: tegevus toimub tuttavas keskkonnas alati samalaadselt, erinevate juhendajate poolt osutatakse samalaadset abi ja antakse piisavalt aega ülesande täitmiseks.

2.6.4. Keeruka struktuuriga tegevusoskuste omandamisel on oluline oskust omandada samm-sammult, nn osaoskuste kaupa, seejärel ühendatakse osaoskused visualiseeritud tegevusjuhendi alusel (pildikeelne tegevusjuhend) terviktegevusteks. Õpilased suudavad vähevarieeravas situatsioonis tegevusjuhendi järgi sooritada mitmesammulisi igapäevategevusi ja lihtsa töö toiminguid. Tööjuhendi kasutamisharjumuse alusel suunatakse õpilasi vanemas astmes ka ise oma tegevusi võimetekohaselt kavandama, s.o tööjuhendit korrastama ja seejärel võimalikult iseseisvalt koostama.

2.7. Kooli tugisüsteem ja õpilase tugivõrgustik

2.7.1. Kool tagab koos kooli pidajaga MTÜ Inimeselt Inimesele õppe kohandamiseks vajaliku tugisüsteemi koostöö kaudu Päevakeskus Käoga (päevahoiuteenust ja rehabilitatsiooniteenuseid osutav sotsiaalhoolekande asutus).

2.7.2. Koostöö kaudu loodud tugisüsteem tagab õpilastele vastavalt igäühe arengu vajadustele ja IÕK-le vajaliku tugispetsialistide võrgustiku. Õpetajad ja teised tugivõrgustiku spetsialistid osutavad igale õpilasele vastavalt tema vajadustele (IÕK) arengut toetavaid õpiabi- või rehabilitatsiooniteenuseid ning päevahoiuteenust õppetundide välisel ajal. Õpilase individuaalse arengu toetamisel kõige olulisemad tugivõrgustiku liikmed moodustavad õpilase tugigrupi (vanem, klassijuhataja, tugivõrgustiku spetsialist(id)).

2.7.3. Tugivõrgustikus osalevad spetsialistid: õpetajad, eripedagoogid, logopeed, tegevusterapeut, füsioterapeut, muusikaterapeut, sotsiaaltöötajad, kasvatajad, karjäärikoordinaator.

2.8. Õppe ja kasvatuse kavandamise ja korraldamise põhimõtted

2.8.1. Koolis on nii toimetuleku kui ka hooldusõppes õpingud lõimitud tervikõppeks arvestades eesti pedagoogika klassiku J. Käisi üldõpetuse põhimõtteid. Lõimimise teljeks on sotsiaalsed ja eakohased praktilised oskused. Toimetulekuõppe ainetest ja hooldusõppe tegevusvaldkondadest moodustuvad I-III arengutasemel (keerukusastmel) lõimimise kaudu õpitervikud. Õppe ja kasvatustegevused viiakse õpitervikute kaupa läbi praktiliste eakohaselt eluliste tegevustena. Nii arenevad õppeainete või tegevusvaldkondade oskused loomulikus terviklikus omavahelises seoses. Õppe ja kasvatuse sisu elulähedamaks ja terviklikumaks lõimimist toetavad ka läbivad teemad.

2.8.2. Tervikõppe kavandamisel lähtutakse kooli õppekavas sätestatud õppesisu ja mahu jaotusest ja luuakse samadest sisuühikutest proportsionaalselt õppekavaga samas mahus praktilisele õpitegevusele põhinevad õpitervikud. Iga õpiterviku läbiviimiseks on määratud õpet juhtiv õpetaja.

2.9. Võimetekohase õppe ja kasvatuse üldpädevused

2.9.1. Hooldusõppes õpivad õpilased oma võimete ulatuses:

- 1) tunnetama (ära tundma) ümbritsevat keskkonda ja tuttavas olukorras harjumuspäraselt käituma;
- 2) märku andma oma vajadustest ja väljendama jõukohasel viisil oma tundeid ümbritseva suhtes eelistades positiivseid emotsioone;
- 3) lihtsaid igapäevaoskusi ja osaoskuste ahelaid (terviktegevusi) tuttavas situatsioonis ja keskkonnas rakendama;
- 4) rakendama praktilisi oskusi koostöös täiskasvanuga, positiivselt suhtuma juhendaja või abistaja tegevusse (suunamine, füüsiline abi);
- 5) koostöösituatsioonis (tegevus koos juhendajaga) tegutsema aktiivselt ja kõiki oma oskusi rakendades, osalema toimingute sooritamisel vastavalt oma arengutasemele;
- 6) osalema hinnangute andmisel, oma igapäevaelu puudutavate otsustuste tegemisel ja sooritama valikuid vähevarieeruvates olukordades;

2.9.2. Toimetulekuõppes õpivad õpilased oma võimete ulatuses:

- 1) kasutama olemasolevaid teadmisi ja oskusi varieeruvates tingimustes;
- 2) küsima ja uusi oskusi omaalgatuslikult omandama;
- 3) oma praktilisi igapäevaoskusi ja lihtsa töö oskusi rakendama;
- 4) kasutama oma intellekti erinevaid tahke: mõistma ja juhtima oma emotsioone, rakendama suhte- ja kommunikatsioonioskusi, kasutama võimalikult iseseisvaks toimetulekuks kognitiivseid oskusi;
- 5) konstrueerima eeskuju ja näidise alusel, lahendama probleeme kasutades analoogiat;
- 6) andma hinnanguid oma tegevusele ja selle tulemusele, võrdlema oma tegevuse tulemust etaloniga (näidiseiga);
- 7) õppima, matkides või juhendatult koostegEVuses osalema, jälgima enda ja kaaslaste tegevust ning hindama selle resultaati;
- 8) lahendama praktilisi probleeme ja tegema valikuid.

3. ÕPPE JA KASVATUSE RÕHUASETUSED NING TAOTLETAVAD PÄDEVUSED

3.1. Hooldusõppe ja kasvatuse rõhuasetused I arengutasemel

3.1.1. Esimesel arengutasemel orienteerub õpilane ümbritsevas ja iseendas aistingute tasandil.

Eesmärk on arendada tunnetust eri meeltega, luua eeldused gešalttaju kujunemiseks.

3.1.1.1. Tähelepanu. Pilkkontakti saavutamine, lühiajaline hoidmine ja suunamine.

Tähelepanu hoidmiseks vajaliku kehaasendi säilitamine või võimetekohane muutmine. Võimaluse korral oma käeliigutuste jälgimine (sensomotoorika).

Tähelepanu lühiajaline hoidmine žestide ja/või sõnaga, pilgu hoidmine ja säilitamine objektide liigutamisel või paigutuse muutmisel. Tähelepanu säilitamise kestuse pikendamine – lapse jaoks märgatavate stiimulite esitamine koos positiivse kinnitusega. Tähelepanu ümberlülitamine stiimuleid asendades.

3.1.1.2. Aistingud ja taju. Üksikute tunnuste suunatud märkamine: ere valgus, liikuv objekt, heli, müra, objekti pind (temperatuur, sile/krobeline jne). Oma keha puutetundlikkuse arendamine.

3.1.1.3. Mälu. Mõne läheduses oleva tuttava objekti äratundmine 1–2 tunnuse alusel.

3.1.1.4. Mõtlemine. Elementaarne kaemuslik-praktiline mõtlemine: manipuleerimine esemetega, võimetekohane tegutsemine tuttava abivahendiga.

3.1.1.5. Motoorika. Tunnetusprotsesside ja tegevuse eelduseks on motoorika areng: passiivsed liigutused koostegevuses ja imiteerimise järgi, esemete haaramine, hoidmine ja lahtilaskmine, omandatud liigutusstereotüüpide mitmekesistamine. Objektide jälgimine, liigutuste suuna, amplituudi, rütmi ja tempo muutmine. Elementaarsete tunnetustegevuse aktiveerimine liigutuste abil.

3.1.2. Õppe põhitaotluseks on elementaarsete liigutuste ja toimingute sooritamine abiga, koostegevuses, mõne liigutuse sooritamine imiteerides või iseseisvalt; sihipäraste liigutuste sooritamine füüsilise abiga ja stereotüüpsete liigutuste mitmekesistamine. Tuttavas situatsioonis õpetaja intonatsioonile, mõnele sõnale või žestile reageerimine. Õpilaste emotsionaalsete seisundite diferentseerimine kohese tagasiside abil.

3.1.3. Esimesel arenguastmel on rõhuasetus õpilase kaasamisel enesetunnetusele aistingute tasandil, kontakti loomisel ja saavutamisel.

3.1.4. Häälelisele aktiivsusele, häälitsemisele ergutamise, hääle tekke stimuleerimine. Sõna tajumine signaali rollis (pidev kordamine ja kõnet toetav ja/või asendav visuaalne märk (AAC): ese, pilt, viibe). Suhtlemisvahendite õpetamisel arvestatakse õpilaste füüsilist seisundit ja vaimset arengut.

3.1.5. Õppetegevuse sisu ja vorm on tihedalt seotud reaalse situatsiooniga, millest sõltuvalt arendatakse võimalikult kõiki eri valdkondade tegevusi.

3.1.6. Õpilaste füüsiline areng ja vaimsed võimed on oluliselt erinevad. Seetõttu varieeritakse tegevusi, abivahendeid, abi osutamist ja oskuse omandamiseks kuluvat aega iga õpilase individuaalseid võimeid ja iseärasusi arvesse võttes.

3.1.7. Positiivsete elamuste esilekutsumine minimaalsete edusammude eest (füüsiline kontakt, naeratus, hääletoon). Positiivse emotsiooni kestuse pikendamine. Õpilastele meeldiva elu- ja õpikeskkonna loomine.

3.1.8. Oluline on õpetada õpilasi oma põhivajadustest märku andma.

3.2. Toimetulekuõppe ja kasvatus rõhuasetused I arengutasemel

3.2.1. Õpilaste juhtivaks tunnetusprotsessiks on taju, mille baasil areneb tegevusaktide äratundmine ning kaemuslik-praktiline mõtlemine. Tunnetustegevuse arendamiseks on vajalik tähelepanu väline suunamine.

3.2.1.1. Tajude arendamine. Objekti tunnuste suunatud märkamine eri meeltega; esemete eristamine taustast; tajuvälja laiendamine; objekti ja graafiliste kujutiste rühmitamine 1–2 tajutava tunnuse alusel; ruumisuhete (*all, peal, ees, taga, kõrval*) ja ajasuhete (*samal ajal, enne, pärast*) tajumine.

3.2.1.2. Mälu. Varem tajutud objektide ja tegevusaktide äratundmine; toimingute sooritamine vahetult eelnevalt tajutud näidise järgi; seoste: TEGEVUS – OBJEKT – TUNNUS, KEELEÜKSUS – AAC MÄRK kujundamine. Töömälu mahu arendamine

(kuni 4 üksust); mälu kujutluste aktiveerimine verbaalsete ja mitteverbaalsete signaalide abil. Objektide paigutuse taastamine varem tajutu põhjal.

3.2.1.3. Mõtlemine. Kaemuslik-praktiline mõtlemine: ülesannete täitmine tajuväljas olevaid abivahendeid kasutades, rühmitamine tajutavate tunnuste alusel, rühmade koostise muutmine.

3.2.1.4. Motoorika. Tunnetusprotsesside ja tegevuse eelduseks on motoorika areng: passiivsed liigutused, liigutuste sooritamine imiteerimise, näidise ja instruksiooni järgi, omandatud liigutusstereotüüpide rakendamine tegevuses eneseteenindamiseks. Silma ja käe liigutuste koordineerimine, objektide jälgimine, liigutuste rütmi ja tempo muutmine. Elementaarset vaimset tegevust reguleeritakse liigutuste abil.

3.2.2. Õpetuse põhitaotluseks on õppimiseks vajalike alusoskuste omandamine koostegevuse ja matkimise tasandil:

- 1) kontakt erisuguseid vahendeid kasutades: kontakti astumine, kontaktis osalemine, kontakti kestuse pikendamine;
- 2) adekvaatne reageerimine arusaadavatele korraldustele;
- 3) lülitumine praktilisse tegevusse ning ümberlülitumine ühelt tegevuselt teisele;
- 4) oma välimuse ja õppevahendite korrashoid;
- 5) baaslausungite moodustamine ja/või alternatiivsete suhtlusvahendite situatiivne kasutamine.

3.2.3. Rõhuasetus on oma mina teadvustamisel. MINA kui osaleja praktilises tegevuses ja suunatud esemelises mängus kontaktile ja koostegevusele täiskasvanuga (õpetajaga).

3.2.4. Õppetöös rakendatakse valdavalt tervikõpet, kasutatakse praktilisi ja mängulisi tegevusi, õpilaste tegevust verbaliseerib õpetaja.

3.2.5. Õpilaste võimed on erinevad. Seetõttu varieeritakse õppeülesandeid, materjali keerukust, abi osakaalu ja oskuse omandamiseks kuluvat aega vastavalt õpilaste individuaalsetele iseärasustele.

3.2.6. Väärtuskasvatuse seisukohalt hinnatakse tegevusakte põhimõttel ÕIGE-VALE, õpitegevust ja käitumisakte motiveeritakse võimalikult meeldiva õpikeskkonna loomisega. Tegevuses osalemisele antakse positiivne hinnang. Kujundatakse tegevuse TAHAN-motiivi.

3.2.7. Oluline on õpetada õpilasi oma põhivajaduste rahuldamisel toime tulema ilma lähedase täiskasvanu abita.

3.3. Hooldusõppes taotletavad pädevused I arengutasemel

I arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) märkab läheduses olevaid objekte; tunneb ära temaga tegelevad inimesed;
- 2) tajub lähiümbruses asetsevaid objekte (sh erisugusel taustal);
- 3) sooritab stereotüüpseid liigutusi ja tegevusakte koostegevuses ja imiteerimise teel;
- 4) hoiab kättepandud esemeid; haarab esemeid, (ühe/kahe käega), manipuleerib nendega ja laseb käest lahti;
- 5) tunneb enamasti ära tuttavad žestid;
- 6) reageerib kontaktile (hää, puudutus, AAC märk, sõna) liigutuste, AAC märgi ja häälsuse või sõnaga; otsib mõnikord kontakti;
- 7) annab märku mõnest oma põhivajadusest;
- 8) suudab suunatult säilitada tähelepanu (rohkem kui 2 sek);
- 9) stereotüüpsetes situatsioonides märkab talle suunatud kontaktipüüdlust, reageerib adekvaatselt intonatsioonile, AAC märgile ja mõnele tuttavale sõnale;
- 10) sooritab mõnda eneseteeninduseks vajalikku liigutust füüsilise abiga.

3.4. Toimetulekuõppes taotletavad pädevused I arengutasemel

I arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) eristab objekte tajutava tunnuse või funktsiooni järgi;
- 2) tajub objektidevahelisi ruumisuhteid (*all, peal, ees, taga, kõrval*);
- 3) sooritab tegevusakte lihtsate lühikeste verbaalsete või AAC märgiga esitatud korralduste alusel koostegevuses ja eeskuju järgi, sooritab omandatud tegevusakte iseseisvalt;
- 4) oskab tuttava mänguasja või didaktilise vahendiga tegutseda vastavalt selle funktsioonile;
- 5) tunneb enamasti ära õpitud märgid või sümbolid objektide, sündmuste ja tegevuste tähistamiseks;
- 6) otsib kontakti täiskasvanute ja kaaslastega;
- 7) väljendab oma põhivajadusi ja soove lihtsate keeleliste (sõnad, baaslausungid) või AAC märkidega;
- 8) meeldetuletamisel kasutab õpitud käitumismalle tuttavates situatsioonides;
- 9) hindab tuttavaid tegevusakte ÕIGE – VALE põhimõttel;
- 10) oskab tuttavates situatsioonides märgata ohtlikke olukordi ja hoidub neist;
- 11) tunneb ära oma asjad;
- 12) säilitab õppeülesannete täitmise ajal suunatult tähelepanu (kuni 3 min);
- 13) reageerib arusaadavatele korraldustele adekvaatselt, vastab arusaadavatele repliikidele keelelisi või AAC märke kasutades;
- 14) säilitab töömälu 2–3 objekti järjestuse;
- 15) lahendab abiga tajuväljas olevaid abivahendeid kasutades arusaadavaid praktilisi ülesandeid nii tuttavates kui ka varieeruvates tingimustes;
- 16) rühmitab objekte ja nende kujutisi tajutavate tunnuste alusel, sh rühmitamise aluseid muutes;
- 17) orienteerub ööpäeva osades;
- 18) orienteerub 2–3 objekti vahelistes ruumisuhetes;
- 19) sooritab liigutusi eeskuju järgi, muutes liigutuste rütmi ja tempot; koordineerib silma ja käe koostööd; jälgib liikuvat objekti.

3.5. Hooldusõppe ja kasvatuse rõhuasetused II arengutasemel

3.5.1. II arengutasemel on õpilaste juhtivaks tunnetustegevuseks kohanemine ümbritsevaga geštalitajule toetudes ja oma keha seisundi tajumine.

3.5.1.1. Tähelepanu. Elementaarse valikulisuse kujundamine koostegevuses.

Tähelepanu suunamine ja hoidmine žestide ja sõnaga, objektide jälgimine nende liigutamisel või paigutuse muutmisel.

3.5.1.2. Taju. Objekti ja tunnuste suunatud tajumine eri meeltega äratundmiseks (kuju, värvus, suurus, heli, müra, temperatuur, pinnaomadused), esemetega manipuleerimine, sh koostegevuses vastavalt nende funktsioonile.

3.5.1.3. Mälu. Objekti äratundmine mingil taustal 2–3 hulgast (suunamine näidise, sõna, AAC märgiga). Sama funktsiooniga, kuid 1–2 tunnuse poolest erinevate objektide äratundmine.

3.5.1.4. Mõtlemine. Elementaarne kaemuslik-praktiline mõtlemine. Objekti ja abivahendi valimine 2–3 objekti hulgast koostegevuses, mõne tuttava objekti valimine koostegevuses, eeskuju ja/või korralduse alusel. Valik erinevate tunnustega objektide hulgast. Tegevusvahendi kasutamine stereotüüpsetes ja vähevarieeruvates tingimustes.

3.5.1.5. Motoorika. Liigutuste sooritamine eeskuju järgi, vajaduse korral koosliigutused, žestide ja sõnaga suunatud liigutused. Liikumine ruumis, silma- ja

käeliigutuste seostamine. Kahe või enama eri liigutuse korduv sooritamine (järjestikune, samaaegne). Elementaarse tunnetustegevuse aktiveerimine liigutuste abil.

3.5.2. II arengutaseme põhitaotlus on õpitud lihtsate toimingute sooritamine stereotüüpses situatsioonis, mõne abivahendi kasutamine suunatult. Mõne omandatud stereotüüpselise liigutusliku toimingu sooritamine variatiivsetes tingimustes (abivahendid, keskkond). Adekvaatne reageerimine õpetaja intonatsioonile, mõnele sõnale või AAC märgile tuttavas situatsioonis.

3.5.3. II arengutasemel on rõhuasetus õpilase kaasamisel lihtsasse koostegevusse, eneseteenindusse, jõukohaste osatoimingute/operatsioonide sooritamine abiga, mõnede sooritamine iseseisvalt.

3.5.4. Ühesõnalise korralduse, lihtsa situatiivse kõne mõistmine (lausung kuni 3 sõna), sõna/lausungi mõistmine tegevuses koos žesti/osutamisega. Alternatiivsete, tuttavate suhtlemisvahendite mõistmine. Aktiivsele suhtlemisele suunamine: oma vajadustest teatamine (sh soov kontakti astuda), vastamine õpetajale; objektile või tegevusele osutamine vastavalt oma kõnearengu tasemele. Suhtlemisvahendite õpetamisel arvestatakse õpilase füüsilist seisundit ja vaimset arengut.

3.5.5. Õppetegevuse sisu ja vorm on tihedalt seotud reaalse situatsiooniga. Arendatakse võimalikult kõiki eri valdkondade tegevusi. Kujundatavatest tegevustest lähtuvalt luuakse sobivaid õpikeskkondi.

3.5.6. Õpilaste füüsiline areng ja vaimsed võimed on oluliselt erinevad. Seetõttu varieeritakse tegevusi, abivahendeid, abi osutamist ja oskuse omandamiseks kuluvat aega vastavalt iga õpilase individuaalseid võimeid ja iseärasusi arvesse võttes.

3.5.7. Positiivsete emotsioonide toetamine ning hoidmine toimingute/operatsioonide sooritamise ajal ja järel. Negatiivsete emotsioonide pärssimine, rahulikumale käitumisele positiivse hinnangu andmine.

3.5.8. Oluline on õpetada õpilasi oma põhivajadustest märku andma, motiveerida iseseisvalt tegutsema, toetades iseseisvat tegutsemist võimalikult täpselt reguleeritud abiga.

3.6. Toimetulekuõppe ja kasvatusel rõhuasetused II arengutasemel

3.6.1. Juhtivaks tunnetusprotsessiks on tajude, suureneb mälu kujutluste osakaal vaimses ja praktilises tegevuses. Areneb kaemuslik-praktiline mõtlemine lõimunult kujundiliste elementidega. Tunnetustegevuse arendamiseks on vajalik tähelepanu suunamine eri vahenditega (sh visuaalsed orientiirid), tähelepanu kestuse pikendamine, motoorne aktiveerimine.

3.6.1.1. Tajude arendamine. Tunnuste ja osade märkamine, võrdlemine, sama objekti või graafilise kujutise äratundmine eri asendis, taustal, eri meeltega. Oluliste/tüüpiliste ja juhuslike tunnuste eristamine. Terviku moodustamine osadest. Osatoimingute järjestuse tajumine tegevusaktis. Erisuunaliste ruumisuhete (sh vasakul/paremal) tajumine. Ajasuhete (sündmuste järjestuse) tajumine.

3.6.1.2. Mälu. Tuttavate objektide graafiliste kujutiste ja toimingute äratundmine varieeruvates tingimustes. Stereotüüpsete toimingute sooritamine tuttavates situatsioonides. Kujutluste aktiveerimine verbaalse-alternatiivse teabe alusel. Töömälu mahu arendamine (kuni 5 üksust), üksuste/sümbolite järjestuse säilitamine. Kujutluste verbaliseerimine suunatult.

3.6.1.3. Mõtlemine. Kaemuslik-praktiline mõtlemine lõimunult kujundiliste elementidega: abivahendite otsimine ja kasutamine, ülesande täitmine variatiivsetes tingimustes. Terviku moodustamine osadest. Õpiülesannete täitmine praktiliselt ja materialiseeritult. Variatiivne rühmitamine suunatult: varieeritakse objekte, objektide arvu, rühmitamisalust.

3.6.1.4. Motoorika. Erisuunalised liigutused. Liigutuste ahela sooritamine mälukujutlustele toetudes kaasneva instruksiooni järgi (vajaduse korral imiteerimine). Eri kehaosade motoorika koordineerimine. Peenliigutuste arendamine. Liigutuste sooritamise verbaliseerimine (õpetaja – õpilane). Sobimatute liigustusstereotüüpide asendamine.

3.6.2. Põhitaotlus on kujundada baasoskuste harjumuslik sooritamine, arendamist vajab tegevusega kaasnev suhtlemine (tegevusele ärgitamine, protsessi suunamine, tulemuse sõnastamine), oma tegevuse suunatud elementaarne kommenteerimine.

3.6.3. Rõhuasetus on oma MINA teadvustamisel, õpiterviku sisu kujundamise aluseks on suhted MINA/MEIE ja MINA/ÕPILANE.

3.6.4. Kõne. Baassõnavara arendamine, situatiivse dialoogi harjutamine, etiketsuhtlemine. 2–3 lausungi tähenduse seostamine. Kohandatud lühitekstide tähenduse mõistmine (vajaduse korral kaasneb visuaalne näitlikkus). Mõnest lausungist koosneva teksti loomine (abiga).

3.6.5. Õppetöös rakendatakse valdavalt tervikõpet (üldõpetuslikku tööviisi), kasutatakse praktilisi ja mängulisi tegevusi. Õpilane hakkab oma tegevust elementaarselt kommenteerima, kasutades suunatult verbaalseid või alternatiivseid vahendeid.

3.6.6. Õpilaste võimed on erinevad. Seetõttu varieeritakse õppeülesandeid, materjali keerukust, abi iseloomu ja osakaalu ning oskuse omandamiseks kuluvat aega vastavalt õpilaste individuaalsetele iseärasustele.

3.6.7. Elementaarse lugemis-, kirjutamis- ja arvutamisoskuse kujundamine.

3.6.8. Väärtuskasvatuse seisukohalt hinnatakse tegevusakte valdavalt põhimõttel ÕIGE – VALE, MEELDIB – EI MEELDI. Õpitegevust ja käitumisakte motiveeritakse võimalikult meeldiva õpikeskkonna loomisega. Antakse positiivne hinnang tegevuses osalemisele. Vähendatakse negatiivsete hoiakute mõju. Kujundatakse TAHAN-motiivi kõrvale positiivse hinnangu abil PEAB-motiivi. Võimaldatakse valikuid.

3.6.9. Oluline on õpetada õpilast tuttavas situatsioonis jõukohaste ülesannetega võimalikult iseseisvalt toime tulema ja abiga ka keerukamates olukordades hakkama saama (varieeruv situatsioon, vahendid). Tehakse algust lihtsa töö oskuste õppimise ning harjutamisega.

3.7. Hooldusõppes taotletavad pädevused II arengutasemel

II arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) märkab ja tunneb ära 2–3 objekti hulgast mõne tuttava objekti;
- 2) tajub objekte eri meeltega, märkab 2–3 eristavat tunnust;
- 3) sooritab varieeruvates situatsioonides stereotüüpseid liigutusi ja tegevusakte koostegevuses ja imiteerimise teel, suudab seostada silma- ja käeliigutusi (vajaduse korral suunatult);
- 4) kasutab tuttavat tegevusvahendit stereotüüpsetes ja vähevarieeruvates tingimustes;
- 5) reageerib enamasti adekvaatselt suhtlemises kasutatavatele tuttavatele vahenditele (sõnad, AAC märgid, jne);
- 6) reageerib alternatiivsetele suhtlemisvahenditele või lihtsale situatiivsele kõnele võimetekohaselt;
- 7) annab oma vajadustest (sh soovist kontakti astuda) arusaadavate keeleliste ja/või alternatiivsete vahenditega märku;
- 8) suudab koostegevuses valikuliselt tähelepanu suunata;
- 9) reageerib adekvaatselt intonatsioonile, AAC märgile ja mõnele tuttavale sõnale/lausungile tegevussituatsioonides;

10) osaleb eneseteeninduses, sooritab mõningaid jõukohaseid operatsioone/ osatoiminguid iseseisvalt.

3.8. Toimetulekuõppes taotletavad pädevused II arengutasemel

II arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) eristab tuttavaid objekte ja sündmusi, eristab olulisi tüüpilisi tunnuseid juhuslikest tunnustest, tunneb ära sama objekti eri taustal ja eri asendis;
- 2) teadvustab objekti asukohta ruumis teiste objektide suhtes;
- 3) varieeruvates tingimustes sooritab tuttavaid ja jõukohaseid tegevusakte iseseisvalt;
- 4) oskab didaktilise vahendi või tuttava tööriistaga tegutseda vastavalt selle funktsioonile;
- 5) tunneb ära ja kasutab õpitud märke või sümboleid, sh tähti ja numbreid; suudab luua seost OBJEKT – PILT – KEELEÜKSUS;
- 6) oskab astuda kontakti täiskasvanute ja kaaslastega;
- 7) väljendab arusaadavalt oma põhivajadusi ja soove ning küsib teistelt abi, kasutades keelelisi või alternatiivseid vahendeid;
- 8) teadvustab oma rolli ühistegevuses osalejana;
- 9) valib tuttavates situatsioonides käitumiseks sobivaid õpitud käitumismalle;
- 10) hindab tuttavaid tegevusakte põhimõttel ÕIGE – VALE, MEELDIB – EI MEELDI;
- 11) suudab tuttavates situatsioonides ohtu ette kujutada ning ohule adekvaatselt reageerida;
- 12) valib tegevusakti eesmärgist lähtuvalt sobivaid vahendeid;
- 13) säilitab õppeülesannete täitmise ajal tähelepanu (kuni 5 min);
- 14) täidab lühikesi ja arusaadavaid korraldusi harjumuspäraselt tegutsedes, kommenteerib suunatult tegevust (*mida teeb?, mida?, millega?, kus?*);
- 15) säilitab töömälus kuni 5 objekti järjestuse;
- 16) lahendab arusaadavaid praktilisi ülesandeid nii tuttavates kui ka varieeruvates tingimustes tajuväljas olevaid abivahendeid kasutades;
- 17) orienteerub ööpäeva rütmiga seotud tegevustes, teab nädalapäevade ja aastaaegade järjestust;
- 18) sooritab erisuunalisi liigutusi ja liigutuste stereotüüpset ahelat mälukujutlustele toetudes, suudab koordineerida eri kehaosade mootorikat;
- 19) võrdleb suunatult oma töö resultaati näidisega;
- 20) sooritab eneseteeninduse toimingud vastavalt omandatud kogemusele.

3.9. Hooldusõppe ja kasvatuse rõhuasetused III arengutasemel

3.9.1. III arengutasemel hakkab õpilastel vähesel määral kujunema analüütiline tajus, põimudes mälukujutlustega.

3.9.1.1. Tähelepanu. Võimalikult iseseisev tähelepanu suunamine ja säilitamine oma praktilises tegevuses. Tähelepanu ümberlülitamine ühelt stiimulilt teisele.

3.9.1.2. Taju. Objekti ja toimingute geštalt- ja analüütiline tajus (objektid eri asendis, eri taustal, tegevus eri asendis ja kohta muutes); nägemistaju välja laiendamine.

3.9.1.3. Mälu. Tuttavate objektide ja samade toimingute äratundmine igapäevastes varieeruvates tingimustes: paigutus ruumis, erinev taust, mõneti erisuguste tunnustega/erisuguste funktsioonidega objektid. Harjumustele toetuvate toimingute sooritamine koostegevuses või iseseisvalt (protseduurimälu).

3.9.1.4. Mõtlemine. Elementaarne kaemuslik-praktiline mõtlemine lõimunult mälukujutlustega. Objekti ja abivahendi valik 2–3 objekti hulgast eeskuju ja

korralduse (sh žesti) ja mälu abil. Valik oluliselt erinevate ja vähe erinevate tunnustega objektide hulgast. Tegevusvahendi kasutamine varieeruvates tingimustes.

3.9.1.5. Motoorika. Liigutuste elementaare koordineerimine, liikumine ruumis, stereotüüpsete liigutusahelate sooritamine, liigutusrütmi muutmine, käe ja sõrmede liigutuste täpsuse harjutamine. Elementaarse tunnetustegevuse aktiveerimine liigutuste abil.

3.9.2. III arengutaseme põhitaotlus on omandatud praktilise toimingu ahela sooritamine variatiivsetes tingimustes (sama abivahend erinevas funktsioonis, erisugused vahendid samas funktsioonis, keskkond). Tegutsemisele ärgitatakse vajaduse korral lihtkorralduse, žesti, stimuleeriva kaasliigutuse, alustatud koostegevuse, või AAC vahendi abil.

3.9.3. III arengutasemel on rõhuasetus II arengutasemel omandatud oskuste täiustamisel ja uute, võimete kohaste oskuste/oskuste õpetamisel, õpilase kaasamisel eneseteenindusse: harjumuspäraste osatoimingute/operatsioonide seostamine toimingute ahelaks, osatoimingute iseseisva sooritamise osakaalu suurendamine, mõne omandatud toimingu iseseisev sooritamine.

3.9.4. Suhtlemine, sh situatiivsete repliikide (verbaalsed, alternatiivsed) mõistmine ja neile vastamine. Oma tegevuse ja vajaduste elementaarne sõnastamine/alternatiivsete vahenditega väljendamine. Korralduste mõistmine ja täitmine oma kogemuste piires. Suhtlemisvahendite õpetamisel arvestatakse õpilase füüsilist seisundit ja vaimset arengut.

3.9.5. Õppetegevuse sisu ja vorm on tihedalt seotud reaalse situatsiooni ja sobiva õpikeskkonnaga. Arendatakse võimalikult kõiki eri valdkondade tegevusi. Kujundatavatest tegevustest lähtuvalt luuakse varieeruv igapäevaelu arvestav õpikeskkond.

3.9.6. Õpilaste füüsiline areng ja vaimsed võimed on oluliselt erinevad. Seetõttu varieeritakse tegevusi, õpituatsioone, abivahendeid, suhtlemisvahendeid, abi osutamist ja oskuse omandamiseks kuluvat aega vastavalt iga õpilase individuaalseid võimeid ja iseärasusi arvesse võttes.

3.9.7. Emotsioonide juhtimise algoskused, sh negatiivsete emotsioonide asjakohase maandamise võimalused, positiivse hinnangu andmine oodatud käitumisele ja osatoimingute ahela oodatud tulemusele. Õpilase positiivne toetamine variatiivsetes situatsioonides, õpilasele mõistetavate piirangute rakendamine: intonatsioon, EI-hinnang, kontakti vähendamine.

3.9.8. Oluline on õpetada õpilasi oma põhivajadustest mõistetavalt (verbaalsete või alternatiivsete vahenditega) märku andma.

3.10. Toimetulekuõppe ja kasvatus rõhuasetused III arengutasemel

3.10.1. Tunnetustegevuses kasvab märgatavalt mälu roll ja kujuneb kaemuslik-kujundiline mõtlemine, mis võimaldab ette kujutada tegevust tuttavas situatsioonis. Tähelepanu hoidmist soodustab harjumustele toetuv tegevus.

3.10.1.1. Tajude arendamine. Aja ja ruumi anal uutiline tajumine samal ajal eri meeltega, tuttavate objektide ja s undmuste mitmetele tunnustele ja mälule toetuv (simultaanne) tajumine, kogemustele toetuv stseenide ja lihtsate stsenaariumite anal uutiline tajumine (jälgitav s undmus, pilt, pildiseeria, tekst).

3.10.1.2. Mälu. Tuttavate objektide graafiliste kujutiste valikuline äratundmine ja meenutamine ülesandest lähtuvalt. Kogemuste ja esitatud teabe eristamine. M lukujutluste konkretiseerimine ja uute seoste loomine täiendava teabe abil. Stereot upsete tegevusaktide variatiivsuse kujundamine, juhuslike/stereot upsete assotsiatsioonide pidurdamine. Lühikese ja arusaadava instruksiooni säilitamine

mälus ja selle arvestamine toimingut sooritades. Kujutluste verbaliseerimine, visualiseerimine.

3.10.1.3. Mõtlemine. Kaemuslik-praktilisele mõtlemisele lisandub osaliselt kaemuslik-kujundiline mõtlemine, mis võimaldab ülesannete täitmist kujutlustele toetudes. Vajalike abivahendite valimine või valmistamine. Õppeülesannete täitmine toetudes isiklikele kogemustele ja eri meeltega tajutavatele vahenditele (sh kõnele). Rühmitamine 2–3 üldistustasandil, allrühmade moodustamine. Põhjus-tagajärg-seoste teadvustamine praktilises tegevuses.

3.10.1.4. Motoorika. Praktiliseks tööks vajalike liigutuste omandamine (spetsiifika sõltuvalt tegevusest). Liigutusstereotüüpide kujundamine sõltuvalt tegevusest, varieerimine sõltuvalt tingimustest. Liigutuste teadlik järjestamine, lähtudes osatoimingute ahelast.

3.10.2. Põhitaotlus on võimalikult iseseisev toimetulek igapäevases elus ja õpitud tegevustes.

3.10.3. Õpiterviku sisu kujundamise aluseks on MINA/MEIE suhted kodukoha ja tegevusega.

3.10.4. Baas- ja vähe laiendatud lausungi mõistmine ja kasutamine suhtlemisel. Suuliste ja kirjalike kohandatud lühitekstide mõistmine. Oma tegevuse ja tajutud sündmuse sõnastamine lühitekstina, täiendava teabe lisamine küsimustele vastates. Täiendava teabe vajadusest ja puudulikust mõistmisest teatamine. Õpitud suhtlemisstrateegiade rakendamine. Situatsioonile vastav rollisuhtlemine. Väljendite mõningane varieerimine, ütluse pragmaatilise tähenduse tuletamine situatsioonis.

3.10.5. Õppetöös rakendatakse jätkuvalt tervikõpet (üldõpetuslikku tööviisi), kasutatakse valdavalt praktilisi tegevusi, õpilast suunatakse oma tegevust kommenteerima verbaalselt ja/või alternatiivsete vahenditega.

3.10.6. Õpilaste võimed on erinevad. Seetõttu varieeritakse õppeülesandeid, materjali keerukust, abi osakaalu ja oskuse omandamiseks kuluvat aega vastavalt õpilaste individuaalsetele iseärasustele.

3.10.7. Elementaarse lugemis-, kirjutamis-, arvutamise- ja mõõtmisoskuse kujundamine ja oskuste kasutamine tegevuses.

3.10.8. Väärtuskasvatuse seisukohalt hinnatakse tegevusakte põhimõttel ÕIGE – VALE, MEELDIB – EI MEELDI. Motiivi ja eesmärgi seose teadvustamine: TAHAN – TEEN; PEAB/ON VAJA – TEEN; TAHAN – EI TOHI – EI TEE. PEAB-motiivi kõrvale VAJA-motiivi kujundamine positiivse hinnangu abil lähtuvalt eesmärgist või tulemuse teadvustamisest.

3.10.9. Oluline on õpilase võimalikult iseseisev toimetulek. Kujundatakse lihtsa töö oskusi:

- 1) omandatud toimingute rakendamine ahelana, osaliselt muutuvates tingimustes;
- 2) toimingu suunatud planeerimine, teabe otsimine sõltuvalt ülesandest (pilt, plaan, lühitekst);
- 3) töövahendite ja materjali sobivuse hindamine;
- 4) kujutluse loomine tulemustest – osatoimingute ning vahendite valik ja järjestamine;
- 5) suunatud enesekontroll: osatoimingute/operatsioonide järjestus ja tulemused, toimingu tulemus (võrdlemine näidisega).

3.11. Hooldusõppes taotletavad pädevused III arengutasemel

III arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) märkab ja tunneb oma kogemustele toetudes ära objekti selle funktsiooni järgi (sh varieeruvates tingimustes);
- 2) tajub objekte eri meeltega, märkab eristavaid tunnuseid;

- 3) koordineerib (vajaduse korral abiga) sõltuvalt tegevusest oma liigutusi ja liikumist ruumis;
- 4) kasutab tuttavat tegevusvahendit varieeruvates tingimustes;
- 5) reageerib adekvaatselt lähtuvalt situatsioonist suhtlemises kasutatavatele tuttavatele vahenditele (sh varieeruvates olukordades);
- 6) mõistab situatiivseid repliike ja vastab neile oma kogemuste ja suhtlemisvahendite valdamise (sh kõne arengu) taseme piires;
- 7) teatab arusaadavalt oma vajadustest (sh soovist kontakti astuda) keelelisi ja/või alternatiivseid vahendeid kasutades;
- 8) säilitab tähelepanu harjumuspärasest tegevuses (mõnest osatoimingust koosnev ahel);
- 9) reageerib ja vastab adekvaatselt arusaadavatele korraldustele;
- 10) sooritab eneseteeninduseks vajalikke toiminguid omandatud oskuste piires iseseisvalt.

3.12. Toimetulekuõppes taotletavad pädevused III arengutasemel

III arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) tunneb kirjelduste järgi ära ja kujutab ette tuttavaid objekte ja sündmusi;
- 2) teadvustab objekti asukohta ruumis, arvestab kahte parameetrit (*all paremal, taga peal* jne);
- 3) sooritab ka varieeruvates tingimustes harjumuslikke tegevusakte iseseisvalt;
- 4) oskab didaktilise vahendi või tuttava tööriistaga tegutseda vastavalt selle funktsioonile ja tegevuse eesmärgist lähtudes;
- 5) tunneb ära ja kasutab õpitud märke või sümboleid, sh tähti ja numbreid; suudab luua seost OBJEKT – PILT – SKEEM – KEELEÜKSUS;
- 6) oskab suhelda tuttavas situatsioonis vastavalt rollile nii täiskasvanute kui ka kaaslastega;
- 7) väljendab oma vajadusi ja soove, arvestades etiketisuhtlemist ja tuttavaid käitumisreegleid, tal on kujunenud hoiak ja oskus teatada teabe puudulikkust mõistmisest ja täiendava teabe vajadusest;
- 8) teadvustab oma rolli tegevuses;
- 9) oskab tuttavates situatsioonides valida sobivat käitumismalli, lähtudes motiividest TAHAN – ON VAJA – PEAB ja reeglitest TOHIB – EI TOHI;
- 10) hindab tajutavaid tegevusakte põhimõttel ÕIGE – VALE, MEELDIB – EI MEELDI;
- 11) suudab ette kujutada ohtlikke situatsioone, neid vältida ja ohule adekvaatselt reageerida;
- 12) suudab tegevusakti eesmärgist lähtuvalt valida, ise teha ja kasutada sobivaid vahendeid variatiivsetes tingimustes;
- 13) suudab jõukohaste õppe- ja tööülesannete täitmise ajal olukorrast sõltuvalt tähelepanu ümber lülitada ja säilitada;
- 14) täidab arusaadavaid korraldusi, seostab mitteverbaalset ja verbaalset teavet, ühendab ja kasutab tegevuses (planeerimine, sooritamine, enesekontroll) verbaalset ja visuaalset teavet, kommenteerib tegevust ja tulemust;
- 15) säilitab töömälu kuni 5 objekti järjestuse;
- 16) rakendab omandatud toiminguid ahelana (sh osaliselt muutuvates tingimustes);
- 17) valib (positiivne/negatiivne valik) või teeb ise vajalikke abivahendeid ning lahendab arusaadavaid praktilisi ülesandeid tajuväljas olevaid abivahendeid kasutades (sh tuttavates ja ka varieeruvates tingimustes);
- 18) rühmitab objekte ja nende kujutisi tajutavate tunnuste alusel (sh rühmitamise objekte, nende hulka ja aluseid muutes);

- 19) suudab ligikaudu ette kujutada tuttava toimingu sooritamiseks kuluvat aega, orienteerub kellaajas vähemalt pooltunni täpsusega, seostab kalendrikuu ja aastaaja;
- 20) sooritab praktiliseks tööks vajalikke liigutusi ja suudab neid varieerida sõltuvalt tingimustest;
- 21) võrdleb oma töö resultaati näidisega.

4. ÕPPEKORRALDUS

4.1. Kooli õppekorralduse alused

Õppe- ja kasvatuskorraldus koolis lähtub Põhikooli- ja gümnaasiumi seadusest, Põhikooli lihtsustatud riiklikust õppekavast (23.09.2011). Kooli õppekavas on toimetulekuõppe õppekorraldus määratletud nimetatud riikliku õppekava Lisa 2 Toimetulekuõpe alusel ja hooldusõppe õppekorraldus määratletud nimetatud õppekava Lisa 3 Hooldusõpe alusel. Arvestatud on kooli Õppekorralduseeskirjas sätestatud, koolinõukogu, õppenõukogu ja lapsevanemate ettepanekuid.

4.2. IÕK järgi õppija klassist järgmisesse klassi üleviimine

Toimetuleku- ja hooldusõppel olevatele õpilastele koostatakse individuaalne õppekava (vt üldsätted 4. IÕK ülesehitus ja rakendamine). Õpilane liigub igal õppeaastal järgmisesse klassi, kuid õppesisu ja taotletavad pädevused valitakse vastavalt õpilase individuaalsele arengutasemele.

4.3 Õppe ja kasvatus süsteem kooli õppekava rakendamisel

4.3.1. Õppetegevuse korraldamiseks iga õppija arengu toetamisel vastavalt PGS § 37 (2) nõuetele on terviklik tugisüsteem tagatud kooli ja päevakeskuse koostöökokkuleppe alusel. Õppetöö toimub üldjuhul klassis või oskusrühmades, milles õpet viib läbi õpetaja ja tegevuses osalevad tugispetsialistid. Vajadusel toimub õpe oskusrühmades või individuaalse tööna õpetaja, rehabilitatsioonispetsialisti või muu tugispetsialisti juhtimisel.

4.3.2. Õppe ja kasvatus ajakasutus (sh projekt-, õues- ja muuseumiõppeks, õppekäikudeks jmt) on määratletud, arvestades Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses sätestatud nõudeid õppeaasta pikkusele, hooldusõppes osaleva õpilase nädalakoormuse normidele ning toimetulekuõppes osaleja tunnijaotusplaanile. Kooli õppekava rakendamiseks koostab kool päevakava, mis kajastab õppetegevuste ning kooli õppekava toetavate õppekavaväliste tegevuste järjestust ja kestvust. Õppekavavälised tegevused võivad olla õpet toetavad päevakeskuse tegevused, rehabilitatsiooniteenused ja huviringid.

4.3.3. Õpe ja kasvatus kavandatakse ja viiakse läbi kooli päevakava alusel. Õppe- ja kasvatuskorralduse põhivorm on õppetund. Õppetunnid toimuvad koolis või väljaspool kooli, sh rühmatööna, ekskursioonina või õppekäiguna, õues- või muuseumiõppes, erinevates töökeskkondades (töökodades, asutustes). Õpet traditsioonilise ainetunnina ei korraldata, vaid keskendutakse kooli õppekava sisu lõimides praktilistele õpitervikutele, järgides õppekava sisu ja mahu proportsioone. Tunnijaotusplaani alusel arvestatakse õppesisu (ainete ja tegevusvaldkondade) mahulisi proportsioone ja õpitempega nädalakoormust.

4.3.4. Klasside õppe ja kasvatus tegevused võivad toimuda rühma- või individuaaltundidena, milles õpilased osalevad igaüks vastavalt oma IÕK-le. Rühmatunnid viiakse läbi vastavalt õpiterviku sisule kas kodurühmades või oskusrühmades vastavalt kooli päevakavale.

4.3.5. Ülekooliliste ja koolidevaheliste projektide kavandamine: õppenädalas on kooli päevakava alusel ettenähtud kaks ülekoolilist ühis(õppetegevus)tundi koolisaalis; õppeveerandite kaupa kavandatakse õppekäigud ja -tegevused, mis

toimuvad väljaspool kooli territooriumi (näiteks kiriku külastus jõulude puhul). Õppeaasta ulatuses kavandatakse ette ulatuslikumad ülekoolilised projektid (näiteks karjäärinõustamise suunaga projekt „Õpilaskohvik” jmt) ja osavõtt koolidevahelistest ühisettevõtmistest (näiteks osavõtt loovtööde näituste korraldamisest). Õppetegevused, mis on ülekoolilised ja koolidevahelised projektid planeeritakse üldtööplaanis.

4.3.6. Iga õpilase haridusvajadusele kohandatud õppe ja kasvatuses sisu, ajajaotus, erisus õppesisus ja väljundites, tugimeetmete sisu ja maht, hindamise erisused kavandatakse kooli õppekava alusel demokraatlikus koostöös kooli ja õpilase ning lapsevanemaga IÕK-s. Iga õpilase osalus õppe ja kasvatustegevustes toimub kooskõlas kooli päevakavaga ja IÕK-s määratletud erisustega individuaalse päevakava alusel.

4.4. Õpetaja töökava koostamise põhimõtted

4.4.1. Kooli õppekava, kooli üldtööplaan ja **õpilaste IÕK-de alusel koostab õpetaja** koostöös tugivõrgustiku liikmetega õpetaja töökava. Töökavas planeeritakse kooli õppekava ja õppes osalevate õpilaste IÕK-de rakendus õpitervikutes. Kavandatakse õppe ja kasvatustegevuste sisu, õppeteemad (sh klasside või oskusrühmade ühisprojektid, õppekäigud, ekskursioonid, osalus ülekoolilistes õpitegevustes), ajakava, õppe läbiviimise keskkond juhul kui see toimub väljaspool tavakeskkonda, planeeritakse kasutatavad vahendid. Õpetaja töökavas kajastatakse (kujundava hindamise alusel toimuva) õpilase arengu pedagoogilise jälgimise tulemusi. Õpetaja töökava on kättesaadav kõikidele tugivõrgustikus osalevatele spetsialistidele, sellega luuakse tervikõppes oluline alus koordineeritud koostööks.

4.4.2. Õpetajate töökavade alusel kogutud infot õpilase arengu kohta analüüsitakse tugivõrgustiku nõupidamistel koos õpiabi- ja rehabilitatsioonispetsialistide ja keskuse kasvatajatega mitte harvem kui 1 kord õppeveerandis. Koondinfo alusel teeb klassijuhataja sissekanded iga õpilase IÕK-sse (IÕK tulemuslikkuse lahtrisse). Vähemalt kaks korda õppeaastas teeb klassijuhataja koostöös õpilaste tugivõrgustiku liikmetega sissekanded õpilase arengu kaardile. Õppeaasta lõpus täidab klassijuhataja õpilase arengu kaardi kokkuvõtte osa arengus toimunud muutuste kohta ja kirjeldab õpingute jätkamiseks kujunenud uut potentsiaali (jätkuva arengu prognoos).

4.5. Hooldusõppe korralduse erisused ja õppenädala koormusnorm

4.5.1 Hooldusõppe sisu on kooli õppekavas esitatud tegevusvaldkondade kaupa (alus: Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava (23.09.2011) Lisa 3 Hooldusõpe). Õppekava rakendamisel lähtutakse iga õpilase arengutasemest ja riiklikus ning kooli õppekavas sätestatud tegevusvaldkondade kolmest keerukusastmest s.o I-III arengutasemest. Õppe- ja kasvatustegevus planeeritakse tegevusvaldkondi õppenädala koormusnormi piires õpitervikuteks lõimides. Olenevalt õppija võimekusest võib kogu õpe toimuda üleminekuga ühelt arengutasemelt teisele, teiselt kolmandale või õppija erilisest arenguvajadusest tingituna ainult ühe või kahe arengutaseme piires.

4.5.2. Hooldusõppe tegevusvaldkonnad riikliku õppekava alusel määratletuna on:

- motoorika;
- sotsiaalsed oskused;
- kommunikatsioon;
- kognitiivsed oskused.

Hooldusõppe nädalakoormusnorm on kõigil kolmel arengutasandil (I klassist alates kuni kooli lõpuni) maksimaalselt 20 õppetundi nädalas, kui õpilase IÕK-s pole määratud teisiti. Õppeks kasutatud aeg õppenädalas jaotatakse tegevusvaldkondade

vahel võrdselt, kui õpilase IÕK-s pole määratud teisiti. Igale hooldusõppes osalevale õpilasele koostatakse IÕK.

4.5.3. Õppe ja kasvatus läbiviimine toimub kõikidel arengutasemetel (I-III) tegevusvaldkondade sisu alusel lõimitud õpitervikute kaupa. Koolis on kavandatud lõimitud tervikõppeks I-III arengutasemel järgmised õpitervikud:

- **emakeel ja suhtlemine**
(praktilised igapäevaeluga seotud suhtlemistegevused seoses verbaalse ja alternatiivkommunikatsiooni ja kognitiivsete oskustega);
- **tunnetus ja taj**
(praktilised tegevused psühhomotoorsete, kognitiivsete ja kommunikatsiooni oskustega);
- **sotsiaalne suhe ja rühmatöö**
(praktilised igapäevategevused rühmatöös; tunde- ja suhteoskused, vastastikmõju oskused);
- **käeline tegevus ja peenmootorika**
(praktilised käelised tegevused, peenmootorika ja sensomootorika oskused, kognitiivsed ja kommunikatiivsed oskused, suhteoskused);
- **muusika ja liikumine**
(rütmika ja praktiline osalus muusikategevustes, elulised tegevused seoses muusikaga, sotsiaalsed oskused, kognitiivsed oskused, psühhomotoorsed oskused, tundeoskused);
- **üldmootorika**
(liikumine, võimlemine, liikumismängud, psühhomotoorsed, kognitiivsed, tunde- ja suhteoskused, kommunikatsioonioskused);
- **igapäevaoskused**
(praktilised igapäeva toimingud ja tööd, kommunikatsiooni-, suhtlemisoskused, kognitiivsed ja psühhomotoorsed oskused);
- **hommikuring ja suhtlusring**
(sotsiaalsed tunde- suhte- ja vastastikmõju oskused, kognitiivsed oskused oma tegevuse kavandamisel ja hindamisel, suhtlemine ning verbaalne ja alternatiivkommunikatsioon).

4.5.4. Lapsevanema poolt hiljemalt 9. klassi esimesel poolaastal esitatud põhjendatud taotluse alusel võib õppenõukogu otsusega pikendada põhikooli hooldusõppes osaleva õpilase õppeaega 1–2 täiendava õppeaasta võrra. Täiendavate õppeaastate koormusnormiks jääb 20 õppetundi nädalas. Täiendavate õppeaastate õppe sisu määratakse õpilase IÕK-s. Rõhuasetus täiendavatel õppeaastatel on põhikooli haridusele seatud eesmärkide ja pädevuste (III arengutase) omandamisel pikendatud õppeaja vältel. Õppe eesmärgid ja sisu täpsustatakse ja lepitakse kokku kooli, õpilase ja lapsevanema vahel 9. õppeaasta kevadisel arenguestlusel IÕK tulemuslikkuse hindamise alusel.

4.5.5. Karjäärinõustamine kujuneb täiendavatel õppeaastatel oluliseks õppe osaks. Tegevusvaldkondade alusel tervikõppes omandatud igapäevaoskustele toetudes toimub liikumine võimalikult tavapärase põhikoolijärgse õppe suunas. Õppija karjäärinõustamise eesmärgil lõimitakse õpitervikutega kutseõppe eelostuste tasemel järgmised valikõppeained: käeline loovtegevus, kangastelgedel kudumine, lihtsa toidu valmistamine. Praktiliste tööülesannete täitmisel saadud isikliku kogemuse alusel tekib õpilasel asjakohane arusaamine oma võimetest ja huvist, samuti valmidus erinevateks valikuteks reaalse võimaluste piires.

4.5.6. Valikainete loend ja valimise põhimõtted hooldusõppes: valikained on käeline loovtegevus, kangastelgedel kudumine ja lihtsa toidu valmistamine. Valikainete sisu hooldusõppe täiendavatel õppeaastatel on suunatud õpilase (nooruki)

igapäevaelus vajalike praktiliste oskuste arendamisele. Valik ainete vahel tehakse õpilase huvi ja võimete alusel koostöös õpilase enda, vanema, klassijuhataja ja tugivõrgustiku teiste liikmetega õpilase arengu toetamise ja IÕK koostamise reeglite alusel. Valik määratletakse IÕK-s. Täiendavatel õppeaastatel võib valikainete üldmahu piires valida õpilase IÕK alusel kolmest võimalusest ka 2 erinevat ainet, mille õppes osalemise maht nädalas kokku on 5 õppetundi.

4.6. Toimetulekuõppe korralduse erisused ja õppenädala koormusnorm

4.6.1. Toimetulekuõppe sisu ja õppenädala koormusnorm on kooli õppekavas esitatud Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava (23.09.2011) Lisa 2 Toimetulekuõppe alusel. Õppekava rakendamisel lähtutakse iga õpilase arengutasemest ja riiklikus ning kooli õppekavas sätestatud õppeainete käsitlemise kolmest keerukusastmest s.o I-III arengutasemest. Õppe- ja kasvatustegevus planeeritakse õppenädala koormusnormi piires õppeaineid tervikõppe põhimõttel lõimides. Olenevalt õppija võimekusest võib kogu õpe toimuda üleminekuga ühelt arengutasemelt teisele, teiselt kolmandale või õppija erilisest arenguvajadusest tingituna ainult ühe või kahe arengutaseme piires. Vastavalt õpilaste erivajadustele võib 1.–2. klassis õpe jaguneda õppe sisu tegevusvaldkondadeks (sarnaselt hooldusõppele vt punkt 4.5.), 3. klassist kuni põhikooli lõpetamiseni õppeaineteks.

4.6.2. Toimetulekuõppes on I klassis nädalakoormus 20 tundi, II klassis 23 tundi, III-IV klassis 25 tundi, V klassis 28 tundi, VI-VII klassis 30 ja VIII-IX klassis ja 1.-2. täiendaval õppeaastal 32 tundi.

4.6.3. Toimetulekuõppe tunnijaotusplaan

Õppeained	Klassis õppetunde nädalas									1. TA	2. TA
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.		
1. Elu- ja toimetulekuõpe	4	5	5	5	7	7	6	6	6	6	6
2. Eesti keel	4	5	6	6	6	6	6	6	6	6	6
3. Matemaatika	2	3	4	4	5	5	4	4	4	2	2
4. Kunst ja käeline tegevus	5	5	5	5	5	2	2	2	2		
5. Muusikaõpetus	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
6. Tööõpe						5	5	7	7	8	8
7. Kehaline kasvatus	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
8. Rütmika	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
9. Valikõppeained							2	2	2	6	6
Käeline loovtegevus											
Kangastelgedel kudumine											
Lihtsa toidu valmistamine											
Lubatud koormus kokku	20	23	25	25	28	30	30	32	32	32	32

Märkus: 1. TA ja 2. TA tähendavad põhikooli täiendava õppe aastaid, vt lähemalt pnkt 4.6.7.

4.6.4. Toimetulekuõppe tunnijaotusplaan rakendatakse tervikõppe printsiibil. Üksikud õppeained on tunnijaotusplaanis määratletud üldmahus omavahel lõimitud ja õppetöö viiakse läbi valdavalt praktiliste tegevuste kaudu. Saadud kogemuste alusel tehakse kokkuvõtteid, järeldusi, lihtsaid üldistusi (kogemusõppe põhimõtted). Õppes osalemisenä arvestatakse õpilase osalemist õppeainete käsitlemisega sama arengusuunaga ja õpilase võimetele kohandatud osalemist õpiabi või rehabilitatsioonitegevuses eripedagoogi, logopeedi, tegevusterapeudi, füsioterapeudi või muusikaterapeudi juhendamisel.

4.6.5. Vastavalt õpilase arenguvajadustele, tegevusvõimele võib (vajadusel kooli nõukogu nõusolekul) toimetulekuõppes IÕK alusel kohaldada ka punktis 4.7. esitatud tunnijaotusplaani erinevat tunnijaotusplaani, kuid seejuures ei vähendata tööõppe mahtu. Erineva tunnijaotusplaani kohaldamisel võib IÕK-s õppeaineid liita ja ümber kujundada.

4.6.6. Valikainete loend ja valimise põhimõtted toimetulekuõppes: valikained on käeline loovtegevus, kangastelgedel kudumine ja lihtsa toidu valmistamine. Valikainete sisu toimetulekuõppe 7.-9. klassis on suunatud õpilase (nooruki) igapäevaelus vajalike praktiliste oskuste arendamisele. Valik ainete vahel tehakse õpilase huvi ja võimete alusel koostöös õpilase enda, vanema, klassijuhataja ja tugivõrgustiku teiste liikmetega õpilase arengu toetamise ja IÕK koostamise reeglite alusel. Valik määratletakse IÕK-s. Täiendavatel õppeaastatel võib valikainete üldmahu piires valida õpilase IÕK alusel kolmest võimalusest ka 2 erinevat ainet, mille õppes osalemise maht nädalas kokku on 6 õppetundi.

4.6.7. Lapsevanema poolt hiljemalt 9. klassi esimesel poolaastal esitatud põhjendatud taotluse alusel võib õppenõukogu otsusega **pikendada põhikooli õpilase õppeaega 1 – 2 täiendava õppeaasta võrra**. Täiendavate õppeaastate õppe sisu ja maht määratletakse õpilase IÕK-s. Õppe sisu koosneb kohustuslikest õpingutest ja valikõpingutest. Kohustuslikud õpingud on seotud põhikooli haridusele seatud eesmärkide ja pädevuste omandamisega pikendatud õppeaja vältel. Kohustuslik õppe sisu lepitakse kooli, õpilase ja lapsevanema vahel kokku 9. õppeaasta kevadisel arenguvestlusel IÕK tulemuslikkuse hindamise alusel. Vabaks valikuks olevate õppeainete üldeesmärk on: õpilase ettevalmistus täiskasvanueluks, orienteerumine tööelus ja valmisolek osaleda oma karjäärijuhtimises, tööelus või pidevõppes. Õpingute alusdokumendina vormistatakse õpilase täiendava õppeaasta IÕK.

4.6.8. Karjäärinõustamine on seotud tööõppe ja valikainete käsitlemisega kogemusõppe põhimõtete järgi. Praktiliste tööülesannete täitmisel saadud isikliku kogemuse alusel tekib õpilasel asjakohane arusaamine oma võimetest ja huvist, samuti valmidus erinevateks valikuteks reaalsete võimaluste piires. Täiendavate õppeaastate jooksul karjäärinõustamise osamaht suureneb. Kutse-eelsete tööalagostuste omandamine valikainete ja tööõppe kaudu moodustab täiendavas õppes olulise osa töö ja täiskasvanueluks valmistumisel.

4.6.9. Toimetulekuõppe mõlema täiendava õppeaasta õppetundide arv nädalas on kuni 32 tundi.

4.7. Lisaõpe põhikooli lõpetanule

4.7.1. Lapsevanema ja kooli lõpetanud noore poolt ühiselt esitatud põhjendatud taotluse ja kooli pidaja otsusel võib kool pakkuda põhikooli lõpetanule ühe lisaõppe aasta, mille üldeesmärk on õppija vajadustele kohandatud õpingute, **karjäärinõustamise ja –õppe kaudu toetada üleminekut täiskasvanu ning tööellu või kutseõppesse.**

4.7.2. Lisaõppesse võetakse õpilasi, kes on saanud põhikooli lõputunnistuse samal aastal ning kes ei ole veel valmis õpinguid jätkama või tööellu suunduma või kes ei pääsenud soovitud õppeasutusse.

4.7.3. Lisaõppe kestus on üks õppeaasta. Lisaõppes osalejale võimaldatakse juhendatud õpet 1050 õppetunni ulatuses, millest 525 õppetundi moodustab üldhariduslik õpe ja 525 õppetundi eel-kutseõpe või tööeluks ettevalmistav õpe ning sotsiaalsete ja enesekohaste oskuste arendamine. Eelkutseõppe või tööeluks ettevalmistava õppe kavandamisel ja läbiviimisel tehakse koostööd asjakohase kutsekooliga või noore võimetele vastava sotsiaalhoolekande meetmetega kohandatud töö- või tegevuskeskusega (Päevakeskus Käo täiskasvanute tegevuskeskus jt) või tööandjaga. Tööalast ettevalmistust ja võimetekohast karjäärijuhtimist toetavad

tegevusterapeut ja teised rehabilitatsioonispetsialistid. Lisaõppe üldhariduslik osa koolis jaguneb järgmiselt: 20 tundi nädalas on kontakttunde õpetaja juhendamisel ja 10 tunni ulatuses toimuvad õppimist toetavad praktilised individuaal- ja rühmategevused tugisüsteemis sotsiaalpedagoogide ja rehabilitatsioonispetsialistide juhendamisel. Lisaõppe väljundiks on eelkutsõppe oskused ja orienteerumine tööturul, valmisolek karjäärivalikul ja tööelus osalemiseks või valmisolek pidevõppeks.

4.8. Õppematerjali kohandamine

4.8.1. Õppematerjalid valitakse ja koostatakse iga õppija võimetest ning vajadustest lähtuvalt ning õppekava sisu ning nõudeid arvestades. Oluliseks tuleb pidada erinevate meeltega tajutava õppematerjali konkretiseerimise ja diferentseerimise võimalusi, mis loob baasi võimetele vastavate kognitiivsete oskuste arendamiseks. Kasutatakse õppijale kohandatud AAC märgisüsteemis tekste; võimaluse korral ka verbaalseid LIHTSA KEELE suuliseid ja kirjalikke juhendeid ning tekste, graafilist materjali.

4.8.2. Õppeülesannete raskusastet reguleeritakse õppija vajadustele vastavaks. Arvestatakse võimalusi õpitoimingu variatiivseks sooritamiseks: praktiliselt, materialiseeritult, visuaalselt, verbaalselt või kombineeritult. Kasutatakse struktureerimise võtteid tegevusahelate (tegevuste jaotamisel osategevusteks, töökavad, tegevusjuhendid jmt) ja ajakavade (päevakavad, nädalaplaanid) koostamisel; õppeülesannete sisu esitamisel; õpikeskkonna kohandamisel.

5. HINDAMINE

5.1. Hindamise üldpõhimõtted

5.1.1. Õppimise potentsiaalne edukus sõltub õpilase individuaalsest võimekusest, reaalne edukus aga tema individuaalseid iseärasusi arvestavast ja õpet toetavast keskkonnast. Õpilane vajab oma võimetekohase pingutuse eest talle mõistetavat, õiglast ja positiivset hinnangut.

5.1.2. Hindamisel kohaldatakse põhikooli riiklikus õppekavas ja põhikooli lihtsustatud riiklikus õppekavas hindamise kohta sätestatud.

5.1.3. Hindamisel saab iga õpilane tagasisidena sõnalise hinnangu oma õpitulemusele lähtuvalt IÕK-s määratletud õpiväljunditest.

Hindamise põhieesmärgid:

- 1) motiveerida õpilasi õppetöös osalema ja asjakohaselt hindama oma sooritust ning selle tulemust;
- 2) toetada õpilase võimalikult adekvaatse enesehinnangu kujunemist;
- 3) anda informatsiooni õpetajale (pedagoogiline arengudiagnostika) õppe kohandamiseks vastavalt iga õpilase individuaalsele haridusvajadusele;
- 4) anda õpilasele ja tervikliku tugivõrgustiku spetsialistidele, sh õpetajatele, kooli juhtkonnale, lapsevanemale (ametlikule esindajale), õpiabi spetsialistidele, terapeutidele, teavet õpilase arengudünaamikast.

5.2. Kujundav ja kokkuvõtlik hindamine

5.2.1. Kujundav hindamine toimub õpitoimingu või õpiülesande sooritamisele vahetult järgneva hinnangu andmisena õpilase enda ja seejärel õpetaja poolt. Vastutus lõpliku hinnangu asjakohasuse eest on õpetajal. Õpilase osalus hindamisel teenib enesehinnangu ja oma tegevuse juhtimise oskuse kujunemise eesmärki. Õpetaja poolt (täpsustatud) hinnang motiveerib õppima ja toetab individuaalse õpistiili kujunemist. Selline hindamine toetab ka õpetajaid õppetöö kohandamisel.

5.2.2. Kokkuvõtlik hindamine on õppekavas ja õpilase IÕK-s planeeritud pädevustele ja õpiväljunditele antud sõnaline hinnang. Kokkuvõtlikud hinnangud, mis annavad informatsiooni õpilastele ja tugivõrgustikus osalevatele täiskasvanutele, saavad õpilased kaks korda õppeaastas.

5.3. Sõnaliste hinnangutega hindamise süsteem

5.3.1. Õpilaste õpiväljundeid hinnatakse hinnangutega: „tuleb toime“, „tuleb toime abiga“ ja „ei tule toime“.

- 1) Hinnangut „tuleb toime“ võib täpsustada hinnangutega „tuleb hästi toime“, „tuleb rahuldavalt toime“.
- 2) Hinnangut „tuleb toime abiga“ võib täpsustada hinnangutega „tuleb toime sõnalise abiga“, „tuleb toime näidise või eeskuju järgi“, „tuleb toime koostegEVuses“, „tuleb toime füüsilise abiga“.
- 3) Hinnang „ei tule toime“ viitab vajadusele muuta individuaalset õppekava ning seda ei kasutata kokkuvõtval hindamisel.

5.4. Õppija arengu iseloomustamine

Kujundava hindamise alusel kogub klassijuhataja informatsiooni õpilaste igakülgse arengu iseloomustamiseks ja arenguvajaduste kaardistamiseks. Õpetaja teeb kujundava hindamise tulemuste alusel iga päev märkmeid oma töökava vastavasse lahtrisse. Teavet õpilase õpitegevuse kohta edastab iga õpetaja klassijuhatajale ja teistele tugivõrgustiku liikmetele vähemalt kord veerandi jooksul. Pedagoogilise vaatluse üldistatud teabe kogumiseks peetakse koolis kindlakavalist õpilase arengu kaarti, mille alusel toimub iga õpilase tervikliku arengu kokkuvõtlik iseloomustamine. Sama informatsioon toetab õppeprotsessi optimeerimist ja IÕK-de hindamist, vajadusel nende korrigeerimist.

Käo Põhikooli õppekava III jagu

HOOLDUSÕPPE TEGEVUSVALDKONNAD JA TAOTLETAVAD PÄDEVUSED

6. TEGEVUSVALDKONNAD

6.1. Tegevusvaldkonnad I arengutasemel

6.1.1. MOTOORIKA

Üldmootorika. Hingamisliigutused. Üld-, näo- ja jäsemete massaažid, passiivsete liigutuste sooritamine.

Füüsiline kontakt ja kehatunnetus. Füüsilise kontaktiga harjumine. Füüsilisele kontaktile positiivselt reageerimine. Positiivne reageerimine kehaasendi muutmisele. Reageerimine ebamugavale asendile. Oma käte ja jalgade jälgimine. Oma keharaskuse tunnetamine (pallil). Positiivne reageerimine veeprotseduuridele, vibroakustilisele voodile, vesivoodile.

Jäsemete liikuvus. Käe sirutamine õlaliigesest. Käe kõverdamine, sirutamine küünarliigesest. Randmeliigese kõverdamine, sirutamine. Jalgade kõverdamine, sirutamine.

Tasakaal. Lühiajaline abita seismine. Kõndimine abiga, abivahendiga. Oma keha tunnetamine teraapiapallil, kiigutamisel küljelt küljele.

Liikumine. Keeramine kõhult seljale, seljalt kõhule. Ühest kohast teise liikumine end veeretades. Liikumine selili, jalgadega lükates. Roomamine kõhuli ja põlvili. Liikumine käpuli, põlvili, istuli. Tõusmine toe najal põlvili, püsti. Istumine kohandatud (ratas)toolil. Istumine põrandal (iseseisvalt), toolil. Seismine seisulaual.

Peenmootorika. Kätepeandud eseme silinderhaardes hoidmine (kämblavõte), pealthaardes hoidmine. Eseme (sh lusika) haaramine silinderhaardes, pealthaardes. Kätepeandud eseme lahtilaskmine.

Koordinatsioon. Silma ja käe koostöö. Kätepeandud eseme hoidmine, lahtilaskmine. Eseme (sh palli) eemalelükkamine koostegevuses. Lusika suu juurde viimine abiga.

Kahe käe koostöö. Eseme haaramine kahe käega. Eseme toomine keha keskjoonele. Eseme hoidmine keskjoonel kahe käega. Eseme võtmine vasaku käega vasakult poolt ja üle keskjoone paremale viimine. Eseme võtmine parema käega paremalt poolt ja üle keskjoone vasakule viimine. Parema käega vasakult poolt võtmine ja üle keskjoone paremale viimine. Vasaku käega paremalt poolt võtmine ja üle keskjoone vasakule viimine.

Silma ja jala koostöö. Eseme endast eemale tõukamine jalaga: külili, selili, istuli asendis. Jalaliigutuste jälgimine.

6.1.2. SOTSIAALSED OSKUSED

Sotsiaalsed eeluskused. Täiskasvanu, teise lapse märkamine (vaatamine, puudutamine). Patsutus-/plaksutusliigutuste sooritamine koos täiskasvanuga.

Häälitsemine endale tähelepanu tõmbamiseks.

Silmside. Pilgu lühiajaline fikseerimine. Silmsideme säilitamine kolme sekundi jooksul.

Eneseteenindus. Söömine/joomine. Söömine sondi abil. Reflektorsete imemisliigutuste (huuled, keel) pärssimine. Vedela toidu söömine (söötmisel). Püreeritud toidu söömine (söötmisel). Kahvliga peenestatud toidu söömine (söötmisel).

Närimine-neelamine-hingamine järjestikuste suunatud ja koordineeritud liigutuste abiga. Närimine, hingamine-neelamine iseseisvalt söömise ajal toitu kurku tõmbamata.

Kättepandud lusika hoidmine. Lusika suu juurde viimine abiga. Joomine tassist abiga (tilaga vm tass).

Riietumine. Nõustumine riietamisega. Riietamisele kaasaaitamine. Mõne riietuseseme (peakatte, jalanõu) seljast (peast, jalast) võtmine.

Hügieen. Nõustumine ööpäevaringse mähkmete kasutamisele. Istumine WC-potil (toetatuna, iseseisvalt). Käte hoidmine veejoa all (suunava abiga). Nõustumine hügieenitoimingutega: näo ja käte pesemine, hammaste pesemine, nina pühkimine, pea kammimine. Iseseisvalt suu avamine hammaste pesemiseks.

Orienteerumine lähiümbruses. Igapäevases ümbruses enese turvaliselt tundmine. Esemete märkamine keskkonnas. Leppimine asukoha ja asendi muutmisega. Kohanemine uute tingimustega (ruumid, inimesed).

6.1.3. KOMMUNIKATSIOON

Kommunikatsiooni eelduste kujunemine. Pilgu fikseerimine täiskasvanu näole, taustast eristuvale esemele. Ümbritsevas toimuva jälgimine pilguga. Reageerimine helidele, häälitsustele. Pea keeramine heliallika suunas.

Eneseväljendusele ärgitamine. Reageerimine häälele, intonatsioonile, emotsionaalsele miimikale, esemele kui signaalile.

Hääle esilekutsumine. Häälitsemine. Mõne oma põhivajaduse väljendamine häälitsusega.

Hetkeline emotsionaalne reaktsioon situatsioonile, sõnale, tuttavale häälele.

Meeldiva tegevuse jätkamiseks liigutuste kordamine või muul moel reageerimine. Nähes signaaleset (lusikas), mõistab järgnevat sündmust ja reageerib sellele mingil viisil. Kuuldes signaaleset, mõistab järgnevat sündmust (häälitseb).

6.1.4. KOGNITIIVSED OSKUSED

Eeltunnetuse kujundamine. Elementaarsete orienteerumisreaktsioonide esilekutsumine: pilgu suunamine, puudutamine ja kompimine (kätega, näoga, huultega), esemete panemine suhu, närimine, kopsimine, tõukamine.

Meelte stimuleerimine. Kompimismeel. Puudutamisele reageerimine (erinevad faktuurid). Puudutamise talumine. Esemete puudutamine koostegevuses. Kätepanud esemete hoidmine. Esemehaaramine ja hoidmine, käest kukutamine. Esemehaaramise enda juurde tõmbamine aluse abil, takistavatest teguritest vabaneda üritamine. Haistmismeel. Eri intensiivsusega lõhnade nuusutamine, meeldivale/ebameeldivale lõhnale reageerimine.

Maitsemismeel. Eri maitsete tunnetamine koostegevuses (soolane, magus, hapu, kibe jne). Toidu maitse ja lõhna haistmine.

Nägemismeel. Pilgu fikseerimine ja hoidmine taustast eristuvale esemel. Näidatava eseme lühiaegne jälgimine pilguga. Vaateväljas oleva eseme lühiaegne vaatamine.

Kuulmismeel. Reageerimine helile. Pilgu/pea/keha pööramine heliallika suunas.

6.2. Taotletavad pädevused I arengutasemel

I arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) saavutab närimis-, neelamis- ja hingamisliigutuste koordinatsiooni;
- 2) sööb (söötmisel) peenestatud toitu;
- 3) joob (jootmisel) (tilaga) tassist;
- 4) laseb end riietada protestita;
- 5) püüab enda riietamisele kaasa aidata;
- 6) proovib mõnda riietuseset/peakatet seljast/peast ära võtta;
- 7) reageerib (mingil viisil) kontaktipüüdlustele;
- 8) huvitub kontaktist temaga iga päev tegeleva täiskasvanuga;
- 9) hoiab kättepanud eset;
- 10) kohaneb abivahenditega;
- 11) reageerib eri aistingutele;
- 12) talub füüsilist kontakti /puudutamist;
- 13) liigub talle omasel viisil;
- 14) istub toetatuna või iseseisvalt;
- 15) seisab seisulaua peal;
- 16) orienteerub tuttavas igapäevases keskkonnas;
- 17) annab märku mõnest oma põhivajadusest;
- 18) säilitab suunatult lühiajalise tähelepanu.

6.3. Tegevusvaldkonnad II arengutasemel

6.3.1. MOTOORIKA

Üldmootorika ja tasakaal. Individuaalsetele eeldustele vastav jäsemete liigutamine, liikumine. Käe keeramine randmest: eseme väljakallamine (nõust, karbist), toidu võtmine taldrikult lusikaga. Roomamine läbi tunneli (nt toolirida). Istumine iseseisvalt ratastoolis, pörandal, toolil. Seisimine iseseisvalt toe najal. Käimine käpuli, käimine abiga, abivahendiga (rullaator), iseseisvalt. Astumine abiga pingi/kaldpinna peale,

maha. Hüppamine batuudil kätest hoituna (ka istudes). Liikumine ratastoolis/ratastooliga. Liigutuste amplituudi muutmine.

Kehatunnetus. Oma kehaosadele osutamine (patsutamine) koostegevuses ettenäitamisel (Knilli järgi). Kohanemine kiigutamisega: küljelt-küljele, ette-taha.

Peenmootorika, koordinatsioon, silma ja käe koostöö. Väikeste esemete korjamine näpitsvõtet kasutades. Esemete sihipärane võtmine, ümberpaigutamine (rõngaste võtmine pulga otsast, tikkude asetamine auku, klotside võtmine augulaualt vm). Sihipärane manipuleerimine esemetega (liigutamine, võtmine, andmine, panemine).

Palli veeretamine ja viskamine eesmärgistatult. Esemete sihipärane paigutamine (üksteise sisse, üksteise peale). Plastiliini rullimine, kritseldamine kriidiga, pliiatsiga.

Kahe käe koostöö. Esemete ühendamine ja lahtitõmbamine koostegevuses (klotsid). Takjaga ühendatud esemete eraldamine aluselt koostegevuses. Paberi rebimine.

Silma ja jala koostöö. Palli löömine jalaga.

6.3.2. SOTSIAALSED OSKUSED

Kontakti loomine ja säilitamine. Naabrile käe ulatamine ringis. Füüsilise kontakti otsimine täiskasvanuga, silmside saavutamine ja hoidmine mõne sekundi jooksul.

Enda märkamine peeglis, oma peegelpildile reageerimine (naeratamine, häälitsemine).

Tegutsemine teise lapsega kõrvuti, peitusemängu mängimine, märku andmine abivajadusest.

Eneseteenindus. Söömine/joomine. Söömine lusikaga (abiga). Joomine tassist: tassi laualt võtmine, suu juurde viimine, joomine, lauale asetamine. Tahke toidu hammustamine.

Riietumine. Käte ja jalgade sihipärane liigutamine riietumisel: käe pistmine varrukasse, jalgade panemine püksisäärtesse. Riietumine, riiete äravõtmine (müts, kindad, sokid, pluus, püksid).

Hügieen. Istumine potil. Poti kasutamine, märku andmine vajadusest potti kasutada. Kraani avamine ja sulgemine (koostegevuses). Enesehoolduseks vajalike osatoimingute sooritamise abiga: nina ja suu pühkimine, hammaste pesemine, pea kammimine.

Eneseteeninduseks vajalike toimingute sooritamise väikeste sammude (osatoimingute) kaupa õiges järjekorras abiga: WC kasutamine, söömine.

Orienteerumisõpetus. Igapäevastes tegevustes kasutatavate ruumide ja kohtade äratundmine põhitegevusest lähtudes abiga (sh õues orienteerumine).

Tohib/ei tohi-piirangute harjumuslik (ebateadlik) täitmine (oma ja teise lapse mänguasi, söök jne). Oma ja teise tegutsemise järjekorra ootamine.

Ohtude märkamine ja vältimine tuttavas situatsioonis.

6.3.3. KOMMUNIKATSIOON

Suhtlemine. Fotokommunikatsiooni kasutamine: fotol olevate pereliikmete, klassikaaslaste, igapäevategevuste äratundmine ja tegelikkusega seostamine, igapäevaste tegevuste seostamine PCS piltide ja piktogrammidega. Õpitud PCS piltide ja piktogrammide mõistmine ja situatsioonile vastav kasutamine.

Lihtsustatud viibete mõistmine ja situatsioonile vastav kasutamine, sh oma soovide väljendamiseks.

Vastamine suletud *kas*-küsimustele (jah/ei) õpitud viisil. Lalinsõnade kasutamine. Situatiivsete küsimuste *kes?*, *mis?*, (*kus on?*) mõistmine ja neile reageerimine (osutamine objektile, pildile, piktogrammile).

Oma nimele (hääldatud nimi, nimekaart) reageerimine, oma pildile osutamine. Reageerimine keelule koostegevuses.

6.3.4. KOGNITIIVSED OSKUSED

Meelte stimuleerimine. Esemete paigutamine ettenäidatud kohta. Eri faktuuriga esemete äratundmine, nendega harjumine.

Esemete jaotamine kahte ossa suuruse, kuju, värvuse alusel. Esemepaaride situatiivne ühendamine. Esemepaaride ja foto/pildi sobitamine.

Toidu maitse ja lõhna haistmine, aistingute seostamine.

Nähtud toimingute imiteerimine.

Muusika kuulamine, eri rütmide matkimine koostegevuses (plaksutamine, koputamine jne).

Õpilase nähes peidetud eseme leidmine.

Esemete asetamine ühest käest teise, et võtta veel üht eset. Tuttavate esemete sihipärane kasutamine.

Õige osatoimingu valimine või kahe osatoimingu järjestamine tuttavas situatsioonis mingi tulemuse saavutamiseks (raadio helitugevuse nupu keeramine, karbi avamine eseme kättesaamiseks jm).

Suuruse-, vormi-, ruumi- ja ajakujutised. Esemepaaride suunatud tajumine: suurus, värvus, vorm. Esemete valik ja paigutamine vastavasse vormi, esemete paigutamine üksteise sisse. Esemete järjestamine näidise, värvuse ja suuruse järgi.

6.4. Taotletavad pädevused II arengutasemel

II arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) sööb (abistamisel) lusikaga;
- 2) hoiab joomise ajal tassist (vähese abiga);
- 3) tunneb ära mõne riietuseseme otstarbe;
- 4) näitab riietamisel üles mõningast initsiatiivi;

- 5) tegutseb sihipäraselt mõne tuttava esemega;
- 6) matkib üksikuid liigutusi;
- 7) omab vähest motiveeritust tegutsemiseks koos täiskasvanuga;
- 8) märkab enda kõrval teist last ja/või täiskasvanut;
- 9) näitab/nimetab mõnd õpitud kehaosa;
- 10) täidab mõne lihtsa viibetega saadetud korralduse;
- 11) tunneb ära mõne tuttava eseme;
- 12) tunneb ära tuttavaid inimesi;
- 13) reageerib oma nimele;
- 14) orienteerub oma lähiümbruses;
- 15) otsib mingil viisil kontakti tuttava täiskasvanuga;
- 16) otsib vahel kontakti teiste lastega;
- 17) kasutab (meeldetuletamisel) lihtsaid õpitud käitumismalle.

6.5. Tegevusvaldkonnad III arengutasemel

6.5.1. MOTOORIKA

Üldmootorika, kehatunnetus, tasakaal. Jäsemete ja keha liigutamine vastavalt individuaalsetele eeldustele. Liikumine sõltuvalt füüsilisest arengust. Liikumine iseseisvalt tasapinnal, trepil, kaldpinnal (vajaduse korral toest kinni hoides).

Juhendamise korral varbseinal üles-alla ronimine (vajaduse korral abiga); allaronimine juurdevõtusammuga.

Hüppamine batuudil iseseisvalt (ka istuvas asendis).

Liikumine koos kaaslastega ravis, ringis, sh ringmängus.

Oma keha tõmbamine ja tõukamine juhendaja kätest kinni hoides, oma käte abil pingil edasi liikudes.

Kükitamine toest kinni hoides. Sõitmine veloergomeetril.

Liikumine orientiire arvestades (mööda rada kulgemine, märgistustele astumine, märkide vahel liikumine).

Liikumine ratastooliga seda ise edasi lükates (vajaduse korral abiga).

Seismine iseseisvalt (vajaduse korral tuge kasutades). Seismine ühel jalal (toest kinni hoides).

Liigutuste sooritamine, käte ja jalgade koostegevus liigutuste tempot ja amplituudi muutes. Situatsiooni sobiva kehaasendi valimine tegevuseks. Oma kehaosade äratundmine. Kiigutamine ja kiikumine.

Peenmootorika. Käe- ja sõrmeliigutuste sihipärane kasutamine eneseteeninduses ja arendavates tegevustes.

Silma ja ühe/kahe käe koostöö. Palli sihipärane viskamine (korvi, märgi pihta jne) ja püüdmine. Klotside ladumine. Plastiliini rullimine, kritseldamine

(digitaalpromotsioonvõtte). Keeramine: purgikaane keeramine, mutri keeramine poldile vm. Paberi rebimine ja voltimine.

6.5.2. SOTSIAALSED OSKUSED

Kontakti loomine ja säilitamine. Füüsilise kontakti otsimine teise inimesega, käest kinni hoidmine. Silmsideme hoidmine ja taastamine tähelepanu pööramisel.

Naeratamine vastuseks kõnetamisele, naeratamine positiivse emotsiooni väljendamiseks (tuttav, täiskasvanu, teine laps).

Oma asjade tundmine (oma kapp, koolikott, voodi jne). Hoidumine kaaslaste asjade (mänguasjad, toit) loata kasutamisest. Tegevustes oma järjekorra ootamine. Kordamööda tegutsemine (koos täiskasvanuga).

Küsimise peale mõnele oma rühmakaaslasel osutamine. Etteantud tegevuses iseseisvalt tegutsemine (näiteks nõõpide panemine karpi). Helluse ja heameele väljendamine. Teatud ohtlike olukordade vältimine talle tuttavates situatsioonides. Maiustuste ja asjade jagamine teistega. Rühmakaaslasel abi osutamine (suunamisel). Tegutsemine pinginaabriga paralleelselt (st ühise töölaua taga, aga mõlemal oma ülesanne). Olukorrale vastav võimetekohane sotsiaalne käitumine (nt poes, tänaval; õnnitlemine, tervitamine jne).

Eneseteenindus. Söömine/joomine. Harjumuspäraste toitude iseseisev söömine ja joomine tuttavates tingimustes.

Riietumine. Õpitud riietumis-/lahtiriietumisoskuste iseseisev kasutamine tuttavate/sarnaste riietusesemete puhul.

Hügieen. Pesu märgamisest hoidumine režiimis hoituna, WC-sse minemise vajadusest märku andmine, seal võimalikult vähese abiga toimetulek.

Puhtuse hoidmine söömisel: enese puhtus, laua puhtus. Salvräti kasutamine.

Nina nuuskamine (meeldetuletamisel). Käte ja hammaste pesemine vähese abiga. Kammimine meeldetuletamisel.

Orienteerumisõpetus. Eneseteenindamiseks vajalike toimingute ahela sooritamine meeldetuletamisel. Tegevuseks vajaliku vahendi otsimine küsimusele *kus on?* toetudes.

Tegutsemine koos täiskasvanuga lihtsa eesmärgi nimel, aktiivne abi otsimine täiskasvanult.

6.5.3. KOMMUNIKATSIOON

Suhtlemine. Fotokommunikatsiooni, PCS piltide, must-valgete piktogrammide ja lihtsustatud viibete igapäevane kasutamine konkreetsetes situatsioonides. 1–2-sõnaliste lausungite kasutamine konkreetsetes situatsioonides. Jah/ei vastust nõudvatele küsimustele reageerimine. Oma soovide väljendamine omandatud suhtlemisvahenditega (lihtsustatud viibete/piktogrammide abil). Reageerimine *kas-*

küsimustele. Reageerimine oma nimele, enda seostamine foto ja nimekaardiga. Keelule reageerimine.

6.5.4. KOGNITIIVSED OSKUSED

Meelte stimuleerimine. Eri meelte abil loodud aistingute seostamine. Objekti 2–3 tunnuse märkamine suunamisel. Tähelepanu ümberlülitamine ühelt tunnuselt teisele (suunamisel).

Eseme tavapärase asukoha teadmine ka juhul, kui ese ei ole nähtaval (nt riided nagis, lusikad ja pliiaatsid sahtlis). Pildipaaride või pildiosade ühendamine. Pliiaatsi ja pintslit kasutamine. Samade esemete jaotamine tajutavate tunnuste alusel kahte ossa. Rühma mitesobiva objekti eraldamine. Hulkade *üks* ja *palju* eristamine.

Esemete ja piltide paigutamine ruumis eeskujul järgi (*peal, all, kõrval*). Kujundite paigutamine vastavasse vormi (ümmargune, kolmnurkne, kandiline). Järjestamine näidise järgi (värvus, suurus, kuju). Iseseisev järjestamine suuruse järgi (kuni 3 objekti, pilti).

6.6. Taotletavad pädevused III arengutasemel

III arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) sööb ise lusikaga;
- 2) hoiab ise joomise ajal tassist;
- 3) saab hakkama mõne riietuseseme selgapaneku või äravõtmisega;
- 4) mõistab ööpäeva ja koolinädala rütmi igapäevaste korduvate tegevuste kaudu;
- 5) väljendab oma nime õpitud viisil;
- 6) näitab üles koostöövalmidust;
- 7) reageerib adekvaatselt tuttavatele olusituatsioonidele;
- 8) tegutseb koos teise lapsega;
- 9) teadvustab WC vajadust (annab märku, jälgib rutiini);
- 10) osutab õpitud esemetele ja tuttavatele inimestele;
- 11) oskab märku anda abivajadusest või endaga seoses olevast hädaolukorrast;
- 12) liigub talle omasel viisil tuttavas igapäevaümbruses;
- 13) väljendab mõnd põhisoovi õpitud viisil (nt alternatiivse kommunikatsioonivahendi abil);
- 14) vastab *kas*-küsimusele õpitud viisil;
- 15) ületab ettetuleva takistuse õpitud viisil.

6.7. TÄIENDAVATE ÕPPEAASTATE VALIKAINED

6.7.1 KÄELINE LOOVTEGEVUS

Piltide maalimine/valmistamine kasutades erinevaid vahendeid ja tehnikaid. Näpuvärvidega maalimine. Guaššidega maalimine. Akvarell kuival ja märjal aluspaberil. Segatehnikad: rasvakriidi- või õlipastellijoonete, viltpliiaatsijoonete katmine akvarellvärviga jm. Seebimaal. Tuššimaal. Kuulitehnika. Tupsutamistehnika. Šabloonitehnika. Templitrukk (kartul, kork, käsn jm). Materjalitrukk (papp, pits jm) Kiletehnika. Piisktehnika. Monotüüpia ja diatüüpia. Värvide sobivus, õige koostise valik (paks, vedel), maalimisvahendite (pintslit, värvirulli, maalimislabida) valik. Tegevuste järjekord.

Voolimine. Savist (soolataignast, värvilisest voolimismassist, plastiliinist) lihtsate kujundite voolimine. Saviga vormide täitmine. Savist medaljonide valmistamine, templiga mustri peale pressimine.

Papjeemašee. Kavandamine. Kliistri segamine. Segumassi valmistamine. Segumassist vastava kujundi (näit. maskide) voolimine ja kuivatamine. Värvide valik ja valminud kujundite värvimine.

Kollaaž. Ajakirjapiltidest kollaaž. Siidipaberi-, krepp-paberikollaaž. Ajalehepaberikollaaž õhupallil. Reljeefpildid. Värvitud liivast pildid. Villapildid. Seemnepildid. Lõngast, vatist, riideribadest jm. kleebitud pildid. Salvrätitehnika. Liimivitraaž siidipaberist. Kollaaži kasutamine esemete dekoreerimisel: purgid, pudelid, vaasid, karbid, topsid.

Töövahendid ja materjalid. Värvide ohutu kasutamine ja säilitamine. Vajalike töövahendite nimetuste tundmine (pintslid, templid, rullikud, põlled, paber, kliister jne). Töövahendite puhastamine ja hooldamine. Töökoha korrashoid. Enda välimuse korrashoid töö ajal.

Taotletavad pädevused III arengutasemel

III arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) tunneb rõõmu ilust, kunstiteosest, kunstiharrastusest;
- 2) tunneb õpitud materjale, töövahendeid ja nende hooldamist;
- 3) eristab õpitud värvusi;
- 4) kasutab võimetekohaseid töövõtteid ja tehnikaid;
- 5) väärtustab oma ja teiste loomingut;
- 6) väljendab oma eelistusi ja emotsioone värvivaliku ja kujutamiseviisi kaudu;
- 7) teeb võimalikult iseseisvalt loometööd;
- 8) maandab emotsionaalseid pingeid käelise loovtegevuse kaudu;
- 9) püüab hoida korras oma töökohta.

6.7.2. KANGASTELGEDEL KUDUMINE

Rahvakunst seoses rahvatraditsioonidega. Traditsiooniline eesti käsitöö. Ajalooline ülevaade kangakudumise olulisusest eesti kodukultuuris.

Kangakudumise materjalidega tutvumine. Erinevad lõngad, erinevad tekstiilmaterjalid, looduslikud materjalid.

Ettevalmistustööd. Erinevate materjalide ettevalmistamine kudumiseks: lõnga kerimine, riideribade lõikamine, sokiketlite sorteerimine värvi järgi, sokiketlite ühendamine ja kerimine, loodusliku materjali kogumine (kõrred, oksad), nende säilitamine, ettevalmistamine.

Kangakudumise eeltööd. Töövahendid, nende otstarve ja kasutamise võtted. Tööohutus ja ergonoomika. Kudumise ettevalmistusega tutvumine/vaatlemine –

lõimelõngade arv ja pikkus, lõime käärimine, lõime panek kangastelgedele, siduse tegemine (õppijal vaatleja roll).

Kangakudumise vahendid. Töövahendid. Kangasteljed ja nende üksikosad, otstarve ja töövõtted. Tööohutus ja ergonoomika.

Kangakudumine. Labase pinna kudumine, koelõnga kasutus, rea alustamine ja lõpetamine, abivahendi – pingutaja kasutamine. Lihtsa triibulise või ühevärvilise vaiba kudumine (kavandi järgi, värv ja materjal). Kangaste mahavõtmine telgedelt, viimistlustööd (õpilasel vaatleja ja abistaja roll). Töökoha koristamine.

Eneseteostus loometöö kaudu. Looming kui eneseväljendus ja suhtlemisvõimalus. Näitus kui suhtlemisvorm (näituse külastus). Oma loomingu esitlemine. Kudumi kasutamine kodu ja töökeskkonna kujundamisel.

Taotletavad pädevused III arengutasemel

III arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) tunneb ja eristab erinevaid värve ja materjale;
- 2) tunneb kangakudumise õpitud põhivõtteid, töövahendeid;
- 3) teab kangastelje tööõhimõtteid;
- 4) kasutab ohutuid ja ergonoomilisi töövõtteid;
- 5) osaleb kavandi koostamisel (vaatluse, pildi, foto, näidise alusel);
- 6) valib kangakudumiseks tuttavaid materjale, vahendeid;
- 7) teeb kangakudumiseks ettevalmistustööd (kerib lõnga, paneb sokiketli ketti, löikab ribasid);
- 8) koob kavandi järgi võimetekohaselt, osaleb erinevates tööfaasides;
- 9) hindab asjakohaselt oma tegevust ja töö tulemust;
- 10) töötab koos juhendajaga või kaaslasega koos.

6.7.3. LIHTSA TOIDU VALMISTAMINE

Toiduainete hankimine ja säilitamine. Pakendid ja märgistused. Erinevad toiduainete grupid. Teraviljatooted. Köögiviljad, puuviljad ja marjad. Piim ja piimatooted. Liha ja lihatooted. Kala ja kalatooted. Munad. Maitseained. Joogid. Toitainete maitse, värv, koostis (paks, vedel jne).

Tervislik toitumine. Toitumisprobleemid. Toiduallergiad. Eestis levinud toitumistavad.

Köögi sisseseaded. Koduköök, suurköök. Põhilised köögiseadmed ja töövahendid, nende otstarve ning kasutamine. Külmsäilitusseadmed. Mõõtmisvahendid.

Hügieeninõuded. Ergonoomilised tööasendid. Ohutud töövõtted. Töökoha korrashoid, töövahendite hooldamine.

Lihtsamad toidu eeltöötlemisvõtted. Sorteerimine, pesemine, koorimine. Tükeldamine. Vormimine. Vahustamine. Kuumtöötlemisvõtted: keetmine, hautamine, praadimine ja küpsetamine. Toitude maitsestamine. Toitude säilitamine. Köögiviljade ettevalmistamine. Supid. Kastmed. Pudrud. Salatid. Võileivad. Liha-, hakkliha- ja kalaroad. Vormiroad. Magustoidud. Pannkoogid. Tordid. Taignad ja taignatooted. Külmad ja soojad joogid. Rahvustoidud. Pooltooted ja nende kasutamine.

Laua katmine. Laua koristamine. Lauakaunistused. Lauanõud, söögiriistad, klaasid. Serveerimisvahendid ja -nõud. Lauakombed.

Taotletavad pädevused III arengutasemel

III arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) tunneb vajadust ja oskab järgida isikliku hügieeni nõudeid;
- 2) järgib ergonoomiliselt õigeid ja ohutuid töövõtteid;
- 3) teab toiduainete ja jookide maitseomadusi ja kasutamise võimalusi, nende hoiunõudeid;
- 4) teab lihtsa toidu valmistamiseks vajalikke (õpitud) põhitöövahendeid ja seadmete otstarvet;
- 5) teab köögis kasutatavate toiduainete eeltöötlemis- ja kuumtöötlemisvõtteid;
- 6) kasutab ohutult tavalisemaid köögiriistu;
- 7) valib toiduaineid lähtudes tervisliku toitumise põhimõtetest;
- 8) valmistab lihtsaid jooke (morss, tee jmt);
- 9) valmistab lihtsaid toite (nt võileib, kurgisalat jmt) juhendi järgi;
- 10) osaleb meeskonnatöös lihtsa toidu valmistamisel, toiduainete eeltöötlemisel;
- 11) osaleb töökoha korrastamisel peale töö lõppemist;
- 12) osaleb laua katmisel ja valmistatud lihtsa söögi serveerimisel.

Käo Põhikool

Käo Põhikooli õppekava IV jagu

6.TOIMETULEKUÕPPE ÕPPETEGEVUSED JA ÕPITULEMUSED ÕPPEAINETI

6.1. ELU- JA TOIMETULEKUÕPE

6.1.1. Õppetegevus

6.1.1.1. Elu- ja toimetulekuõpe on toimetulekuõppe teljeks ning sellel on oluline roll valdkonnapädevuste kujundamisel. Teiste ainete õpetamine on seotud elu- ja toimetulekuõppe teemadega.

6.1.1.2. Eesmärgiks on kujundada praktilise ja tunnetustegevuse elementaarsed oskused, võimalikult terviklikud kujutlused tajutava keskkonna objektidest ja nähtustest, oma kehast, inimeste tegevusest looduslikus ja sotsiaalses keskkonnas, arusaadavatest moraalistest nõuetest.

6.1.1.3. Elu- ja toimetulekuõppe peamised teemad on järgmised: minapilt, sotsiaalsed suhted ja suhtlemine, loodusobjektid, inimeste tehtud/kasutatavad asjad, orienteerumine ruumis, orienteerumine ajas. Teemasid käsitletakse praktilise tegevuse käigus ja nende praktiliste oskuste täiustamise eesmärgil. Teemade käsitlemine on seotud igapäevaeluga koolis ja kodus, aastaringiga looduses, tähtpäevade ja üritustega. Õppimine ja harjutamine toimuvad võimalikult reaalses keskkonnas ja elulistes olukordades.

6.1.1.4. Õpetamine lähtub konkreetse õpilase reaalsest ja potentsiaalsest arenguvallast, huvidest ja sotsiaalsest keskkonnast. Õpetus toetab ja suunab õpilase arengut ning iseseisvat toimetulekut ja osalemist kodanikuühiskonnas, kus on tagatud sotsiaalne kaitse ja juhendamine.

6.1.2. Elu- ja toimetulekuõppe rõhuasetused I arengutasemel

6.1.2.1. Rõhuasetus on oma mina teadvustamisel, ärgitatakse osalema praktilises tegevuses ja suunatud esemelises mängus. Tähelepanu pööratakse kontaktile ja koostevõimele täiskasvanuga, oma välimuse ja õppevahendite korrashoiule. Õpilane kohaneb uute inimestega enda ümber ja uue keskkonnaga.

6.1.2.2. Õpetuse põhitaotluseks on õppimiseks vajalike baasoskuste omandamine koostevõime ja matkimise tasandil.

6.1.2.3. Õppetöös rakendatakse üldõpetuslikku tööviisi, kasutatakse praktilisi ja mängulisi tegevusi. Oluline on, et õpetamine toimuks võimalikult reaalses praktilistes situatsioonides. Väga oluliseks tuleb pidada eneseteeninduse alusoskuste õpetamist praktilises tegevuses.

6.1.3. Taotletavad õpitulemused I arengutasemel

I arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) sooritab igapäevatoiminguid osalise abiga;
- 2) tunneb ära endale kuuluvad esemed, teab oma asjade kokkulepitud hoiukohta;
- 3) tegutseb tuttava eseme ja õppevahendiga vastavalt selle funktsioonile;
- 4) märkab suunamisel enda põhiemotsioone;
- 5) määratleb end kui oma pere liiget ja õpilast, teab enda ja lähedaste nimesid, teab enda sugu;
- 6) teab oma elukohta;
- 7) tunneb kehaosi, nimetab neid;

- 8) täidab hügieeninõudeid abiga;
- 9) korrastab abiga oma välimust;
- 10) osaleb tervislikel eluviisidel põhinevates tegevustes;
- 11) tunneb õpitud mets- ja koduloomi, aed- ja puuvilju, taimi (sh fotolt, pildilt);
- 12) nimetab käesolevat aastaaega, eristab õppetundi ja vahetundi, eristab päeva ja ööd, töö- ja puhkepäevi;
- 13) osaleb loodusvaatlustes;
- 14) orienteerub lähemas ümbruses, nii koolis kui ka kodus;
- 15) osaleb ühisüritustel ja -mängus. On kaasatud eakohastesse ja võimetele vastavatesse vabaaja tegevustesse;
- 16) teab ja kasutab õpitud viisakusväljendeid;
- 17) täidab eelneval meeldetuletusel õpitud ohutu käitumise reegleid;
- 18) oskab hinnata tegevusi põhimõttel TOHIB – EI TOHI.

6.1.4. Elu- ja toimetulekuõppe rõhuasetused II arengutasemel

6.1.4.1. Rõhuasetus on suhte MINA-MEIE teadvustamisel. Õpilane õpib mõistma õpilase rolli. Endiselt on oluline välimuse ja õppevahendite korrashoid.

Õpetuse põhitaotluseks on kujundada 2. klassi lõpuks omandatud baasoskuste harjumuslik sooritamine tuttavas situatsioonis. Arendamist vajab tegevusega kaasnev suhtlemine, oma tegevuse kommenteerimine. Suureneb õpilaste iseseisvus ja vastutustunne.

6.1.4.2. Õppetöös rakendatakse üldõpetuslikku tööviisi, kasutatakse praktilisi ja mängulisi tegevusi. Võimaluse korral toimub õppetöö praktilistes elulistes situatsioonides väljaspool klassiruumi/koolimaja.

6.1.4.3. Õpetamine toimub kontsentrisuse printsiipi järgides. Tundides käsitletakse sama teemade ringi mida 1.-2. klassis, kuid suurenenud on teadmiste maht ja tõusnud raskusaste.

6.1.5. Taotletavad õpitulemused II arengutasemel

II arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) sooritab igapäevatoiminguid suhteliselt iseseisvalt, oskab vajaduse korral paluda abi;
- 2) hoiab korras oma koolitarbed. Teeb vahet omadel ja võõrastel asjadel (OMA – VÕÕRAS), käitub vastavalt;
- 3) oskab tuttava tööriistaga tegutseda vastavalt selle funktsioonile;
- 4) tunneb ära oma põhiemotsioonid ja vajaduse korral püüab reguleerida oma käitumist;
- 5) märkab ja tunneb ära kaaslaste põhiemotsioone, püüab kaaslaste emotsioonidele reageerida;
- 6) tunneb ära tuttavad põhiemotsioonid näoilme järgi;
- 7) määratleb end kindlasse gruppi kuuluvana (klass, sõpruskond jne); teab enda sünnipäeva, vanust;
- 8) teab oma kodu ja kooli aadressi;
- 9) teab kehaosi ning nende otstarvet, meeldetuletamisel täidab hügieeninõudeid;
- 10) hoolitseb meeldetuletamisel enda välimuse eest;
- 11) tunneb söömise ja liikumisega seotud õpitud tervislikke eluviise;
- 12) rühmitab elus ja eluta looduse õpitud objekte/esindajaid oluliste tunnuste järgi, teab nende elu- ja levipaiku;
- 13) nimetab aastaaegu õiges järjestuses ja nimetab nende olulisi tunnuseid;
- 14) teab loodusnähtuste olulisi tunnuseid;

- 15) eristab elus ja eluta loodust, tähtsust inimesele;
- 16) liigub võimalikult iseseisvalt kooli/kodu ümbruses;
- 17) teab asulaid kodukoha ümbruses, tunneb ära Eesti kaardi ja riigi sümbolika;
- 18) valib vaba aja tegevuse etteantud valikute alusel ja tegeleb valitud tegevusega suunatult;
- 19) osaleb ürituste ettevalmistamisel, esineb pidudel;
- 20) käitub meeldetuletamisel viisakalt tuttavates situatsioonides;
- 21) hoidub nähtavatest ohtudest, kutsub abi/pöördub abi järele;
- 22) hindab tegevusi põhimõttel ÕIGE – VALE, TOHIB – EI TOHI, MEELDIB – EI MEELDI, TAHAN – PEAN.

6.1.6. Elu- ja toimetulekuõppe rõhuasetused III arengutasemel

6.1.6.1. Rõhuasetus on MINA-MEIE teadvustamisel suhetes kodukoha ja oma tegevusega.

6.1.6.2. Õpetuse põhitaotluseks on võimalikult iseseisev toimetulek igapäevases elus, kujundatakse lihtsa töö oskusi. Õpilane kommenteerib oma tegevust suunatult verbaalselt/alternatiivsete vahenditega.

6.1.6.3. Õppetöös rakendatakse üldõpetuslikku tööviisi, kasutatakse valdavalt praktilisi tegevusi. Õppetöö toimub võimalikult sageli praktilistes elulistes situatsioonides väljaspool klassiruumi/koolimaja.

6.1.7. Taotletavad õpitulemused III arengutasemel

III arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) tuleb enamasti toime igapäevatoimingute sooritamise, abistab teisi igapäevatoimingutes, oskab teha jõukohast tööd kodus ja koolis;
- 2) hoiab korras oma asjad ja lähema ümbruse;
- 3) teeb vahet omandisuhetel OMA – VÕÕRAS – MEIE-tasandil, käitub vastavalt;
- 4) oskab tuttava tööriistaga tegutseda vastavalt selle funktsioonile ja tegevuse eesmärgile;
- 5) kontrollib oma põhiemotsioone;
- 6) teab endast lähtuvalt oma pereliikmete sugulusastet, nende ja lähedaste ametit;
- 7) teab oma pere olulisi perekondlikke sündmusi ja sõprade sünnipäevi;
- 8) planeerib suunamisel tulevast elukohta;
- 9) omab algteadmisi inimese organismist;
- 10) teab inimese elukaart;
- 11) täidab hügieeninõudeid;
- 12) hoolitseb enda välimuse ja puhtuse eest;
- 13) oskab teha valikuid õpitud tervislike ja kahjulike tegevuste vahel;
- 14) nimetab õpitu ulatuses elus ja eluta looduse esindajate olulisemaid tunnuseid;
- 15) tunneb loodushoiu põhitõdesid;
- 16) teab elus ja eluta looduse esindajate kasulikkust inimesele;
- 17) nimetab kuude nimetusi, kuupäeva, aastat, orienteerub kalendris;
- 18) nimetab hetke ilma olulisemaid tunnuseid, oskab lugeda ilmateadet ja vastavalt sellele riietuda;
- 19) teab oluliste loodusnähtuste praktilist tähtsust inimesele;
- 20) liikleb võimalikult iseseisvalt koduasulas;
- 21) teab Eesti suuremaid linnu, saari, veekogusid, õpitud välisriike;
- 22) tunneb riigi sümbolikat;
- 23) näitab kaardilt leppemärkide järgi veekogusid, kõrgustikke, saari;
- 24) sisustab oma aega meelepärase tegevusega;
- 25) osaleb füüsilist aktiivsust vajavates tegevustes;

- 26) oskab käsitseda raadiot, telerit, arvutit;
- 27) oskab teha ettevalmistusi oma tähtpäeva tähistamiseks;
- 28) kasutab enamlevinud suhtlussituatsioonides viisakusväljendeid;
- 29) märkab endale ja teistele suunatud ohtlikku käitumist, reageerib sellele, kutsub abi;
- 30) oskab öelda EI;
- 31) loeb ja mõistab hoiatus- ja teabemärke;
- 32) hindab tegevusi põhimõttel ÕIGE – VALE, MEELDIB – EI MEELDI, TAHAN – TEEN, PEAB – TEEN, TAHAN – EI TOHI – EI TEE.

6.2. EESTI KEEL

6.2.1. Õppetegevus

6.2.1.1. Eesti keel on emakeelena toimetulekuõppes sotsiaalsete oskuste, tajude arendamise, tunnetustegevuse, suhtlemise, tegevuste kavandamise ning oma ja teiste tegevuste reguleerimise vahend. Eesti keelel on oluline osa õpilase isiksuse kujunemisel ja rahvuskultuuri omandamisel. Kõnearenduses arvestatakse õpilase vaimse/psüühilise arengu taset ja kõnesoovi, võimalikku nägemis- ja kuulmisanalüsaatorite kahjustust, artikulatsiooniparaadi liikuvust. Vajaduse korral võetakse kasutusele verbaalset kõnet toetavad ja/või asendavad kommunikatsioonivahendid (tavaliselt lihtsustatud viiped või piktogrammide).

6.2.1.2. Eesti keele õpetamise kaudu arendatakse õpilase kõnetegevust sensomotoorsel, keelelisel ja pragmaatilisel tasandil. Suhtlemise õpetamisel on kõige olulisemaks pragmaatiline tasand (st enda väljendamine keeleliste ja mittekeeleliste vahenditega) ning partneri mõistmine.

6.2.1.3. Arendatakse suutlikkust oma teadmiste ja omandatud suhtlemisvahendite vastavalt teavet küsida, edastada ja kasutada; mõista suhtlemispositsioonide erisust/sarnasust; kuulata ja mõista kohandatud teksti, lugeda ja mõista silte ja tabelauseid ning kohandatud lühitekste sõltuvalt kõne arengu tasemest; mõista ja kasutada graafilist teavet (pilte, skeeme), sh instruksioone, seostada verbaalset ja graafilist teavet.

6.2.1.4. Eesti keele õpetamine on lahutamatu seotud õpilase praktilise tegevusega, toimub kõikides tundides ning klassivälistes tegevustes.

6.2.1.5. Kõne arengu tingimuseks on õpilaste suhtlema ärgitamine praktilise tegevuse käigus. Motiveeritakse ja hinnatakse positiivselt kõiki situatiivseid suhtlemisakte (mitteverbaalseid ja verbaalseid). Suhtlemine täiskasvanuga on esialgu peamiselt emotsionaalne, millele õpitegevuse käigus lisanduvad esemelise ja tegevusliku kommunikatsiooni aspektid. Pedagoogi ülesanne suhtlemisprotsessis on esitada õpilasele jõukohased kommunikatsioonivahendid (kommentaariid, küsimused, korraldused, parafrasid jm). Õpilaste omavahelise suhtlemise tingimuseks on koostevuse korraldamine.

6.2.1.6. Suhtlemisvahendite kasutamine tunnetusfunktsioonis sõltub õpilaste taju arengust, kujutistest ja kujutlustest mälus, tajutavate seoste ja suhete (koht, aeg, kuuluvus jm) mõistmisest praktilises tegevuses. Tunnetusfunktsiooni arendamisel arvestatakse järgmisi etappe: olemasoleva kogemuse fikseerimine, tuttavate objektide ja tegevuse tajumise sõnastamine, kujutiste ja kujutluste aktiveerimine (ammutamine mälust), varem tundmatute objektide ja tegevuste analüüsi sõnastamine omandatud suhtlemisvahendite piires. Oluline on suunata õpilasi õigesti mõistma ja kasutama objektide nimetusi, eristama neid tegevust/seisundit ja tunnuseid väljendavatest vahenditest.

6.2.1.7. Kuulamisoskusest oleneb kõne mõistmine, adekvaatne osalemine dialoogis ja

ühistegevuses, sh õpitegevuses.

6.2.1.8. Kuulmistähelepanu arendamiseks harjutatakse mitteverbaalsete helide ja mürade kuulamist ja äratundmist, seejärel sõnade ja lausungite äratundmist. Kuulmistähelepanu arendamiseks ja keeleüksuste semantiseerimiseks kasutatakse hääliksuste ja sõnade järelkordamist, esemetele või piltidele osutamist, sisuliste või keeleliste vigade leidmist.

6.2.1.9. Toimetulekuõppe lõpuks kujundatakse oskus kuulata jutustatud või ette loetud lühiteksti.

6.2.1.10. Kuulmistähelepanu piisav areng on kõnemõistmise eelduseks. Arendatakse ja harjutatakse mitteverbaalsete helide ja mürade kuulamist ja äratundmist, seejärel sõnade ja lausungite äratundmist. Kuulamise ajal peaks õpilane loobuma enesestimulatsioonist (koogutamine, plaksutamine).

6.2.1.11. Kõneloome peamine eesmärk on arendada õpilase baassõnavara ja baaslausungite genereerimise/kasutamise oskust, et jõuda dialoogi sugemetega lühitekstide loomiseni. Olulisem kui töö kõne hääldusliku küljega, on õpetada oma mõtete ja soovide arusaadavaks tegemist.

6.2.1.12. Grammatikaõpetust traditsioonilises tähenduses ei toimu. Eesmärgiks seatakse lihtsamate grammatiliste konstruktsioonide praktiline mõistmine ja kasutamine.

6.2.1.13. Kõnetute õpilaste puhul on kasutusel kõnet asendavad alternatiivsed suhtlusvahendid (viiped, PCS pildid vms).

6.2.1.14. Mõõduka intellektipuudega õpilase kõne sisu toetub esilagu tajutavale situatsioonile, hiljem ka tajukujutlustele, sh piltidele. Verbaliseeritakse praktilises tegevuses tekkivaid olukordi, kommenteeritakse/kirjeldatakse oma või teiste tegevust.

6.2.1.15. Samal ajal väljendusoskuse kujundamisega tuleb vajaduse korral vabaneda kaja- ja/või psühhoosilisest kõnest.

6.2.1.16. Ladusa lugemiseni õpilased 2. klassi lõpuks üldjuhul ei jõua. Õpilaste lugemisoskus tähendab eelkõige õpitud märkide ja sõnade äratundmist, mis võimaldab saada teavet ümbritsevast maailmast. Harjutatakse veerimise ja lühemate sõnade kaupa lugemise oskust.

6.2.1.17. Iseseisva kirjutamiseni jõuavad vähesed toimetulekukooli õpilased. Kujundatakse üksikute oluliste sõnade (nimi, aadress jne) kirjutamise oskust. Õpilaste kiri jääb valdavalt primitiivseks ja vigade rohkeks.

6.2.2. Eesti keele õppe rõhuasetused I arengutasemel

6.2.2.1. Selgitatakse välja õpilase kõnemõistmise ja verbaalse/mitteverbaalse eneseväljenduse oskused, lõimitakse kõne mitteverbaalse suhtlemisega, kujundatakse oskust kuulata, jälgida, matkida ja koos tegutseda.

6.2.2.2. Õpetatakse lühikorraldusi kuulama ja reageerima esitatud korraldustele situatsioonist lähtuvalt koos osutamise/ettenäitamisega, reguleerima oma kõnet ja hääliksusi grupis koostöötamise eesmärgil. Oluline on kontakti astumine, kontaktis osalemine ja kontakti kestuse pikendamine.

6.2.2.3. Kõne arendamine toimub peamiselt praktilise tegevuse ja suunatud esemelise mängu kaudu, kusjuures elementaarseks kõneks ja vokaliseerimiseks on vajalikud kaasnevad passiivsed ja aktiivsed liigutused. Tähelepanu pööratakse kuulmistähelepanu arendamisele. Lihtsate ja õpilaste jaoks arusaadavate (nende sensomotoorsetele kogemustele toetuvate) õppejuttude kaudu õpetatakse sõnu ja häälikuid eristama: häälikute järelkordamine, reageerimine eri helidele ja mürale, kõnehäälikute äratundmine.

6.2.2.4. Vajaduse korral täpsustatakse hääldust, kujundatakse oskust kõne baasiks olevate häälikukomplekside (häälik, häälikute rida, silbirida, kõnetakt, sõna)

järelkordamiseks. Harjutatakse situatsioonile vastavate sõnade äratundmist ja kasutamist, võimaluse korral baaslausungite moodustamist.

6.2.2.5. Õpitegevust ja käitumisakte motiveeritakse võimalikult meeldiva õpikeskkonna loomisega. Tegevuses osalemisele antakse positiivne hinnang.

6.2.3. Taotletavad õpitulemused I arengutasemel

I arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) eristab mittekõnelisi helisid ja mürasid;
- 2) reageerib lühikorraldustele, oma nimele, teab klassikaaslaste nimesid;
- 3) tunneb ära objekte, sündmusi ja tegevusi tähistavaid õpitud märke, sümboleid, sõnu;
- 4) osutab nimetamisel kehaosadele, lapse tegevustes kasutatavatele esemetele, tuttavatele inimestele;
- 5) mõistab objektide vahelisi ruumisuhteid (all, peal, ees, taga, kõrval) ja neid väljendavaid keelendeid;
- 6) orienteerub lähiümbruses sõnade/viibete/piktogrammide toel;
- 7) annab märku oma vajadustest või soovidest;
- 8) suhtlussituatsioonides tervitab, jätab hüvasti, palub, tänab verbaalselt või alternatiivsel viisil;
- 9) nimetab lähiümbruse esemeid, temale tähtsaid isikuid ja tegevusi verbaalselt või õpitud alternatiivsel viisil;
- 10) nimetab mõningaid fotol või pildil kujutatud esemeid või isikuid;
- 11) vastab arusaadavatele küsimustele 1–2 sõna/alternatiivse suhtlusvahendi abil;
- 12) väljendab eitust ja jaatust;
- 13) osaleb rütmisalmide lugemisel ja ringmängudes verbaalselt või alternatiivsel viisil;
- 14) kasutab koos- või järelkõnes 2–3-sõnalist baaslauset;
- 15) teab igapäevaselt kasutatavate õpitud märkide (piktogrammid, muud sümbolid) tähendust;
- 16) tunneb sõnakuju järgi oma nime, teisi õpitud sõnu.

6.2.4. Eesti keele õppe rõhuasetused II arengutasemel

6.2.4.1. Jätkub kõnearenduslik töö. Tõuseb õpilaste suutlikkus mõista ja kasutada situatsioonile vastavaid baaslauset, kujuneb võime elementaarselt kommenteerida oma tegevust verbaalselt/alternatiivsete vahenditega. Arendatakse tegevusega kaasnevat suhtlemist, harjutatakse situatiivset dialoogi.

6.2.4.2. Õpitakse vastama 3–4 küsimusele tajutud sündmuse või pildi põhjal. Laiendatakse baassõnavara, sõnavara omandamine toetub suunatud tajule ja praktilisele tegevusele.

6.2.4.3. Sõnavaratöös kasutatakse rühmitamise ja sobitamise ülesandeid, varieeritakse objekte, objektide arvu, muudetakse rühmitamisalust. Õpetatakse oluliste/tüüpiliste tunnuste eristamist ja nimetamist. Olulised on ülesanded, milles harjutatakse kujutluste aktiveerimist verbaalse/alternatiivse teabe alusel ja kujutluste verbaliseerimist suunatult (pildi abil, kogemuste alusel).

6.2.4.4. Terviksõnameetodil loetavate sõnade/märkide arv suureneb. Tehakse algust ära kirja ja võimaluse korral veerimisega. Õpilane õpib keeleliste või alternatiivsete vahenditega oma põhivajadusi ja soove arusaadavalt väljendama.

6.2.4.5. Õpiülesandeid täidetakse praktiliselt või materialiseeritult. Vaimset tegevust aktiveeritakse liigutuste abil.

6.2.5. Taotletavad õpitulemused II arengutasemel

II arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) mõistab õpitud märkide, sümbolite, sõnade, lausete tähendust;
- 2) täidab lühikorraldusi;
- 3) mõistab tuttavate objektide ja sündmuste tüüpilisi ja juhuslikke tunnuseid, neid väljendavaid keelendeid;
- 4) mõistab seoseid OBJEKT – PILT – KEELEÜKSUS;
- 5) leiab eseme asukoha selle kirjelduse järgi;
- 6) mõistab kohaldatud lühiteksti sisu;
- 7) väljendab oma soove, palub vajaduse korral abi;
- 8) kasutab viisakusväljendeid kontakti astudes ja tuttavates situatsioonides;
- 9) ütleb oma nime, vanuse, aadressi ja teisi olulisi andmeid verbaalselt või alternatiivsel viisil;
- 10) nimetab tuttavaid reaalseid või pildil kujutatud objekte, nende tajutavaid tunnuseid, vajaduse korral kasutab viipeid;
- 11) osaleb situatiivses dialoogis;
- 12) kordab lühikesi rütmisalme, luuletusi;
- 13) kommenteerib kaaslase ja oma tegevust selle sooritamise ajal ja vahetult pärast seda verbaalselt 1–2 sõnaga või alternatiivsete vahenditega;
- 14) esitab küsimusi kaaslase tegevuse kohta;
- 15) sõnastab pildil kujutatud tegevusi 3–4 lihtlausega, toetudes skeemile ja/või küsimustele;
- 16) taastab abiga kohaldatud lühiteksti sisu;
- 17) tunneb tähti ja kirjutab lühikesi sõnu;
- 18) kirjutab oma nime;
- 19) häälib ja loeb veerides lihtsa häälikulise struktuuriga 1–2-silbilisi sõnu ja lühilauseid.

6.2.6. Eesti keele õppe rõhuasetused III arengutasemel

6.2.6.1. I ja II arengutasemel oli juhtivaks psüühiliseks protsessiks tajude, kolmandal tasemel kasvab mälu osakaal. See võimaldab hakata kõnelema ka mälukujutlustele toetudes. Kujuneb osaliselt kaemuslik-kujundiline mõtlemine.

6.2.6.2. Kujuneb oskus eristada kogemusi ja esitatud teavet, neid omavahel seostada.

6.2.6.3. Suudetakse lühikest ja arusaadavat instruksiooni mälus säilitada ja seda arvestada õpitud ja/või harjutatud toimingute sooritamisel. Tagasihoidlikul määral areneb võime kõnega oma tegevust planeerida ja reguleerida.

6.2.6.4. Omandatakse elementaarseid lugemis- ja kirjutamisoskusi.

6.2.6.5. Õpilastest kujunevad võimalikult iseseisvad noored inimesed. Suurt tähelepanu pööratakse suhtlemisoskuse kujundamisele, oskusele hankida ja järgida iseseisvalt informatsiooni, edastada teateid. Praktilisel viisil käsitletakse mõningaid grammatikateemasid.

6.2.6.6. Õppetöös rakendatakse üldõpetuslikku tööviisi, kasutades valdavalt praktilisi tegevusi. Omandatud toiminguid rakendatakse ahelana, osaliselt muutuvates tingimustes. Antakse võimalus valikuteks. Õppeprotsessis kasutatakse aktiivselt IKT vahendeid.

6.2.6.7. Õpilaste erinevate võimete tõttu varieeritakse õppeülesandeid, materjali keerukust, abi osakaalu ja oskuste omandamisele kuluvat aega.

6.2.6.8. Õpetamine võib muutuda ainekesksemaks.

6.2.7. Taotletavad õpitulemused III arengutasemel

III arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) eristab erinevaid häälikuid, nende järjekorda lihtsates sõnades;
- 2) mõistab ja täidab kaheosalisi korraldusi;
- 3) mõistab igapäevakõnet;
- 4) seostab tuttavat verbaalset ja mitteverbaalset infot;
- 5) tunneb kirjelduse järgi ära tuttavat objektid, sündmused;
- 6) mõistab seoseid OBJEKT – PILT – SKEEM – KEELEÜKSUS;
- 7) määrab objekti asukoha teiste objektide suhtes;
- 8) mõistab igapäevaseid põhjus-tagajärg-suhteid;
- 9) mõistab suulist/kirjalikku kohaldatud lühiteksti;
- 10) mõistab mõnda enamlevinud võõrsõna;
- 11) kasutab viisakusväljendeid enamlevinud suhtlussituatsioonides;
- 12) valdab elulistes olukordades vajalikku põhisoõnavara;
- 13) kasutab õpituid üldnimetusi;
- 14) kirjeldab tuttavaid esemeid, inimesi, sündmusi;
- 15) alustab ja jätkab dialoogi vähemalt ühe initsiatiivse repliigiga;
- 16) teab peast õpituid luuletusi;
- 17) räägib oma tegevusest praegu, enne, varsti;
- 18) kommenteerib oma tegevuse tulemust;
- 19) mõistab, koostab ja kasutab laiendatud lihtlauset;
- 20) jätab meelde ja edastab lühiteate;
- 21) annab verbaalselt edasi lühijutu sisu;
- 22) tunneb osa kirjatahti ja kirjutab neid;
- 23) kirjutab andmeid enda kohta;
- 24) sooritab ära kirja;
- 25) leiab abiga vajalikku infot jõukohaseks kohandatud retseptist, telekavast jms.

6.3. MATEMAATIKA

6.3.1. Õppetegevus

6.3.1.1. Matemaatika õpetamine toimub integreeritult teiste õppeainete ja tegevustega. Matemaatikaalased teadmised ja oskused on olmes ja töös toimetuleku eeldused, õpetamine seostatakse igapäevase eluga.

6.3.1.2. Taotletakse matemaatikapädevuse kujunemist: suutlikkus praktilise tegevuse protsessis tajudele toetudes orienteeruda hulkade, mõõtude ja arvude vahelistes seostes ja suhetes, kasutada mõnda enamlevinud mõõtevahendit, sooritada elementaarseid matemaatilisi tehteid (praktiliselt, materialiseeritult); mõista ja kasutada praktilise tegevusega seotud graafilisi sümboleid ja lihtsaid mudeleid, rühmitada objekte tajutavatele tunnustele ja tajukujutlustele toetudes; teostada igapäevaelus toimetulekuks vajalikke rahalisi toiminguid õpitud arvuvalla piires.

6.3.1.3. Õpetamisel kasutatakse konkreetseid ja õpilaste kogemustega ühtivaid väljendeid. Uusi teadmisi ja oskusi õpetatakse osaoskuste kaupa, kasutatakse mängulisi ja elulisi situatsioone.

6.3.1.4. Esemete ja nende tunnuste üldistamise ja rühmitamise aluseks on konkretiseerimine.

Tähelepanu pööratakse rühmade moodustamiseks vajalikele tunnustele, hulkadega opereerides märgatakse hulga elementide muutusi, hulga muutumise põhjusi.

6.3.1.5. Harjutamisel kasutatakse abiks mitmesuguseid arvutiprogramme.

6.3.2. Matemaatika õppe rõhuasetused I arengutasemel

6.3.2.1. Matemaatika õpetamine toimub üldõppe põhimõttel – integreeritult teiste ainetega.

6.3.2.2. Olulisel kohal on praktilised tegevused mitmesugustest esemetest koosnevate hulkadega, vaatlus- ning eristamisoskuse kujundamine: osahulkade ühendamine, osahulga eraldamine, hulkade võrdlemine.

6.3.3. Taotletavad õpitulemused I arengutasemel

I arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) eristab esemeid ja nende kujutisi (3–4) värvuse, suuruse, vormi järgi;
- 2) võrdleb esemeid värvuse, suuruse ja kuju järgi;
- 3) eristab ümmargusi ja kandilisi esemeid, nende graafilisi kujutisi;
- 4) rühmitab objekte ja graafilisi kujutisi etteantud tunnuse alusel;
- 5) nimetab tuttavate esemete (nende kujutiste) rühma;
- 6) eristab hulki põhimõttel ÜKS-PALJU;
- 7) mõistab suhteid *peal, ette – taha, peale – alla, kõrvale*, asetab esemeid nimetatud kohale;
- 8) eristab tegevuste järjestust: praegu, enne, pärast;
- 9) teab tüüpilisi päeval ja öösel sooritatavoid tegevusi;
- 10) tegutseb lihtkorralduste alusel ning õpitud ruumisuhteid mõistes ja kasutades;
- 11) osaleb mõnes õpitud laua- või arvutimängus.

6.3.4. Matemaatika õppe rõhuasetused II arengutasemel

Suureneb õpilase iseseisvus õpiülesannete täitmisel. Õpitakse loendama ning seostama hulka ja arvu, lahendama praktilisi arvutusülesandeid 10 piires.

6.3.5. Taotletavad õpitulemused II arengutasemel

II arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) koostab esemetest või nende kujutistest (kuni 5 elementi) nii kasvavat kui ka kahanevat jada;
- 2) võrdleb objekte õpitud suurustunnuste järgi;
- 3) tunneb geomeetrilisi kujundeid (ring, nelinurk, kolmnurk), oskab neid nimetada;
- 4) rühmitab objekte, graafilisi kujutisi (5–7) kahe tunnuse alusel;
- 5) teab naturaalarvude järjestust 1–10, seostab hulga, arvu ja numbri;
- 6) loendab esemeid, seostab hulga, arvu ja numbri 1–10 piires;
- 7) vastab küsimusele *mitu?* õpitu ulatuses;
- 8) suudab abiga lahendada jõukohaseid elulisi hulkade ühendamise, hulgast osa eraldamise ning võrdlemise ülesandeid;
- 9) teab nädalapäevade ja aastaegade järgnevust ja nimetusi;
- 10) teab oma vanust ja sünnipäeva;
- 11) tunneb kella täis- ja pooltunni täpsusega.
- 12) tunneb käibelolevaid rahaühikuid (1-, 2-, 5- ja 10-euroseid), eristab 1- ja 2-eurost münti sentidest;
- 13) oskab mõõta mõõdupulgaga, sammudega, kaaluga.

6.3.6. Matemaatika õppe rõhuasetused III arengutasemel

6.3.6.1. Rõhuasetus on nn sotsiaalmatemaatikal. Matemaatikat õpitakse eluliste probleemide parema mõistmise ja edukama lahendamise eesmärgil.

6.3.6.2. Analüüsitakse ja lahendatakse matemaatilisi probleemsituatsioone (sh tekstülesandeid).

6.3.7. Taotletavad õpitulemused III arengutasemel

III arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) võrdleb esemeid või nende kujutisi ning koostab jadasid kõikide õpitud suurustunnuste järgi;
- 2) koostab mitmest geomeetrisest kujundist koosnevat jada näidise järgi;
- 3) rühmitab 2–3 üldistustasandil, moodustab allrühmasid;
- 4) teab naturaalarvude järjestust õpitud ulatuses;
- 5) loeb ja kirjutab 1- ja 2-kohalisi numbreid;
- 6) liidab ja lahutab õpitud arvuvalla piires;
- 7) kasutab tehteid vastavalt matemaatilisele situatsioonile;
- 8) suudab ligikaudu ette kujutada tuttava toimingu sooritamiseks kuluvat aega;
- 9) kasutab kalendrit;
- 10) teab kuupäeva ja kellaaja märkimise viise;
- 11) kasutab raha õpitu piires praktilises situatsioonis;
- 12) mõõdab õpitud mõõteriistadega.

6.4. TÖÖÕPE

6.4.1. Õppetegevus

6.4.1.1. Tööõppe aine toimetulekuõppes hõlmab valdkondi, mis on otseselt seotud igapäevatoimingutega kodus, koolis ning nende lähiümbruses. Kujundatakse teadmisi ja oskusi, mis on vajalikud igapäevaste kodu- ja majapidamistöodega toimetulekuks. Õpilased õpivad tundma ja täitma igapäevatöödega seostuvaid lihtsaid ohutustehnika- ja hügieeninõudeid. Vajalik on koostöö koduga, et õpilased saaksid omandatud oskusi rakendada variatiivsetes situatsioonides.

6.4.1.2. Tööõppe tundide läbiviimisel arvestatakse iga õpilase füüsilisi, vaimseid ja sotsiaalseid iseärasusi ning sotsiaalseid oskusi (koos tegutsemine, abi küsimine, teiste abistamine). Kujundatakse võimalikult adekvaatset enesehinnangut. Arendatakse vastutustunnet, kujundatakse positiivset suhtumist oma kohustustesse ja töösse. Olulised on igapäevaste tegevuste kavandamise, korraldamise ning probleemide lahendamise oskused.

6.4.1.3. Tööõppe käigus tutvustatakse lihtsaid igapäevategevustes vajaminevaid töövahendeid ja masinaid ning õpetatakse neid juhendamisel/juhendi abil kasutama. Õpetatakse mõistma töö vajalikkust ja selle lõpuleviimise tähtsust.

6.4.1.4. Õpetus taotleb tegevuspädevuse kujunemist: praktilise tegevuse oskuste kasutamine stereotüüpsetes ja vähe varieeruvates situatsioonides; praktilise tegevuse omandamine toiminguid/operatsioone valides ja eesmärgipäraselt järjestades; osalemine jõukohases ühistegevuses; oma tegevuse tulemuse hindamine eesmärgist lähtuvalt mälu- ja kujutlustele toetudes või näidise järgi võrreldes; tegevuste sooritamine oma oskuste piires iseseisvalt.

6.4.1.5. Tööõppe valdkonda kuuluvad praktilised toimingud, mis koosnevad paljudest operatsioonidest. Igal järgneval kooliastmel laiendatakse omandatud teadmisi ja oskusi.

6.4.2. Tööõppe rõhuasetused II arengutasemel

6.4.2.1. Kujundatakse praktilise tegevuse oskusi ja harjutatakse nende rakendamist stereotüüpsetes situatsioonides. Omandatakse üksikuid töövõtteid ning võtete õiget järjestust ruumide, rõivaste ja jalatsite korrashoiu ning toidu valmistamisega seotud lihtsates töödes.

6.4.2.2. Vastavalt õpilaste võimete erisusele kasutatakse abistavat, individuaalset või järjestikust koostööd.

6.4.2.3. Abistava koostöö korral mingi töö tegemiseks palutakse õpilasel midagi tuua, ulatada, hoida, panna, viia, rühmitada jne.

6.4.2.4. Individuaalse koostöö korral antakse õpilaste rühmale ühine ülesanne, mille iga õpilane täidab osaliselt individuaalselt. Töötatakse samal ajal ühes ruumis/territooriumil ja ühise teema järgi (nt igal õpilasel on oma maalapp riisuda), samas individuaalse juhendamise järgi.

6.4.2.5. Järjestikuse koostöö puhul koosneb töö mitmest erinevast tööoperatsioonist/tegevusest ning iga õpilane sooritab kindlaksmääratud järjekorras oma operatsiooni/tegevust. Tööoperatsioonid/tegevused jaotatakse õpilastele nende võimeid ja oskusi arvestades.

6.4.2.6. Töö protsessile ja resultaadile antakse positiivset tagasisidet. Õpilastes kujundatakse soovi osaleda jõukohases ühistegevuses. Luuakse teadmine, et tuleb teha nii meeldivat kui ka vähemleeldivat tööd.

6.4.3. Taotletavad õpitulemused II arengutasemel

II arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) täidab korrapidamisülesandeid ja lihtsamaid tööülesandeid meeldetuletamisel;
- 2) viib alustatud töö enamasti lõpuni;
- 3) abistab teisi jõukohaste tööülesannete täitmisel;
- 4) täidab talle antud ülesande ühe osana tegevusest/tööst;
- 5) koristab pärast töö lõpetamist oma töökoha;
- 6) leiab suunamisel vajalikud lauanõud ja vahendid hommiku-, lõuna- ja õhtusöögi ning piduliku laua katmiseks, abistab laua katmisel;
- 7) teeb lihtsaid kõõgitöid;
- 8) tunneb igapäevast kodutehnikat ja oskab seda juhendamisel kasutada;
- 9) tunneb peamisi hoiatavaid tingimärke majapidamises kasutatavatel puhastusvahenditel;
- 10) valib riietumiseks ilmale vastava riietuse ja jalatsid;
- 11) osaleb päeva planeerimisel, suunamisel järgib päevaplaani.

6.4.4. Tööõppe rõhuasetused III arengutasemel

6.4.4.1. Täiustatakse/kinnistatakse omandatud töövõtteid ja õpitakse uusi. Õpitakse kasutama enamlevinud kodumasinaid.

6.4.4.2. Tähelepanu pööratakse tööoperatsioonide õigele järjekorrale ning töö lõpetamise vajalikkusele. Hakatakse täitma tööülesandeid, mille puhul töö tulemus saabub alles teatud aja möödudes (nt külvamine). Praktiseeritakse sotsiaalse suunitlusega tööülesandeid (nt teiste abistamine). Kasutatakse laiendatud sõltuvat koostööd, st tööd tehakse ühel ajal ning ühist eesmärki silmas pidades (nt klassi koristamine). See võimaldab anda igale õpilasele tema võimetele vastava tööülesande ning seeläbi kujundada õpilasel võimalikult adekvaatset enesehinnangut.

6.4.4.3. Õpilasi õpetatakse suunatult oma tegevusi ja töö tulemust planeerima, valima ise sobivaid töövahendeid ning konkreetse töö teostamiseks vajaminevaid osatoiminguid järjestama. Õpilast suunatakse oma töö tulemusi hindama/kontrollima.

6.4.5. Taotletavad õpitulemused III arengutasemel

III arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) teeb juhendamisel majapidamistöid ning lihtsamaid töid õues ja aias;
- 2) viib alustatud töö lõpuni;
- 3) küsib vajaduse korral abi ülesande täitmiseks;
- 4) osaleb võimetekohaselt ühistöös;
- 5) teab hügieeni- ja ohutusnõudeid erinevate õpitud tööde juures ja täidab neid;
- 6) katab lauda erinevateks söögikordadeks ja sündmusteks ning koristab seda pärast söömist;
- 7) planeerib abiga menüüd, teeb vajalikke sisseoste ja valmistab lihtsat toitu;
- 8) tunneb kodutehnikat ja oskab sellest endale olulisi seadmeid kasutada;
- 9) loeb lihtsaid skeeme ja jooniseid rõivastelt, majapidamismasinatelt, puhastusvahenditelt ja oskab nende järgi tegutseda;
- 10) valib riietumiseks tegevusele ja olukorrale vastava riietuse ja jalatsid;
- 11) planeerib abiga päeva- ja nädalaplaani, järgib seda.

6.5. KUNST JA KÄELINE TEGEVUS

6.5.1. Õppetegevus

6.5.1.1. Kunst ja käeline tegevus on lõimitud teiste ainete teemadega. Kunsti ja käelise tegevuse tundides harjutatakse praktiliseks tööks vajalike liigutuste sooritamist, tekitatakse huvi tegevuse vastu ja soovi ise midagi esteetiliselt kujundatult valmis teha.

6.5.1.2. Kunstiõpetuse kaudu ärgitatakse oma emotsioone väljendama, arendatakse väljendusoskust, individuaalsust ja loovust.

6.5.1.3. Õpilastega külastatakse näitusi, muuseume, tutvustatakse rahvakunsti.

6.5.1.4. Õpitakse esemeid vaatlema (tunnused, osad) ning neid erinevaid tehnikaid ja materjale kasutades kujutama.

6.5.1.5. Kunstil ja käelisel tegevusel on kõnearenduslik suunitlus.

6.5.1.6. Õpetusega taotletakse eelkõige kultuuri- ja tehnoloogiapädevuste kujunemist.

6.5.2. Kunsti ja käelise tegevuse rõhuasetused I arengutasemel

6.5.2.1. Arendatakse õpilase peenmootorikat ning silma ja käe liigutuste koordineerimist.

6.5.2.2. Peamiseks töövormiks on koostegemine ja praktiline tegevus eeskuju või näidise järgi. Arvestatakse iga õpilase individuaalset käelise tegevuse ja kõne mõistmise taset.

6.5.2.3. Õpilasele tutvustatakse erinevaid materjale ja töövahendeid, nende omadusi ning kasutamisevõimalusi; suunatakse hoidma korras oma töökohta ja -vahendeid.

6.5.2.4. Õpilasi innustatakse tehtust rõõmu tundma. Antakse positiivne hinnang tegevuses osalemisele.

6.5.2.5. Õpilaste tegevust verbaliseerib pedagoog.

6.5.3. Taotletavad õpitulemused I arengutasemel

I arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) teab esmaseid voolimisvõtteid;
- 2) voolib lihtsamaid vorme;
- 3) katab värviga selge kontuuriga lihtsa pildi;
- 4) kasutab värve: õige pintslihoid, värvi võtmine, pinna katmine, pintsli pesemine;
- 5) hoiab kääre käes ja kasutab abiga;
- 6) liimib abiga kujundeid aluspaberile;
- 7) eristab põhivärvusi;
- 8) paigutab vaasi lilli, oksid;
- 9) tegutseb tuttava töövahendiga õpetaja suunamisel;
- 10) korraldusel korrastab abiga oma tööpaiga;
- 11) juhendamisel järgib ohutusnõudeid pliiatsi, pintsli, liimi ja kääride kasutamisel.

6.5.4. Kunsti ja käelise tegevuse rõhuasetused II arengutasemel

6.5.4.1. Jätkatakse peenmotoorika ning silma ja käe koostöö arendamist. Pikendatakse töö teostamiseks vajalikku keskendumisvõimet. Lisandub käsitöö.

6.5.4.2. Tutvustatakse erinevaid materjale ja töövahendeid, nende omadusi ning kasutamise võimalusi, uusi töövõtteid ning ohustehnika nõudeid. Õpilast suunatakse korras hoidma oma töökohta ja -vahendeid.

6.5.4.3. Tööd teostatakse eeskuju või näidise järgi etappide kaupa. Harjutatakse terviku moodustamist osadest ja järjestama osatoiminguid õpitegevuses. Õpilane sooritab õpitud ja jõukohaseid tegevusi iseseisvalt nii tuttavates kui ka varieeruvates tingimustes. Õpilast suunatakse otsima ja kasutama abi.

6.5.4.4. Õpilastele võimaldatakse materjali- ja teostusvalikuid.

6.5.4.5. Arendatakse tegevusega kaasnevat suhtlemist (tegevusele ärgitamine, protsessi suunamine, tulemuse sõnastamine). Õpilast suunatakse oma tegevust elementaarselt kommenteerima.

6.5.4.6. Antakse positiivne hinnang tegevuses osalemisele. Taotletakse, et õpilane lõpetaks alustatud töö.

6.5.5. Taotletavad õpitulemused II arengutasemel

II arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) voolib lihtsa mitmeosalise loodusliku objekti;
- 2) värvib kontuuri piires;
- 3) kasutab erinevaid joonistamis- ja maalimisvahendeid;
- 4) kasutab kääre erinevate materjalide lõikamisel;
- 5) kasutab abiga niiti ja nõela;
- 6) käsitseb ohutult tööriistu: lööb naela, saeb abiga;
- 7) liimib erinevaid materjale;
- 8) segab uute toonide tekitamiseks põhivärvusi;
- 9) helestab ja tumestab värvusi;
- 10) teeb juhendamisel looduslikust materjalist kompositsioone;
- 11) oskab valida töövahendit ja tegutseda vastavalt selle funktsioonile;
- 12) jälgib tööpaiga korrasolekut;
- 13) teab ja järgib ohutusnõuded nõela, haamri, kruvikeeraja ja sae käsitlemisel.

6.5.6. Kunsti ja käelise tegevuse rõhuasetused III arengutasemel

6.5.6.1. Kujundatakse lihtsa iseseisva töö oskusi. Tööd teostatakse valdavalt näidise, lihtsate tööjuhiste, skeemide jms järgi.

6.5.6.2. Omandatud toiminguid rakendatakse ahelana stereotüüpsetes ja osaliselt muutuvates tingimustes. Harjutatakse toimingute suunatud planeerimist. Uuritakse töövahendite ja materjalide sobivust. Õpilased õpivad looma kujutlust tulemusest, järjestama osatoiminguid ning valima vahendeid. Areneb suunatud enesekontroll, toimingu käigus valminud tööd võrreldakse näidisega.

6.5.6.3. Õpilane kommenteerib õpetaja suunamisel oma tegevust verbaalsete/alternatiivsete vahenditega.

6.5.6.4. Oluline on loomingust esteetilise elamuse saamine. Õpilased hakkavad oma tundeid vastavalt võimetele kunstis väljendama. Vaadeldakse kaaslaste töid, külastatakse kunstinäitusi ja muuseume.

6.5.7. Taotletavad õpitulemused III arengutasemel

III arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) voolib lihtsa tarbeeseme;
- 2) joonistab abiga teemakohase pildi;
- 3) väljendab oma tundeid joonistamise ja maalimise kaudu, oskab kasutada erinevaid tehnikaid;
- 4) kasutab sihipäraselt niiti ja nõela;
- 5) käsitseb õpitud tööriistu;
- 6) teab ja eristab sooje ja külmi toone;
- 7) teostab juhendamisel dekoratiivseid töid eri materjalist alustele;
- 8) osaleb ruumide kaunistamisel tähtpäevadeks;
- 9) valib ja kasutab sobivaid töövahendeid lähtuvalt materjalist ja tegevuse eesmärgist;
- 10) korrastab iseseisvalt tööpaiga;
- 11) teab ja järgib põhilisi ohutusnõudeid mehhaaniliste ja elektriliste tööriistade kasutamisel.

6.6. MUUSIKAÕPETUS

6.6.1. Õppetegevus

6.6.1.1. Muusikaõpetus lõimub toimetulekuõppes kogu õppeprotsessiga, soodustab suhtlemist ja kõne arengut.

6.6.1.2. Õpитеgevuses seostatakse muusika kuulamine, laulmine, pillimäng, muusikalis-rütmiline liikumine, mängud ja tantsud. Muusikapalade valikul arvestatakse õpilaste ea- ja jõukohasusega, elust ja keskkonnast tuleneva temaatikaga, õpilaste huvidega. Kujundatakse ja arendatakse õpilase muusikalisi võimeid, hoiakuid. Laulu ja muusika abil väljendatakse oma tundeid, õpetatakse tajuma erinevaid meeleolusid, arendatakse muusikalist maitset.

6.6.1.3. Muusikaõpetusel on oluline roll õpilastele rahvuskultuuri tutvustamisel, selles osalemises, rahvuskommete ja -tavade õpetamisel.

6.6.1.4. Olulisel kohal on toellaulmine, mille kaudu saadakse ühismusitseerimise ja ühise tegutsemise kogemus ning positiivne elamus.

6.6.2. Muusikaõpetuse rõhuasetused I arengutasemel

6.6.2.1. Äratatakse õpilastes huvi muusika ja rütmika vastu.

6.6.2.2. Rütmipillimängu ning laulumängude abil koordineeritakse silma ja käe koostööd, õpilane õpib liigutusi sooritama eri rütmis ja tempos.

6.6.3. Taotletavad õpitulemused I arengutasemel

I arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) eristab inimehääli teistest häältest;
- 2) tunneb ära korduvad hääled ja müra ruumis ja looduses;
- 3) eristab ühe ja mitme rütmipilli heli;
- 4) tunneb huvi muusika vastu, reageerib vastavalt muusika iseloomule käte, jalgade või keha liikumisega;
- 5) laulab kaasa või osaleb mõne õpitud laulu esitamisel;
- 6) kasutab rütmipille;
- 7) mängib muusikale kaasa rütmipillil;
- 8) matkib liigutusi, liigub õpetaja eeskujul vastavalt muusikale.

6.6.4. Muusikaõpetuse rõhuasetused II arengutasemel

6.6.4.1. Süvendatakse õpilaste muusikahuvi.

6.6.4.2. Õpitakse sihipäraselt kasutama rütmipille. Pillimängu, laulmise ja laulumängudes osalemise kaudu arendatakse eri kehaosade koostööd.

6.6.4.3. Suunatakse hindama muusikat *meeldib – ei meeldi*-põhimõttel.

6.6.5. Taotletavad õpitulemused II arengutasemel

II arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) eristab muusikapalade tunnuseid (kurb – rõõmus), kiiret ja aeglast rütmi;
- 2) eristab õpitud laulu- ja tantsuviisi, marssi;
- 3) laulab õpitud laste- ja rahvalaulu valjult ja vaikselt, muudab hääle tugevust;
- 4) kasutab erisuguseid rütmipille;
- 5) liigub vastavalt muusika tunnustele.

6.6.6. Muusikaõpetuse rõhuasetused III arengutasemel

Tähelepanu pööratakse muusikale kui harrastusele. Õpilasel aidatakse orienteeruda tänapäeva muusika eri stiilides ja luuakse võimalused oma eelistuste kujunemiseks.

6.6.7. Taotletavad õpitulemused III arengutasemel

III arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) eristab soololaulu koorilaulust, kõrget ja madalat häält;
- 2) eristab orkestrit üksiku muusikainstrumenti mängust;
- 3) osaleb koorilaulus, ansambli mängus;
- 4) eristab levi- ja klassikalist muusikat;
- 5) osaleb seltskonnatantsudes, laulab ja tantsib koos teistega muusika saatel.

6.7. KEHALINE KASVATUS

6.7.1. Õppetegevus

6.7.1.1. Kehalise kasvatuse kaudu arendatakse üldmootorikat ja koordinatsiooni, kujundatakse eneseteeninduse ja sotsiaalseid oskusi. Harjutusi sooritatakse vastavalt

lapse arengule passiivselt imiteerimise, näidise ja instruksiooni järgi, liigutuste rütmi ja tempot muutes. Üldkehalisi harjutusi sooritades õpetatakse tunnetama oma keha, suunatakse liigutusi, arendatakse jõudu, vastupidavust, osavust. Soovitav on lülitada tundi spetsiaalseid rühiharjutusi.

6.7.1.2. Õpilaste juhendamisel arvestatakse laste suutlikkust tegutseda eeskuju, näidise või suulise korralduse alusel. Sobivate õppemeetoditega innustatakse õpilasi arendama oma kehalisi võimeid, süvendama regulaarse aktiivse kehalise liikumise harjumusi. Jõukohaste harjutuste valik võimaldab õpetada õpilasi lõõgastuma ja liikumisest rõõmu tundma.

6.7.1.3. Kehalise kasvatuse tundides pööratakse tähelepanu õpilaste sportliku riietuse ning isikliku hügieeni nõuete võimalikult iseseisvale täitmisele.

6.7.1.4. Kehalise kasvatuse tundides tutvustatakse Eesti ja maailma spordisündmusi, osaletakse eri- või paraolümpialiikumises ja suunatakse sportliku meelisharrastuse valikut.

6.7.1.5. Mõõduka intellektipuudega laste füüsiline areng on väga ebaühtlane ja kehalist kasvatust saab tulemuslikult läbi viia ainult juhul, kui arvestatakse maksimaalselt õpilaste individuaalseid iseärasusi. Vastavalt õpilastega tegelevate spetsialistide soovitudele võib viia koolis läbi liikumisravi tunde.

6.7.2. Kehalise kasvatuse rõhuasetused I arengutasemel

6.7.2.1. Kujundatakse õpilaste oskust kuulata, jälgida ja täita lihtsamaid korraldusi ning järgida korraharjumusi, õpetatakse last oma keha tunnetama, ruumis orienteeruma.

6.7.2.2. Harjutusi sooritatakse koostegevuses ja matkides näidise ja lihtsa instruksiooni järgi. Õpilasi suunatakse muutma liigutuste rütmi ja tempot. Oskuste omandamist toetab samalaadsete harjutuste pidev kordamine.

6.7.2.3. Kogu õppetöö tugineb mänguliste elementide kasutamisele. Õpilasi motiveeritakse tegevuses osalema positiivse hinnangu andmisega.

6.7.2.4. Õpilaste tegevust verbaliseerib pedagoog.

6.7.3. Taotletavad õpitulemused I arengutasemel

I arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) kuulab juhendit, jälgib ja sooritab imiteerimise järgi lihtsamaid harjutusi (vajaduse korral abiga);
- 2) sooritab matkimise teel lihtsamaid kõnni- ja jooksuharjutusi, suudab muuta liigutuste rütmi ja tempot;
- 3) suudab joosta võimetekohases tempos jõukohast distantsi, suudab järjest käia jõukohast distantsi;
- 4) ronib varbseinal, kõnnib võimlemispingil;
- 5) veeretab ja viskab palli;
- 6) osaleb lihtsates mängudes;
- 7) laskub kelgul nõlvakust, veab kelgul kaaslast;
- 8) riietub iseseisvalt spordiriietesse, täidab suunamisel hügieeninõudeid.

6.7.4. Kehalise kasvatuse rõhuasetused II arengutasemel

6.7.4.1. Kujundatakse oskus ja harjumus kontrollida oma keha, selle asendit ja liigutusi. Toimub sobimatute liigutusstereotüüpide muutmine või asendamine. Tegeletakse eri kehaosade mootorika koordineerimisega. Tuttavaid ja jõukohaseid tegevusakte sooritab õpilane iseseisvalt, sh varieeruvates tingimustes.

6.7.4.2. Olulised on õpilase sotsiaalset arengut toetavad harjutused.

6.7.4.3. Tegevuses osalemisele antakse positiivne hinnang. Õpilast suunatakse oma tegevust elementaarselt kommenteerima.

6.7.5. Taotletavad õpitulemused II arengutasemel

II arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) sooritab tuttavaid võimlemisharjutusi. Sooritab liigutuste ahelat kaasneva instruksiooni järgi;
- 2) suudab kõndida erinevatel maastikel, treppidest üles-alla, osaleb teatejooksus;
- 3) sooritab lihtsamaid harjutusi erinevate vahenditega ja erinevatel võimlemisriistadel;
- 4) viskab ja põrgatab palli, hüppab hoota kaugust;
- 5) osaleb erinevates võistlusmängudes;
- 6) liigub suuskadega lauskmaal;
- 7) tegeleb võimetekohaselt talvespordiga;
- 8) riietub iseseisvalt vastavalt ilmale ja tunni toimumise kohale sise-, välistingimustes.

6.7.6. Kehalise kasvatuse rõhuasetused III arengutasemel

6.7.6.1. Harjutuste õppimisel ja sooritamisel tõstetakse õpilaste iseseisvust.

Kujundatakse liigutusstereotüüpe ja varieeritakse neid tegevusest ja tingimustest sõltuvalt. Kujundatakse oskust ja harjumust kontrollida oma kehaasendit ja liigutusi. Õpilased hakkavad liigutusi teadlikult järjestama osatoimingute ahelast lähtudes. Olulised on sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused.

6.7.6.2. Õpilasi õpetatakse täitma mitmeosalisi korraldusi, suunatakse õpitud oskusi iseseisvalt rakendama, oma tegevust planeerima ja kontrollima (tegevuse kaasnev ja järgnev suunatud kommenteerimine, tuttava tegevuse planeerimine).

6.7.6.3. Tähelepanu pööratakse tahtemaduste (sihikindlus, julgus, visadus, püsivus, enesevalitsemine, iseseisvus, algatusvõime jne) kujundamisele.

6.7.6.4. Tutvustatakse spordieetika nõudeid: aus võistlus, võistlusreeglitest kinnipidamine, vastase austamine jne.

6.7.7. Taotletavad õpitulemused III arengutasemel

III arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) sooritab harjutusi iseseisvalt, paaris või rühmas;
- 2) sooritab liigutuste ahelat mälukujutlustele toetudes;
- 3) suudab kõndida/joosta erineval maastikul ja erineval aastaajal;
- 4) osaleb erineva pikkusega jooksudistantsidel;
- 5) sooritab lihtsamaid kombineeritud harjutusi erinevate vahenditega;
- 6) viskab palli, hüppab hooga kaugust;
- 7) mängib lihtsustatud reeglite järgi õpitud sportmänge, suudab kinni pidada õpitud mängureeglitest;
- 8) laskub suuskadel laugest nõlvast;
- 9) osaleb talispordivõistlustel;
- 10) teab ja järgib tervisliku eluviisi põhimõtteid.

6.8. RÜTMIKA

6.8.1. Õppetegevus

6.8.1.1. Rütmikatundides ühendatakse kehalise kasvatuse tundidest tuttavad harjutused muusika ja rütmiga. Rütmitunde aluseks on motoorsus e lihaste liigutustele tugineva korrapärase liikumise tunnetamine. Muusika rütmiline külg organiseerib psüühikat, liigutused muusika saatel ja rütmiline liikumine aktiveerib kõiki psüühilisi protsesse, aitab kaasa õpilaste enesetunnetuse kujunemisele, tõstab meeleolu.

6.8.1.2. Rütmitatunnid toetuvad pedagoogilisele muusikateraapiale. Tundides mängitakse muusikaõpetuses õpitud laulu- ja ringmänge, rütmipille. Kasutatakse ka teiste ainete tundides ja vaba aja tegevustes õpitud salme, rütmilisi luuletusi. Rütmitatundides õpitakse tantse ja mänge, mida esitatakse klassi- ja koolipidudel.

6.8.1.3. Rütmitatundides kasutatakse kehatunnetuse-, kontakti- ja kommunikatsiooniharjutusi, mänge ning tantse, mille abil saab arendada õpilaste füüsilisi võimeid ning psüühikat, kinnistada nii verbaalse kui ka mitteverbaalse suhtlemise oskusi.

6.8.1.4. Rütmitatundi on soovitatav läbi viia spetsiaalses ruumis, kus oleksid vastavad vahendid (varbsein, võimlemispink tasakaaluharjutusteks, peeglid oma asendi ja liigutuste täpsuse korrigeerimiseks). Võimaluse korral viiakse rütmitatunnid läbi elava muusika saatel.

6.8.2. Rütmi rõhuasetused I arengutasemel

6.8.2.1. Arendatakse õpilaste kuulamis-, jälgimis-, matkimis-, mõistmis- ja lihtsamate korralduste täitmise oskusi.

6.8.2.2. Kujundatakse hügieeni- ja korraharjumusi.

6.8.2.3. Õpilasi õpetatakse tunnetama oma keha ja liigutusi, arendatakse ruumitaju. Rütmitunde arendamine põhineb individuaalse liikumise / liigutuste rütmi kohandama õppimisel etteantud rütmile (muusika, saatelugemine vms). Harjutusi õpitakse matkides, eeskuju järgi, abiga.

6.8.3. Taotletavad õpitulemused I arengutasemel

I arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) sooritab harjutusi koostevuses, imiteerimise, näidise, instruksiooni järgi verbaalsete/alternatiivsete vahenditega;
- 2) liigub erineva rütmiga muusika saatel;
- 3) tunneb ära erinevate harjutuste ja tegevustega kaasnevat muusikat;
- 4) esineb õpitud tantsude ja ringmängudega klassi ning kooli üritustel.

6.8.4. Rütmi rõhuasetused II arengutasemel

6.8.4.1. Pööratakse eelnevate õppeaastatega võrreldes suuremat tähelepanu ruumitaju arendamisele ja oma kehaasendi kontrollimisele. Õpitakse erisuunalisi liigutusi ja eri kehaosade mootorika koordineerimist.

6.8.4.2. Mängude ja tantsude kaudu saadakse praktilisi sotsialiseerumise oskusi.

6.8.4.3. Arendatakse õpilaste loovust.

6.8.5. Taotletavad õpitulemused II arengutasemel

II arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) teab oma kohta rivis ja suudab seda hoida tantsimisel, harjutuste sooritamisel;
- 2) sooritab õpitud harjutusi eeskuju järgi ning vajalikus rütmis ja tempos;
- 3) liigub kooskõlas muusikaga;
- 4) tunneb ära õpitud rahvatantsu, suudab seda kaasa tantsida;
- 5) esineb õpitud tantsude ja ringmängudega kooli üritustel.

6.8.6. Rütmika rõhuasetused III arengutasemel

Õpitakse tantsima lihtsamaid seltskonnatantse ja pidudel rollikohaselt käituma. Liikumiskavade õppimisel arvestatakse õpilaste muusikaeelistustega.

6.8.7. Taotletavad õpitulemused III arengutasemel

III arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) matkib õpitud tantsusamme, lihtsamaid tantsujooniseid;
- 2) improviseerib tantsu muusika järgi;
- 3) tantsib lihtsamaid seltskonnatantse, oskab tantsule paluda, tantsu lõpetada;
- 4) esitab õpitud liikumiskava, tantsu, esineb õpitud tantsude ja ringmängudega üritustel.

6.9. KÄELINE LOOVTEGEVUS (valikaine)

6.9.1. Õppetegevus

Materjalid ja tehnikad. Lihtsad trükitehnikad. Monotüüpia. Diatüüpia. Pabermosaiik. Kollaaž. Liimivirtraaž. Puhumistehnika. Reljeefpildid. Kiletehnika. Vahakriibe. Grataažtehnika. Pritsimistehnika. Papjeemašee. Erinevad pabermaterjalid. Looduslikud materjalid, nende kasutamine (lilled vaasis, käbid ja sammal taldrikul, erinevad lihtsad kompositsioonid jmt). Loodusliku materjali maalimine (lamedatest kivikestest lepatriinud, käbidest lumised puud jm).

Joonistamine ja maalimine. Proportsiooniõpetus, vaatlus- ja analüüsimisoskuse arendamine, idee realiseerimine. Väljendusvõimalused joonistamise kaudu.

Maalimistehnikad, erinevad värvid. Värvide sobivus, õige koostise valik. Sobivate maalimisvahendite valik (pintsel, värvirull, maalimislabidas).

Voolimine. Voolimise lihtsad võtted: pigistamine, vajutamine, silumine, osadeks jaotamine, rullimine veeretamine, jäljendite vajutamine. Lihtsakoeliste tööde voolimine. Savitööd. Savist lihtsate kujundite voolimine. Soolataigna segamine, selle rullimine ja sellest lihtsate kujundite voolimine. Martsipanikujukeste valmistamine.

Viltimine. Villa erinevad kasutusvõimalused, viltimise esmaste töövõtete omandamine; tasapinnaline viltimine, pallikeste viltimine.

Keraamika. Savi mudimine ja veeretamine; savi modelleerimine käte vahel; steka kasutamine; savitükkide ühendamine omavahel; savi rullimine rulliga, šablooni järgi savi lõikamine; savi toppimine vormi ja savi valamine vormi; savi põimimine ja punumine; erivärviliste savimasside segamine omavahel; savisse jäljendite ja mustrite vajutamine; savisse joonistamine; ettepõletatud savieseme glasuurimine erinevate pintslitega, käsnaaga, valamise teel, šablooni järgi; glasuuritud keraamikale kujundi kraapimine ja joonistamine; glasuuritud pindade puhastamine.

Dekoratiivesemete valmistamine. Salvrätitehnikas ilukarbid, pliiatsitopsid. Siidipaberikollaažis laternad, vaasid, pudelid, purgid. Kortsutatud fooliumist skulptuurid. Kipssidemest kujukesed ja näpunukud. Ilupaberi valmistamine: marmorpaber. Nöörkaunistused. Pabernöörililled. Paberkuulikestest mustrid. Modelleerimismassi kasutamine esemete dekoreerimisel. Muusikariistade valmistamine ja kaunistamine (pudelist kõristid, jäätisekarbist trumm jm). Loodusliku materjali kasutamine dekoratiivsetel eesmärkidel (samblaraam, lehetaldrik, rannakarpidest ehted).

Töökoha, töövahendite ja materjalide korrashoid. Värvide ohutu kasutamine ja säilitamine. Vajalikud töövahendid (pintslid, põlled, paber, kliister jne), nende kasutamine, peale tööd oma kohale asetamine. Töökoha korrashoid. Enda välimuse korrashoid töö ajal ja peale töö lõpetamist.

Eneseteostus loometöö kaudu. Looming kui eneseväljendus ja suhtlemisvõimalus. Näitus kui suhtlemisvorm. Näituse ülespanek ja kujundamine. Oma loomingu esitlemine.

Rõhuasetus III arengutasemel

Praktilised tööharjutused ja enesehindamine töötegevustes. Kutseorientatsiooni kujunemine.

Taotletavad õpitulemused III arengutasemel

III arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) tunneb rõõmu loovast tööst;
- 2) tunneb loovtöodes kasutatavaid materjale ja nende üldiseid omadusi;
- 3) kasutab ohutuid ja ergonoomilisi töövõtteid;
- 4) sobitab värve ja materjale;
- 5) järgib igapäevaseid tööharjumusi ja head töökultuuri;
- 6) teostab ettevalmistustöid;
- 7) töötab kavandi järgi;
- 8) kasutab töö teostamiseks vajalikke vahendeid;
- 9) väljendab oma tundeid värvide kaudu;
- 10) maandab emotsionaalseid pingeid käelise loovtegevuse kaudu;
- 11) tunneb rõõmu õnnestunud tööst ja oskab hinnata tulemust;
- 12) hoiab korras oma töökohta;
- 13) järgib elementaarseid ohutuse ja hügieeninõudeid erinevate vahendite ja materjalide kasutamisel;
- 14) osaleb näituse väljapanemisel, et esitleda oma loomingu.

6.10. KANGASTELGEDEL KUDUMINE (valikaine)

6.10.1 Õppetegevus

Rahvakunst seoses rahvatraditsioonidega. Traditsiooniline eesti käsitöö. Ajalooline ülevaade kangakudumise olulisusest eesti kodukultuuris.

Kangakudumise materjalid ja eeltööd. Erinevad lõngad, tekstiilmaterjalid ja looduslikud materjalid. Ettevalmistustööd. Erinevate materjalide ettevalmistamine kudumiseks: kerimine, poolimine, kaltsu lõikamine, ketlite ühendamine, looduslik materjali kogumine, säilitamine ja ettevalmistamine. Lõime panek kangastelgedele (õpilasel vaatleja ja abistaja roll). Materjalid ja stiilid.

Kangakudumise vahendid. Töövahendid. Kangasteljed, käärpuud, otstarve ja töövõtted. Tööohutus ja ergonoomika.

Kavand. Kudumi kavand ja kavandi koostamine. Materjalide kasutusvõimalused. Ilu nähtavaks loomine. Kompositsioon - ühtsuse ja terviklikkuse taotlus. Värvide valik, loodusvärvid ja värvid looduses.

Kangakudumine. Labase pinna kudumine, koelõnga kasutus, rea alustamine ja lõpetamine, abivahendi – pingutaja kasutamine. Kudumine tekstiilist ja lõngast-põrandariie, lauatekstiil, seinakate, jm. Erinevate võimaluste kasutamine kootud pinna faktuurseks muutmisel. Pärlpõime, rüiju, kaaspõime, värvivahetus ja triibustiku kujundamine.

Eneseteostus loometöö kaudu. Looming kui eneseväljendus ja suhtlemisvõimalus. Näitus kui suhtlemisvorm. Näituse ülespanek ja kujundamine. Oma loominguga esitlemine.

6.10.2. Rõhuasetus III arengutasemel

Praktilised tööharjutused ja enesehindamine töötegevustes. Kutseorientatsiooni kujunemine.

6.10.3. Taotletavad õpitulemused III arengutasemel

III arenguastme lõpuks õpilane:

- 1) tunneb ära (vajadusel abiga) kangastelgedel kootud esemed/tekstiilid eesti rahvakunstist;
- 2) tunneb kangakudumisega seonduvaid põhimõisteid ja töövahendeid;
- 3) kasutab ohutuid ja ergonoomilisi töövõtteid;
- 4) valib sobivaid tekstiilmaterjale, kudumiseks vajalikke materjale;
- 5) osaleb kangakudumiseks vajalike materjalide ja värvide valimisel;
- 6) teostab ettevalmistustöid, vajadusel abiga;
- 7) koob kavandi järgi, vajadusel abiga;
- 8) väärtustab ilu loomist kodus ja enda lähiümbruses;
- 9) hindab kudujana oma tegevust ja töö tulemust;
- 10) teeb omaalgatuslikult tööd kokkulepitud tööloogis;
- 11) esitleb oma loomingut.

6.11. LIHTSA TOIDU VALMISTAMINE (valikaine)

6.11.1. Õppetegevus

Toiduained ja nende varumine. Rahalised arvutused. Toiduainete hankimine, säilitamine ja transport. Pakendid ja märgistused. Erinevad toiduainete grupid: teravili ja teraviljatooted, köögiviljad, seemned, puuviljad ja marjad, pähklid, piim ja piimatooted, toidurasvad ja –õlid, kala, liha ja lihatooted, muna, maitseained, tarrendained, joogid. Toitainete maitse, värv, koostis (paks, vedel jne). Toiduaine kõlblikkus.

Toitumisvajadus inimese elus. Toiduenergia vajadus. Toitumine ja ainevahetus. Toiduhügieen. Tervislik toitumine. Kõrvalekalded normaalsest toitumisest, nende põhjused. Eestlaste toitumistavad.

Köögi sisseseade. Seadmete ohutu kasutamine. Seadmete korrashoid ja puhastamine. Pliidid, praepannid ja ahjud. Külmsäilitusseadmed. Nõudepesuseadmed.

Väiketöövahendite otstarve ja kasutamine. Mõõtmisvahendid. Retsept ja tööjuhendid.

Hügieeninõuded. Ergonoomilised tööasendid. Ohutud töövõtted. Tuleohutus.

Töökoha korrashoid, töövahendite hooldamine.

Lihtsamad toidu eeltöötlemisvõtted: sorteerimine, pesemine, koorimine, tükelduskujud, vormimine, paneerimine, vahustamine. Kuumtöötlemisvõtted:

keetmine, aurutamine, praadimine ja küpsetamine. Toitude maitsestamine. Pooltooted ja nende kasutamine. Toidu säilitusviisid. Põhilised füüsilised ja keemilised muutused toiduvalmistamisprotsessis. Ained ja kogused. Lihtsa toidu valmistamise vead ja nende tekkepõhjused. Lihtsamad eelroad, salatid ja võileivad. Lihtsad põhiroad. Supid. Põhikastmed. Pudrud. Vormiroad. Teraviljatoidud. Kalatoidud. Lihatooidud. Köögiviljatoidud. Toidud piimatoodetest. Lihtsad magustoidud. Taignad ja taignatooted. Pannkoogid. Tordid. Külmad ja kuumad joogid. Eesti rahvustoidud. **Toiduainete jäätmete sorteerimine ja jaotamine.** Pakendi(taara) mõiste. Erinevatest materjalidest pakendid. Looduslikult lagunevad ja mittelagunevad jäätmed. Toiduainepakendite sorteerimine materjali järgi. Erinevate kogumiskonteinerite tutvustamine Nõuded pakenditele jäätmekonteinerisse panemiseks. Toidujäätmed ja nende käitlemine. **Laua katmine.** Lauakaunistused. Lauanõud, söögiriistad, klaasid. Pidulik laud. Serveerimisvahendid ja -nõud. Valmistatud lihtsa toidu serveerimine. Lauakombed.

6.11.2. Rõhuasetus III arengutasemel

Praktilised tööharjutused ja enesehindamine töötegevustes. Kutseorientatsiooni kujunemine.

6.11.3. Taotletavad õpitulemused III arengutasemel

III arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) teab toiduainete ja jookide maitseomadusi, kasutamiskõlblikkuse tunnuseid ja kasutamise võimalusi;
- 2) teab toiduainete hoiunõudeid ja realiseerimisaegu;
- 3) tunneb tervisliku toitumise aluseid;
- 4) järgib isikliku hügieeni ja elementaarseid tööohutusnõudeid köögis;
- 5) tegutseb meeskonnas;
- 6) kasutab sobivaid ja ergonoomilisi töövõtteid ja -asendeid;
- 7) kasutab ohutult köögiseadmeid (vajadusel abiga);
- 8) täidab lihtsamaid toidu eeltöötlemisülesandeid: sorteerib, peseb, tükeldab eeskuju järgi;
- 9) valib tervisele kasulikke toiduaineid lihtsate toitute ja jookide valmistamiseks;
- 10) valib tööks sobivaid ja vajalikke vahendeid;
- 11) valmistab lihtsamaid roogasid ja jooki õppeks kohandatud tööjuhendi järgi;
- 12) katab lauda ja serveerib valmistatud lihtsa toidu;
- 13) sorteerib ja kogub jäätmeid;
- 14) annab hinnangu oma tööle ja saavutatud tulemustele;
- 15) palub abi, kui praktilises töös ilmneb mõni takistus.